

บทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดร้อยเอ็ด

เกษสุดา นามปัญญา

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่นตามแนวพุทธศาสตร์
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พุทธศักราช 2566

บทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดร้อยเอ็ด

เกษสุดา นามปัญญา

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่นตามแนวพุทธศาสตร์
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พุทธศักราช 2566
(ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย)

ROLES OF PROMOTING BUDDHIST AFFAIRS BASED ON 4 VIRTUES FOR A GOOD HOUSEHOLD LIFE OF ROI ET OFFICE OF BUDDHISM

KETSUDA NARMPANYA

A THEMATIC PAPER SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT OF THE REQUIREMENTS
FOR THE DEGREE OF MASTER OF POLITICAL SCIENCE
PROGRAM IN BUDDHISTIC LOCAL GOVERNMENT
FACULTY OF SOCIAL SCIENCES
MAHAMAKUT BUDDHIST UNIVERSITY
2023

(COPYRIGHT OF MAHAMAKUT BUDDHIST UNIVERSITY)

หัวข้อสารนิพนธ์	:	**บทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดร้อยเอ็ด**
ชื่อนักศึกษา	:	**เกษสุดา นามปัญญา**
ชื่อปริญญา	:	**รัฐศาสตรมหาบัณฑิต**
สาขาวิชา	:	**การปกครองท้องถิ่นตามแนวพุทธศาสตร์**
ปีพุทธศักราช	:	**2566**
อาจารย์ที่ปรึกษา	:	**ดร. พรพิมล โพธิ์ชัยหล้า**

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับสารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่นตามแนวพุทธศาสตร์

คณบดีคณะสังคมศาสตร์

.....

(พระมหาสุรไกร ชินพุทธิสิริ)

คณะกรรมการสอบสารนิพนธ์ :

ประธานกรรมการ .....

(รองศาสตราจารย์ ดร. ภาสกร ดอกจันทร์)

กรรมการ (อาจารย์ที่ปรึกษา) .....

(ดร. พรพิมล โพธิ์ชัยหล้า)

กรรมการ .....

(รองศาสตราจารย์ ดร. ปิยลักษณ์ โพธิวรรณ์)

กรรมการ .....

(พระครูปลัด สุริยะ ชวนปญฺโญ, ดร.)

กรรมการ .....

(ดร. เวชสุวรรณ อาจวิชัย)

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Thematic Topic	:	Roles of Promoting Buddhist affairs based on 4 Virtues for a Good Household life of Roi Et office of Buddhism
Student's Name	:	Ketsuda Narmpanya
Degree Sought	:	Master of Political Science
Program	:	Buddhistic Local Government
Academic Year	:	2023
Advisor	:	Dr. Pornpimol Pochailar

Accepted by the Faculty of Social Sciences, Mahamakut Buddhist University in Partial Fulfillment of the Requirements for the Master Degree of Political Science. (Buddhistic Local Government)

Dean of Faculty of Social Sciences .....
(Phramaha Surakrai Jinabuddhisiri)

Thematic Committee :
Chairman .....
(Assoc. Prof. Dr. Phasakorn Dokchan)

Member (Advisor) .....
(Dr. Pornpimol Pochailar)

Member .....
(Assoc. Prof. Dr. Piyaluk Potiwan)

Member .....
(Phrakhrupalad Suriya Chavanapanyo, Dr.)

Member .....
(Dr. Wedsuwan Ardwichai)

Copyright of Mahamakut Buddhist University

บทคัดย่อ

หัวข้อสารนิพนธ์	**:**	**บทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดร้อยเอ็ด**
ชื่อนักศึกษา	**:**	**เกษสุดา นามปัญญา**
ชื่อปริญญา	**:**	**รัฐศาสตรมหาบัณฑิต**
สาขาวิชา	**:**	**การปกครองท้องถิ่นตามแนวพุทธศาสตร์**
ปีพุทธศักราช	**:**	**2566**
อาจารย์ที่ปรึกษา	**:**	**ดร. พรพิมล โพธิ์ชัยหล้า**

สารนิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาระดับการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดร้อยเอ็ด 2) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบบทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตาม อายุ พรรษา และระดับการศึกษา 3) เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะแนวการพัฒนาบทบาทเพื่อส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดร้อยเอ็ด เป็นวิจัยเชิงปริมาณ (Descriptive Study) ประชากรที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ คณะสงฆ์ในเขตการปกครองของจังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 364 รูป เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) เท่ากับ 0.67-1.00 และค่าความเชื่อมั่น (Relibility) เท่ากับ .94 **สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบ F-test**

ผลการวิจัยพบว่า:

1. บทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.81, S.D. = 0.11) เมื่อพิจารณารายด้านโดยเรียงจากด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงไปต่ำ ได้แก่ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ (ทมะ) ($\overline{X}$ = 3.95, S.D.= 0.23) รองลงมา ด้านการปกครอง (ขันติ) ($\overline{X}$ = 3.85, S.D. = 0.30) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ด้านการศาสนศึกษา (ทมะ) ($\overline{X}$ = 3.69, S.D. = 0.29)

2. ผลการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นที่มีต่อระดับบทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตาม อายุ พรรษา ระดับการศึกษา โดยรวม ด้านการปกครอง (ขันติ) และด้านการศึกษาสงเคราะห์ (ทมะ

คณะสงฆ์ที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรีกับระดับปริญญาตรีและปริญญาโทมีความคิดเห็นที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นอกนั้นไม่แตกต่างกัน

3. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า ควรมีการตรวจสอบประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้ทราบเกี่ยวกับปัญหา หรือจุดบกพร่อง เพื่อที่ในครั้งต่อไปจะได้ปรับปรุง พัฒนามากขึ้น ควรสนับสนุนรูปแบบการสอนและเผยแผ่หลักธรรมคำสอนด้วยวิธีการที่ทันสมัยโดยผ่านสื่อออนไลน์ ควรจัดให้มีกิจกรรมการส่งเสริมการศาสนศึกษา ทั้งแผนกบาลีแผนกธรรมและปริยัติสามัญตลอดการช่วยเหลือเกื้อกูลสถาบันการศึกษาต่างๆ ให้มากขึ้น ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องช่วยเหลือผู้ยากไร้และประสบภัย ควรมีการจัดกิจกรรมรักษาความสะอาดภายในวัด จัดการงบประมาณไปสนับสนุนจัดตั้งกองทุนสงเคราะห์การศึกษา ระดับ ประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษา เพื่อเป็นประโยชน์แก่ นักเรียนที่เป็นคนดี และเรียนดี แต่ด้อยโอกาสในการศึกษา

คำสำคัญ : บทบาท, การส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนา, หลักฆราวาสธรรม 4

ABSTRACT

Thematic Topic	:	**Roles of Promoting Buddhist Affairs Based on 4 Virtues for a Good Household Life of Roi Et Office of Buddhism**
Student's Name	:	**Ketsuda Narmpanya**
Degree Sought	:	**Master of Political Science**
Program	:	**Buddhistic Local Government**
Anno Domini	:	**2023**
Advisor	:	**Dr. Pornpimol Pochailar**

The objectives of this thesis were : 1) to study the level of promoting Buddhist Affairs based on 4 Virtues for a Good Household Life of Roi Et office of Buddhism 2) to study and compare the roles for promoting Buddhist Affairs based on 4 Virtues for a Good Household Life of Roi Et office of Buddhism, classified by age, years of ordination, education level 3) to study the recommendations for the development of roles for promoting Buddhist Affairs based on 4 Virtues for a Good Household Life of Roi Et office of Buddhism. It was a Descriptive Study. The population used in this research were 6,372 clergy in the administrative area of Roi Et province. Assigned the sample, using the Krejcie & Morgan formula, 364 samples were obtained. There were 364 samples. The instrument used for data collection was a questionnaire with a 5-level estimation scale. The content validity was 0.67 – 1.00 and the reliability was .94 The statistics used to analyze the data were percentage, mean, standard deviation, F-test.

The results showed that

1. The role of promoting Buddhist affairs based on 4 Virtues for a Good Household Life of Roi Et office of Buddhism, overall and side was at a high level ($\overline{X}$ = 3.81, S.D. = 0.11). When considering each aspect, sorted from the highest aspect to the lowest averages, namely : Social welfare education (Tama) ($\overline{X}$ =3.95, S.D. =0.23) , followed by Administration (Khanti) ($\overline{X}$ =3.85, S.D. =0.30), and the side with the lowest mean was religious studies (Tama) $\overline{X}$ =3.69, S.D. =0.29)

2. The results of the comparison of the level of opinions on the roles for promoting Buddhist Affairs based on 4 Virtues for a Good Household Life of Roi Et office of Buddhism, classified by age, years of ordination, education level. Overall, level of education, administrative (Khanti) and welfare education, (Tama), the clergy with an education levels below bachelor's degree and Bachelor's and the Master degree had different opinions at the .05 level of significance

3. Suggestions on the roes in promoting in Buddhist affairs based on 4 Virtues for a Good Household Life of Roi Et office of Buddhism found that there should be an inspection and evaluation of the performance regularly for as to know about the problems or bugs in order to improve and develop more next time, teaching and dissemination of doctrines with modern methods through online media, Religious education promotion, Pali department, or Dharma should be organized, throughout helping to support various educational institutions to be more coordinating with relevant agencies, helping the poor and suffering, there should be activities to maintain cleanliness within the temple, manage the budget to support the establishment of an education and fun at the primary, secondary, and higher education levels for the benefit of students who were good people and study well but were disadvantaged in education.

Keywords : Role, Promoting Buddhist Affairs, 4 Virtues for a Good Household Life

กิตติกรรมประกาศ

สารนิพนธ์นี้สำเร็จลงได้ด้วยดี เพราะความอนุเคราะห์จากมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด และคณาจารย์ทุกท่านที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ให้แก่ผู้วิจัย ตลอดจนเจ้าหน้าที่ทุกท่านที่ให้ความสะดวกในการดำเนินงานและให้คำแนะนำเป็นอย่างดีมาโดยตลอด

ขอกราบขอบพระคุณ พระครูวิจิตรปัญญาภรณ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. รองอธิการบดี ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำ ชี้แนะ อันเป็นประโยชน์แก่ผู้วิจัย จึงขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ไว้ ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณ พระครูกิตติวราทร ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประธานหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครองท้องถิ่นตามแนวพุทธศาสตร์ ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำ อันเป็นประโยชน์แก่ผู้วิจัย จึงขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

ขอขอบพระคุณ ดร.พรพิมล โพธิ์ชัยหล้า อาจารย์ที่ปรึกษา ที่ได้ให้ความเมตตา ความรู้ คำแนะนำ ชี้แนะ และตรวจแก้ไข อันเป็นประโยชน์แก่ผู้วิจัย ทำให้สารนิพนธ์เล่มนี้เสร็จสมบูรณ์ด้วยดี จึงขอขอบคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณ พระครูสีลสราธิคุณ, ดร. อาจารย์ประจำหลักสูตร พระครูปลัดสุริยะ ชวนปญฺโญ (ศรีสุระ), ดร. นักวิจัยอิสระ นายประยูร จรเจริญ ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดร้อยเอ็ด ที่ให้ความอนุเคราะห์ตรวจสอบข้อมูลเครื่องมือเพื่อการวิจัย จนทำให้สารนิพนธ์เล่มนี้สำเร็จลงด้วยดีและสมบูรณ์ และขอกราบขอบพระคุณ พระเทพวชิรวิมล, ดร. เจ้าคณะจังหวัดร้อยเอ็ด (ธ) พระราชพรหมจริยคุณ เจ้าคณะจังหวัดร้อยเอ็ด (ม) ที่ให้ความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูลเบื้องต้น ทดลองใช้เครื่องมือ(Try-out) แจกแบบสอบถาม จนทำให้สารนิพนธ์เล่มนี้สำเร็จลงด้วยดีและสมบูรณ์

ขอกราบขอบพระคุณ พระครูปลัดสุริยะ ชวนปญฺโญ (ศรีสุระ), ดร. กรรมการ และขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.ภาสกร ดอกจันทร์ ประธานกรรมการ รองศาสตราจารย์ ดร. ปิยลักษณ์ โพธิวรรณ์ กรรมการ ดร. เวชสุวรรณ อาจวิชัย กรรมการ ที่ให้ข้อชี้แนะเพิ่มเติมจนสารนิพนธ์นี้เสร็จสมบูรณ์ด้วยดี

ขอขอบพระคุณ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่ได้เมตตาให้ความอนุเคราะห์ สนับสนุนในทุกๆด้าน ทำให้งานวิจัยเล่มนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี คุณค่าและประโยชน์อันพึงมีจากสารนิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบเป็นกตัญญุตาคุณ แด่ คุณพ่อสง่า-คุณแม่ผัด นามปัญญา และผู้มีอุปการะทุกท่าน

เกษสุดา นามปัญญา

สารบัญคำย่อ

การใช้อักษรย่อในสารนิพนธ์เล่มนี้ ผู้วิจัยใช้การอ้างอิงจากพระไตรปิฎก ภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย และพระสูตรและอรรถกถาแปล เล่มที่ 1 ภาคที่ 2 ตอนที่ 2 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยอันเป็นคัมภีร์สำคัญทางพระพุทธศาสนาเป็นหลักในการค้นคว้า ซึ่งมีคำย่อ และคำเต็มเรียงตามลำดับเล่ม ดังนี้

คำย่อชื่อคัมภีร์ในพระวินัยปิฎก (ฉบับภาษาไทย)

คำย่อ		**คำเต็ม**	
วิ.ม.	=	วินยปิฎก	มหาวคฺค

คำย่อชื่อคัมภีร์ในพระสุตตันตปิฎก (ฉบับภาษาไทย)

คำย่อ		**คำเต็ม**		
ที.สี.	=	สุตฺตนฺตปิฎก	ทีฆนิกาย	สีลกฺขนฺธวคฺค
ที.ม.	=	สุตฺตนฺตปิฎก	ทีฆนิกาย	มหาวคฺค
ที.ปา.	=	สุตฺตนฺตปิฎก	ทีฆนิกาย	ปาฏิกวคฺค
ม.มู.	=	สุตฺตนฺตปิฎก	มชฺฌิมนิกาย	มูลปณฺณาสก
ม.ม.	=	สุตฺตนฺตปิฎก	มชฺฌิมนิกาย	มชฺฌิมปณฺณาสก
สํ.นิ.	=	สุตฺตนฺตปิฎก	สํยุตฺตนิกาย	นิทานวคฺค
สํ.สฬา.	=	สุตฺตนฺตปิฎก	สํยุตฺตนิกาย	สฬายตนวคฺค
องฺ.ติก.	=	สุตฺตนฺตปิฎก	องฺคุตฺตรนิกาย	ติกนิปาต
องฺ.จตุกฺก.	=	สุตฺตนฺตปิฎก	องฺคุตฺตรนิกาย	จตุกฺกนิปาต
ขุ.ขุ.	=	สุตฺตนฺตปิฎก	ขุทฺทกนิกาย	ขุทฺทกปาฐ
ขุ.ธ.	=	สุตฺตนฺตปิฎก	ขุทฺทกนิกาย	ธมฺมปท
ขุ.สุ.	=	สุตฺตนฺตปิฎก	ขุทฺทกนิกาย	สุตฺตนิปาต

คำย่อชื่อคัมภีร์ในพระอภิธรรมปิฎก (ฉบับภาษาไทย)

คำย่อ		**คำเต็ม**	
อภิ.สงฺ.	=	อภิธมฺมปิฎก	ธมฺมสงฺคณี

อรรถกถาพระอภิธรรมปิฎก (ภาษาไทย)

คำย่อ		**คำเต็ม**		
อภิ.สงฺ.อ.	=	อภิธมฺมปิฎก	อฏฺฐสาลินี	ธมฺมสงฺคณีอฏฺฐกถา

สำหรับการอ้างเลขที่อยู่หลังชื่อย่อคัมภีร์ พระไตรปิฎก มี 2 แบบคือ แบบ 3 ตอนสำหรับพระไตรปิฎก และแบบ 2 ตอนสำหรับอรรถกถา เช่น ขุ.มหา. 29/131/87. หมายถึง ขุทฺทกนิกาย มหานิเทส เล่มที่ 29/ ข้อ 13 / หน้า 87. และที.ม.อ. 2/34 หมายถึง ทีฆนิกาย สุมงฺคลวิลาสินี มหาวคฺคอฏฺฐกถา เล่ม 2 ข้อ 34

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย..... จ

บทคัดย่อภาษาอังกฤษ..... ช

กิตติกรรมประกาศ..... ณ

สารบัญคำย่อ..... ญ

สารบัญ..... ฏ

สารบัญตาราง..... ฑ

สารบัญภาพ..... ณ

บทที่

1 บทนำ..... 1

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา..... 1

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย..... 2

1.3 สมมติฐานของการวิจัย..... 3

1.4 ขอบเขตของการวิจัย..... 3

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ..... 4

1.6 นิยามศัพท์เฉพาะ..... 4

2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง..... 7

2.1 แนวความคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท..... 7

2.2 แนวความคิดและเกี่ยวกับการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนา..... 21

2.3 หลักฆราวาสธรรม 4 ในการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนา..... 24

2.4 ภารกิจของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดร้อยเอ็ด ในการส่งเสริม
กิจการพระพุทธศาสนา..... 31

2.5 สภาพพื้นที่ที่ใช้ในการวิจัย..... 47

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง..... 57

2.7 กรอบแนวคิดในการวิจัย..... 64

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
3 วิธีดำเนินการวิจัย	**66**
3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	66
3.2 เทคนิคและวิธีการสุ่มตัวอย่าง	66
3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	67
3.4 การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ	67
3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล	69
3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล	69
3.7 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	70
4 ผลการวิเคราะข้อมูล	**72**
4.1 สัญลักษณ์ที่ใช้ในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล	72
4.2 ขั้นตอนการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล	72
4.3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	73
5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	**97**
5.1 สรุปผล	97
5.2 อภิปรายผล	99
5.3 ข้อเสนอแนะ	101
บรรณานุกรม	**103**
ภาคผนวก	**111**
ภาคผนวก ก รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย	**112**
ภาคผนวก ข หนังสือขอความอนุเคราะห์ตรวจสอบเครื่องมือวิจัย	**114**
ภาคผนวก ค หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูล	**118**
ภาคผนวก ง หนังสือขอความอนุเคราะห์แจกแบบสอบถาม	**123**
ภาคผนวก จ แบบสอบถามเพื่อการวิจัย	**126**
ภาคผนวก ฉ ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบสอบถาม	**133**
ประวัติผู้วิจัย	**139**

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
2.1	ข้อมูลด้านบุคลากรของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดร้อยเอ็ด	48
4.1	จำนวน และร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม	73
4.2	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับบทบาทการส่งเสริมกิจการของพระพุทธศาสนาการตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมและรายด้าน	74
4.3	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับบทบาทการส่งเสริมกิจการของพระพุทธศาสนาตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดร้อยเอ็ด : ด้านการปกครอง (ขันติ)	75
4.4	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับบทบาทการส่งเสริมกิจการของพระพุทธศาสนาตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดร้อยเอ็ด : ด้านเผยแผ่พระพุทธศาสนา (สัจจะ)	76
4.5	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับบทบาทการส่งเสริมกิจการของพระพุทธศาสนาตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดร้อยเอ็ด : ด้านศาสนศึกษา (ทมะ)	77
4.6	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับบทบาทการส่งเสริมกิจการของพระพุทธศาสนาตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดร้อยเอ็ด : ด้านการสาธารณสงเคราะห์ (จาคะ)	78
4.7	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับบทบาทการส่งเสริมกิจการของพระพุทธศาสนาตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดร้อยเอ็ด : ด้านการสาธารณูปการ (ขันติ)	79
4.8	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับบทบาทการส่งเสริมกิจการของพระพุทธศาสนาตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดร้อยเอ็ด : ด้านการศึกษาสงเคราะห์ (ทมะ)	80
4.9	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับบทบาทการส่งเสริมกิจการของพระพุทธศาสนาตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดร้อยเอ็ด : จำแนกตามอายุ	81

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่ **หน้า**

4.10 การวิเคราะห์ความแปรปรวนความคิดเห็นที่มีต่อบทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดร้อยเอ็ด : จำแนกตามอายุ..... 82

4.11 ความคิดเห็นที่มีบทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดร้อยเอ็ด : ด้านการปกครอง (ขันติ)..... 83

4.12 ความคิดเห็นที่มีบทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดร้อยเอ็ด : ด้านการศึกษาสงเคราะห์ (ทมะ)..... 84

4.13 ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) บทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดร้อยเอ็ด : จำแนกตามพรรษา 85

4.14 การวิเคราะห์ความแปรปรวนความคิดเห็นที่มีต่อบทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามพรรษา : ด้านการปกครอง (ขันติ)..... 86

4.15 ความคิดเห็นที่มีบทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามพรรษา : ด้านการปกครอง (ขันติ)..... 87

4.16 ความคิดเห็นที่มีบทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามพรรษา : ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา (สัจจะ)..... 88

4.17 ความคิดเห็นที่มีบทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามพรรษา : ด้านการสาธารณสงเคราะห์ (จาคะ)..... 88

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่ **หน้า**

4.18 ความคิดเห็นที่มีบทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามพรรษา : ด้านการศึกษาสงเคราะห์ (ทมะ)..... 89

4.19 ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับบทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดร้อยเอ็ด : จำแนกตามระดับการศึกษา..... 89

4.20 การวิเคราะห์ความแปรปรวนความคิดเห็นที่มีต่อระดับบทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดร้อยเอ็ด : จำแนกตามระดับการศึกษา..... 91

4.21 ความคิดเห็นที่มีต่อบทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามระดับการศึกษา : ด้านการปกครอง (ขันติ)..... 92

4.22 ความคิดเห็นที่มีต่อบทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามระดับการศึกษา : ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา (สัจจะ)..... 93

4.23 ความคิดเห็นที่มีต่อบทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามระดับการศึกษา : ด้านการสาธารณสงเคราะห์ (จาคะ)..... 94

4.24 ความคิดเห็นที่มีต่อบทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามระดับการศึกษา : ด้านการสาธารณูปการ (ขันติ)..... 95

4.25 ความคิดเห็นที่มีต่อบทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามระดับการศึกษา : ด้านการศึกษาสงเคราะห์ (ทมะ)..... 95

สารบัญภาพ

ภาพที่ **หน้า**

2.1 แบบจำลองกระบวนการทางสังคม..... 19
2.2 กรอบแนวคิดในการวิจัย..... 65

บทที่ 1
บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติไทย ด้วยคนไทยส่วนใหญ่ได้เคารพนับถือพระพุทธศาสนาเป็นสรณะแห่งชีวิต สืบต่อกันมาเป็นเวลาช้านาน นับแต่โบราณกาลจวบจนปัจจุบันที่ชาติไทยเรามีความมั่นคง ดำรงเอกราช มีอธิปไตยเป็นอิสระเสรี อยู่ได้ตราบเท่าทุกวันนี้ ก็ด้วยคนในชาติยึดมั่นอยู่ในสามัคคีตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ขนบธรรมเนียม จารีตประเพณีอันดีงาม ซึ่งเป็นปัจจัยเสริมสร้างสามัคคีธรรมระหว่างคนในชาติ ส่วนใหญ่มีพื้นฐานมาจากพระพุทธศาสนา ดังนั้น หลักธรรมคำสั่งสอนทางศาสนาจึงมีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาและความมั่นคงของประเทศชาติการบริหารกิจการพระศาสนานั้น เป็นหน้าที่ของคณะสงฆ์ตามพุทธบัญญัติ แต่เนื่องจากอาณาจักรและศาสนจักร ต้องประสานกัน เพื่อความมั่นคงของประเทศชาติ รัฐบาลในฐานะผู้รับสนองพระราชภาระของพระมหากษัตริย์ จึงเข้าไปมีส่วนร่วมในการดำเนินงานกิจการทางศาสนา (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2565)

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ถือว่าเป็นองค์การหลักในการขับเคลื่อนกิจการพระพุทธศาสนาสู่ความมั่นคง สังคมดำรงศีลธรรม นำสันติสุขอย่างยั่งยืน เป็นหน่วยงานราชการระดับกรมไม่สังกัดกระทรวงใด โดยขึ้นตรงต่อนายกรัฐมนตรี มีภารกิจเกี่ยวกับการดำเนินงานสนองงานคณะสงฆ์และรัฐบาล โดยการเสริมสร้างให้สถาบันและกิจการพระพุทธศาสนามีความมั่นคงยั่งยืน สนับสนุนส่งเสริมและจัดการการศึกษาสงฆ์และการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาให้มีความรู้ คู่คุณธรรม จัดการศึกษาสงฆ์เพื่อผลิตและพัฒนาศาสนทายาทที่เปี่ยมปัญญาพุทธธรรมพร้อมกับ เผยแผ่ทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาให้เจริญงอกงาม และร่วมสร้างสังคมพุทธธรรมที่มีความเข้มแข็ง ตลอดจนดำเนินการให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางทางพระพุทธศาสนาโลก และพัฒนาการดูแลรักษาและจัดการศาสนสถานและศาสนสมบัติให้เป็นประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนาและสังคม (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2565)

จากกระแสสังคมปัจจุบันที่ต้องการให้เกิดการปฏิรูปขึ้นในทุกองค์กร ไม่เว้นแม้กระทั่งวงการพระพุทธศาสนา และจากสาเหตุของปัญหาการนำพระพุทธศาสนาใช้ในชีวิตประจำวันอาจจะมีรูปแบบที่ไม่เหมาะสม ไม่สมควร และปัญหาจากองค์กรศาสนา โดยเฉพาะพระภิกษุสามเณร ซึ่งได้รับการยกย่องนับถือว่า “เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ” บางรูป ได้ประพฤติไม่เหมาะสม ไม่เป็นบ่อเกิดแห่งศรัทธา มีการดัดแปลงหลักธรรมคำสอนผิดเพี้ยนไปจากความเป็นจริง เพื่อเอื้อประโยชน์แก่ตนเอง สงฆ์มีการจัดระดมความคิดเห็นจากคณะสงฆ์ในเขตปกครองทุกหน กำหนดแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา 2560 – 2564 และการนำนโยบายสู่การปฏิบัติโดยถ่ายทอดสู่ระดับหน ระดับ

ภาค ระดับจังหวัด ระดับอำเภอ ระดับตำบล และระดับวัด (แผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา, 2560-2564)

สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดร้อยเอ็ด มีบุคลากรจำนวน 16 อัตรา เป็นอีกองค์กรหนึ่งที่มีภารกิจหลักในการสนองงานคณะสงฆ์ในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด มีทั้งหมด 20 อำเภอ มีจำนวนวัด รวมทั้งหมด 1,651 วัด เพื่อให้การสนองงานคณะสงฆ์มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดร้อยเอ็ด โดยการบูรณาการหลักฆราวาสธรรม 4 มาปรับใช้ในการส่งเสริมสนับสนุนกิจการพระพุทธศาสนา 6 ด้านของคณะสงฆ์ ด้านการปกครอง ด้านศาสนศึกษา ด้านการเผยแผ่ ด้านสาธารณูปการ ด้านศึกษาสงเคราะห์ ด้านการสาธารณสงเคราะห์ จากภารกิจดังกล่าว บุคลากรที่ปฏิบัติงานในแต่ละภารกิจ จำเป็นที่ต้องมีหลักธรรมสำหรับจัดการกับปัญหาต่างๆ ในองค์กร รวมถึงสามารถขจัดวุฒิภาวะทางอารมณ์ที่มากระทบ และหลักธรรมที่จะสามารถขจัดวุฒิภาวะทางอารมณ์ได้ คือ หลักฆราวาสธรรม 4 ซึ่ง ประกอบไปด้วย หลักสัจจะ หมายถึง ความซื่อสัตย์ หลักทมะ หมายถึง การข่มใจ หลักขันติ หมายถึง ความอดทน หลักจาคะ หมายถึง ความเสียสละ โดยเห็นว่า หลักฆราวาสธรรม 4 ไม่เพียงแต่การการแก้ไขปัญหาในที่ทำงานเท่านั้น ยังเป็นการแก้ไขปัญหาทางครอบครัว และ สังคม ได้อีกด้วย (สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดร้อยเอ็ด, 2565)

ดังนั้นผู้วิจัยได้เห็นความสำคัญในบทบาทหน้าที่ของบุคลากรที่จะสนองงานคณะสงฆ์ จึงสนใจที่จะศึกษาบทบาทการส่งเสริมสนับสนุนกิจการพระพุทธศาสนา ตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดร้อยเอ็ด ตามหลักฆราวาสธรรม 4 ซึ่งผลการศึกษาจะนำไปใช้เป็นข้อมูลในการวางแผนและพัฒนากิจการพระพุทธศาสนาในจังหวัดร้อยเอ็ดให้มีประสิทธิภาพ ต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.2.1 เพื่อศึกษาระดับบทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดร้อยเอ็ด

1.2.2 เพื่อศึกษาเปรียบเทียบบทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตาม อายุ พรรษา และระดับการศึกษา

1.2.3 เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะแนวการพัฒนาบทบาทเพื่อส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดร้อยเอ็ด

1.3 สมมติฐานของการวิจัย

1.3.1 คณะสงฆ์ที่มีอายุต่างกันมีบทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดร้อยเอ็ด แตกต่างกัน

1.3.2 คณะสงฆ์ที่มีพรรษาต่างกันมีบทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดร้อยเอ็ด แตกต่างกัน

1.3.3 คณะสงฆ์ที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีบทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดร้อยเอ็ด แตกต่างกัน

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

1.4.1 ขอบเขตด้านประชากร

1.4.1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ คณะสงฆ์ในเขตการปกครองของจังหวัดร้อยเอ็ด สังกัดมหานิกายจำนวน 5,681 รูป สังกัดธรรมยุต 691 รูป รวมเป็นจำนวน 6,372 รูป (ที่มา สำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดร้อยเอ็ด, 2565)

1.4.1.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ คณะสงฆ์ในเขตการปกครองของจังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 364 รูป ที่สุ่มจากประชากรโดยใช้วิธีการเปิดตารางสำเร็จรูปของเครซี่และ มอร์แกน (Krejcie and Morgan) (สำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดร้อยเอ็ด, 2565)

1.4.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา บทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 6 ด้าน ประกอบด้วย 1) ด้านการปกครอง (ขันติ) 2) ด้านการเผยแพร่พระพุทธศาสนาพ (สัจจะ) 3) ด้านการศาสนศึกษา (ทมะ) 4) ด้านการสาธารณสงเคราะห์ (จาคะ) 5) ด้านการสาธารณูปการ (ขันติ) 6) ด้านการศึกษาสงเคราะห์(ทมะ) โดยการประยุกต์ใช้หลักฆราวาสธรรม 4 ได้แก่ 1) สัจจะ แปลว่า ความสัตย์ ความซื่อ 2) ทมะ แปลว่า ฝึกตน ข่มจิต และรักษาใจ บังคับตัวเองเพื่อลดและละกิเลส และรักษาสัจจะ 3) ขันติ แปลว่า อดทน ไม่ใช่แพียงแต่อดทนกับคำพูดหรือการกระทำของผู้อื่นที่เราไม่พอใจ แต่หมายถึงการอดทนอดกลั้นต่อการบีบบังคับของกิเลส 4) จาคะ แปลว่า เสียสละ บริจาคสิ่งที่ไม่ควรมีอยู่ในตน โดยเฉพาะกิเลสเพราะนั้นคือสิ่งที่ไม่ควรมีอยู่กับตนและนิสัยไม่ดีต่างๆ (พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, 2548)

1.4.3 ขอบเขตด้านพื้นที่

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านพื้นที่ คือ เขตการปกครองของคณะสงฆ์จังหวัดร้อยเอ็ด รวมทั้งฝ่ายมหานิกาย และฝ่ายธรรมยุต

1.4.4 ขอบเขตด้านระยะเวลา

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านเวลาในช่วงปี พ.ศ. 2566

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.5.1 ได้ทราบระดับบทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดร้อยเอ็ด

1.5.2 ได้ทราบผลการเปรียบเทียบบทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดร้อยเอ็ด ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์จำแนกตามอายุ พรรษา ระดับการศึกษาทางโลก และทางธรรม

1.5.3 ได้ทราบแนวทางบทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดร้อยเอ็ด

1.5.4 ได้นำข้อมูลวิจัยไปเป็นสารสนเทศบทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดร้อยเอ็ด

1.6 นิยามศัพท์เฉพาะ

บทบาท หมายถึง การปฏิบัติตามสิทธิ หน้าที่อันเนื่องมาจากสถานภาพของบุคคล เนื่องจากบุคคลมีหลายสถานภาพในคนคนเดียว ฉะนั้นบทบาทของบุคคลจึงต้องปฏิบัติไปตามสถานภาพ ในสถานการณ์ตามสถานภาพนั้น ๆ และเพื่อให้การสนองงานคณะสงฆ์มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น สำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดร้อยเอ็ด

การส่งเสริม หมายถึง เกื้อหนุน ช่วยเหลือสนับสนุนให้ดีขึ้น และการส่งเสริมสนับสนุนกิจการพระพุทธศาสนา จากภารกิจดังกล่าว บุคลากรที่ปฏิบัติงานในแต่ละภารกิจ จำเป็นที่ต้องมีหลักธรรมสำหรับจัดการกับปัญหาต่างๆ ในองค์กร

กิจการพระพุทธศาสนา มีทั้งหมด 6 ด้าน ได้แก่

1) ด้านการปกครอง หมายถึง การดูแล คุ้มครอง บริหาร ความสำคัญ การปกครองของคณะสงฆ์ไทย เป็นการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

2) ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา หมายถึง การทำให้ศาสนาขยายออกไป ทำให้ขยายกว้างขวางออกไป การเผยแผ่คือการทำให้แพร่หลายในลักษณะติดแน่น กระจายไป เช่น เผยแผ่ ศาสนา เผยแผ่ธรรม องค์การเผยแผ่ ส่วนคำว่า เผยแพร่ ใช้ในความหมายว่า ประกาศโฆษณาทำให้แพร่หลายในลักษณะกระจายให้เป็นรูปธรรมหรือให้สัมผัสได้ทางหูทางตา เป็นต้น

3) ด้านการศาสนศึกษา หมายถึง การเล่าเรียน ฝึกฝน และอบรม ความสำคัญของการศึกษาในทางพระพุทธศาสนา เป็นการศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรม ทั้งแผนกธรรม และบาลี นอกจากจะเป็นการศึกษาหลักธรรมคำสั่งสอนแล้ว ยังได้ชื่อว่าเป็นการสืบต่ออายุพระพุทธศาสนาไว้อีกด้วย

4) ด้านการสาธารณสงเคราะห์ หมายถึง การช่วยเหลือเพื่อประชาชนทั่วไป ความสำคัญของการสาธารณสงเคราะห์นอกจากเป็นการให้ความช่วยเหลือประชาชน ผู้ยากไร้และประสบภัยแล้ว ยังหมายรวมถึงการเผยแพร่ข้อมูล ข่าวสารทางราชการ เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้การฝึกอาชีพแก่ ประชาชนการให้ใช้สถานที่วัดสำหรับดำเนินกิจกรรมเพื่อประโยชน์ส่วนรวม

5) ด้านการสาธารณูปการ หมายถึง การก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนสถานภายในวัด การสาธารณูปการโดยรวม

6) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ หมายถึง การให้การสงเคราะห์ด้านการฝึกฝน อบรมแก่ประชาชน ความสำคัญของการศึกษาสงเคราะห์เป็นการจัดการศึกษาที่วัด คณะสงฆ์ดำเนินการขึ้นเพื่อสนองต่อนโยบายของภาครัฐ ในอันที่จะส่งเสริมให้ประชาชน เยาวชน ได้รับการศึกษา

หลักฆราวาสธรรม 4 หมายถึง คุณสมบัติของผู้ประสบความสำเร็จในการดำเนินชีวิตทางโลก ประกอบด้วยธรรมะ 4 ประการ คือ สัจจะ แปลว่า จริง ตรง แท้ มีความซื่อสัตย์เป็นพื้นฐาน เป็นคนจริงต่อความเป็นมนุษย์ของตน ทมะ แปลว่า ฝึกตน ข่มจิต และรักษาใจ บังคับตัวเองเพื่อลดและละกิเลส และรักษาสัจจะ โดยมาบูรณาการเพื่อส่งเสริม สนับสนุนและประสานงานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และด้านพุทธศาสนศึกษา รวมทั้งดูแลและควบคลุมมาตรฐานคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาในสังกัดภายในจังหวัดให้ผู้เรียนมีความรู้คู่คุณธรรม และพัฒนาบุคลากรทางพระพุทธศาสนา

1) สัจจะ แปลว่า ความสัตย์ ความซื่อ ถ้าขยายความตามศัพท์แยกได้ 3 ลักษณะคือ มีความจริงความตรง และความแท้ จริง คือ ไม่เล่น ตรง คือ ความประพฤติทางกาย วาจา ตรงไม่บิดพลิ้ว ไม่บ่ายเบี่ยง แท้ คือ ไม่เหลวไหล ตรงข้ามกับคำว่า อสัจ ซึ่งแปลว่า ไม่จริง บิดพลิ้ว แต่ถ้าในทางปฏิบัติสัจจะ คือ ความรับผิดชอบ หมายความว่า ถ้าจะทำอะไรแล้ว ต้องตั้งใจทำจริง ทำอย่างสุดความสามารถให้เป็นผลสำเร็จ การที่ใครจะสามารถสร้างตัวขึ้นมาได้นั้น ต้องมีสัจจะเป็นพื้นฐาน เพราะคนที่มีสัจจะ เป็นพื้นฐานจะมีความรับผิดชอบต่องานที่ทำทุกอย่าง ไม่ปล่อยผ่านกับสิ่งที่ได้รับมา จะทำทุกสิ่ง ที่มาถึงมืออย่างสุดกำลัง และเต็มความสามารถ โดยมาบูรณาการกับองค์กร ในการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานตามนโยบาย แผนงานและโครงการของหน่วยงานในความดูแลของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดร้อยเอ็ด รวมทั้งรายงานผลการดำเนินงาน แก้ไขปัญหาและอุปสรรคให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทราบ

2) ทมะ แปลว่า การรู้จักข่มจิตข่มใจตนเอง ทมะ หมายถึง ความรักในการฝึกฝนตนเองความกระตือรือร้น ในการเคี่ยวเข็ญฝึกฝนตนเอง อย่างไม่มีข้อแม้เงื่อนไข เพื่อให้ตนเองมีทั้งความรู้ ความสามารถ และความดีเพิ่มพูนมากขึ้นทุกวัน เกิดเป็นคนต้องหมั่นปรับปรุงตนเองอยู่เรื่อยไปอย่าอยู่กับที่ ขณะที่คนอื่นเขาวิ่งบ้าง เดินบ้าง แม้ที่สุดกำลังคลานอยู่ ถ้าเรามัวแต่นอนหลับ ก็เท่ากับเรากำลังถอยหลัง เรื่องฝึกตัวเป็นสิ่งสำคัญ ใครที่มีผู้ใต้บังคับบัญชามาก ไม่ว่าจะเป็นตำรวจ

ทหาร ข้าราชการ พ่อค้าอะไรก็ตาม หากไม่ฝึกตัวเองก็ไปไม่รอด นอกจากต้องฝึกทางด้านวิชาการตลอดแล้ว ยังต้องฝึกแก้นิสัยใจคอตัวเองอีกด้วย ฝึกแก้นิสัยตัวเองคือ ฝึกตัวด้านคุณธรรมนั่นเอง เพราะการที่เราฝึกแก้นิสัยที่ไม่ดีของตนเอง จะทำให้เรามีความพร้อมที่จะยอมรับการอบรมสั่งสอนจากคนอื่นๆ ซึ่งจะเป็นทางมาแห่งปัญญาที่สำคัญ โดยมาบูรณาการกับองค์กร ในการส่งเสริมและสนับสนุนให้วัดเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้และแหล่งภูมิปัญญาของชุมชน รวมทั้งส่งเสริมให้มีศูนย์กลางในการจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาของจังหวัดร้อยเอ็ด

3) ขันติ แปลว่า การรักษาปกติภาวะของตนไว้ได้ ไม่ว่าจะถูกกระทบกระทั่งด้วยสิ่งอันเป็นที่พึงปรารถนาหรือไม่พึงปรารถนาก็ตาม มีความมั่นคงหนักแน่นเหมือนแผ่นดิน ซึ่งไม่หวั่นไหว ไม่ว่าจะมีคนเทอะไรลงไป ของเสีย ของหอม ของสกปรกหรือของดีงามก็ตาม โดยมาบูรณาการกับองค์กร ในการรับสนองงาน ประสานงาน สนับสนุนกิจการและการบริหารการปกครองคณะสงฆ์ตลอดจนการดำเนินการตามนโยบายและมาตรการในการคุ้มครองพระพุทธศาสนาของจังหวัดร้อยเอ็ด

4) จาคะ แปลว่า การสละสิ่งของหรือความสุขส่วนตัวเพื่อประโยชน์สุขแก่ผู้อื่น และการสละละทิ้งกิเลส ละความโลภ ความเห็นแก่ตัว ความตระหนี่ ความใจแคบ และการเลิกละนิสัย ตลอดถึงความประพฤติที่ไม่ดี ที่ทำให้เกิดความเสียหาย ก่อความบาดหมางทะเลาะเบาะแว้ง เป็นต้นด้วย โดยมาบูรณาการกับองค์กร ในการส่งเสริม ดูแล รักษา และทำนุบำรุงศาสนาสถานและศาสนวัตถุทางพระพุทธศาสนารวมทั้งดูแล รักษา และจัดการวัดร้าง ศาสนสมบัติกลางในจังหวัดร้อยเอ็ด

สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดร้อยเอ็ด หมายถึง การสนับสนุน ส่งเสริมการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันอย่าง และมีภารกิจเกี่ยวกับการดำเนินงานสนองงานคณะสงฆ์และรัฐโดยการทำนุบำรุง ส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนา ให้การอุปถัมภ์คุ้มครองและส่งเสริมพัฒนางานพระพุทธศาสนา ดูแล รักษา จัดการศาสนาสมบัติ พัฒนาพุทธมณฑลให้เป็นศูนย์กลางทางพระพุทธศาสนา รวมทั้งให้การสนับสนุนส่งเสริมพัฒนาบุคลากรทางศาสนา

ปัจจัยส่วนบุคคล หมายถึง ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม สำหรับสารนิพนธ์ฉบับนี้ประกอบด้วย อายุ พรรษา และระดับการศึกษา

1) อายุ หมายถึง อายุของผู้ตอบแบบสอบถามสำหรับสารนิพนธ์ฉบับนี้จำแนกเป็นสามช่วงอายุ คือ (1) 20-30 ปี (2) 31-40 ปี (3) 41 ปี ขึ้นไป

2) พรรษา หมายถึง พรรษาของผู้ตอบแบบสอบถามสำหรับสารนิพนธ์ฉบับนี้ จำแนกเป็นสามช่วงพรรษา คือ (1) 1-10 ปี (2) 11-20 ปี (3) 21 ปี ขึ้นไป

3) ระดับการศึกษา หมายถึง ระดับการศึกษาของผู้ตอบแบบสอบถามสำหรับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ จำแนกเป็นสี่ระดับการศึกษา คือ (1) ต่ำกว่าปริญญาตรี (2) ปริญญาตรี (3) ปริญญาโท (4) ปริญญาเอก

บทที่ 2

เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง บทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดร้อยเอ็ด ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

2.1 แนวความคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท

2.2 แนวความคิดเกี่ยวกับการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนา

2.3 หลักฆราวาสธรรม 4 ในการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนา

2.4 ภารกิจของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดร้อยเอ็ด ในการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนา

2.5 สภาพพื้นที่ที่ใช้ในการวิจัย

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.7 กรอบแนวคิดในการวิจัย

2.1. แนวความคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท

2.1.1 แนวความคิดเกี่ยวกับบทบาท

ความหมาย บทบาท ตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า role เป็นเรื่องของพฤติกรรมและหน้าที่ความรับผิดชอบ (function) เพื่อเป็นการแสดงให้เห็นว่า เมื่อบุคคลดำรงตำแหน่งใด ก็ควรแสดงพฤติกรรมให้ตรง และเหมาะสมกับหน้าที่ความรับผิดชอบนั้น มีนักการศึกษาได้ให้ความหมายของคำว่า บทบาท หรือ role ไว้ ดังต่อไปนี้

(Tomey, 1992, p. 146) กล่าวว่า บทบาท หมายถึง การกระทำหรือการแสดงพฤติกรรมของบุคคลที่เป็นไปตามความคาดหวังตามตำแหน่งในอาชีพหรือตำแหน่งที่สังคมกำหนดขึ้น ซึ่งโครงสร้างขอบทบาทประกอบด้วย ลักษณะที่เฉพาะของแต่ละบุคคล การแสดงพฤติกรรมและตำแหน่งที่ครองอยู่

จันทร์ฉาย ปันแก้ว (2546, หน้า 10) กล่าวว่า บทบาท หมายถึง พฤติกรรมที่บุคคลกระทำหรือปฏิบัติเมื่อเข้าดำรงตำแหน่งนั้นๆ โดยพฤติกรรมที่แสดงออกนั้นขึ้นอยู่กับความคิดเห็นของตนเองและตามความคาดหวังในตำแหน่งอาชีพที่ครองอยู่

ณัฏฐพร ชินบุตร (2547, หน้า 46) กล่าวว่า บทบาท หมายถึง การกระทำหรือพฤติกรรมของบุคคลที่แสดงออกมาตามตำแหน่งหน้าที่ทางสังคม ที่ตนดำรงอยู่ในขณะนั้น ซึ่งจะต้องขึ้นอยู่กับ

สิทธิและหน้าที่ของตำแหน่ง และยังต้องเป็นไปตามความคาดหวังของตนเอง และผู้อื่นที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันด้วย

นิตย์ ประจงแต่ง (2548, หน้า 5, 23) กล่าวว่า บทบาท หมายถึง ลักษณะของพฤติกรรมที่แสดงออกตามตำแหน่งที่บุคคลนั้นได้รับการแสดงออกนั้นย่อมผูกพันกับความคิดของผู้ดำรงตำแหน่งเอง และตามความคาดหวังของผู้อื่นที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับตำแหน่งนั้น

บุญตา ไล้เลิศ (2550, หน้า 12) กล่าวว่า บทบาท หมายถึง การปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่ของสถานภาพของตำแหน่งใดตำแหน่งหนึ่งที่บุคคลได้รับ ต้องมีบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบตามที่กำหนดไว้ตามบทบาทของตำแหน่งนั้น และคล้อยตามความมุ่งหวังของสังคม เช่น บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาก็หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เกี่ยวข้องกับงานในหน้าที่ที่ปฏิบัติในสถานศึกษานั้น

ปรีชา สุวังบุตร (2547, หน้า 22) กล่าวว่า บทบาท หมายถึง การที่บุคคลแสดงพฤติกรรมออกมาตามสถานภาพ หรือตำแหน่ง หรือสิทธิหน้าที่หรือบรรทัดฐานทางสังคม ที่มีความคาดหวังต่อการกระทำของบุคคลกลุ่มคน และสังคม เพื่อให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันในสังคมนั้น

พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (2546, หน้า 602) ให้ความหมายของคำว่าบทบาทไว้ว่า บทบาท (role) หมายความว่า การทำหน้าที่ที่กำหนดไว้ เช่น บทบาทของพ่อแม่ บทบาทของครู เป็นต้น

พระมหาพนมนคร มีราคา (2549, หน้า 26) กล่าวว่า บทบาท หมายถึง การปฏิบัติหน้าที่ตามสถานภาพที่เป็นมาโดยธรรมชาติ หรือตามสถานภาพที่ถูกกำหนดหรือถูกคาดหวังจากสังคม อันเป็นปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน ของสมาชิกในสังคม

สำเริง กล้าหาญ (2549, หน้า 7, 12) กล่าวว่า บทบาท หมายถึง แนวทางของการแสดงออกหรือปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่ที่กำหนดไว้ในตำแหน่งทางสังคม ทางหน้าที่การงานตามสภาพแวดล้อมของแต่ละบุคคลที่เป็นอยู่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

สินธร คำเหมือน (2550, หน้า 7) กล่าวว่า บทบาท หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและพฤติกรรมที่คาดหวัง หรือการแสดงออกทางพฤติกรรมที่เกิดจากการ มีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น และได้แสดงออกตามบทบาท

แนวความคิดเกี่ยวกับบทบาทส่วนใหญ่จะพิจารณากันใน 2 ลักษณะ ดังนี้

คำว่า บทบาท (role) หมายถึง พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2525 (ราชบัณฑิตยสถาน, 2525, หน้า 453) ได้ให้ความหมายไว้ว่า เป็นการกระทำหน้าที่ที่กำหนดไว้ เช่น บทบาทของพ่อแม่ บทบาทของครู ซึ่งสอดคล้องกับ งามพิศ สัตย์สงวน (2532, หน้า 101) ที่ให้ ทัศนะว่า บทบาทคือพฤติกรรมที่คาดหวังสำหรับผู้ที่อยู่ในสถานภาพต่าง ๆ ว่าจะต้องปฏิบัติอย่างไร เป็น

บทบาทที่คาดหวังโดยกลุ่มคนหรือสังคมเพื่อทำให้คู่สัมพันธ์มีการกระทำระหว่างกันทางสังคมได้ รวมทั้งสามารถคาดการณ์พฤติกรรมที่จะเกิดขึ้น นอกจากนี้ ชุดา จิตพิทักษ์ (2528, หน้า 61) มีความเห็นว่า โดยทั่วไปบทบาทอาจพิจารณาได้ 2 ความหมาย คือ

1.พิจารณาในด้านโครงสร้างทางสังคม บทบาท หมายถึง ตำแหน่งทางสังคม ที่มีชื่อเรียก ต่าง ๆ ซึ่งแสดงลักษณะโดยคุณสมบัติและกิจกรรมของบุคคลที่ครองตำแหน่งนั้น

2.พิจารณาในด้านการกระทำต่อกันหรือปฏิสัมพันธ์ทางสังคม บทบาทจึงหมายถึง ผลสืบเนื่องที่มีแบบแผนของการกระทำเกิดการเรียนรู้ของบุคคลที่อยู่ในสถานภาพการปฏิสัมพันธ์นั้น

จีรพรรณ กาญจนจิตรา (2523, หน้า 20) ได้ให้คำนิยามลักษณะบทบาท ในลักษณะแนวโครงสร้างทางสังคม และแนวปฏิสัมพันธ์ทางสังคมไว้ว่า ด้านโครงสร้างทางสังคม บทบาท หมายถึง ตำแหน่งทางสังคมที่มีชื่อเรียกต่าง ๆ ซึ่งแสดงลักษณะโดยคุณสมบัติ และกิจกรรมของบุคคลที่ครองตำแหน่งนั้น ส่วนด้านปฏิสัมพันธ์ทางสังคม บทบาท หมายถึง ผลต่อเนื่องที่มีแบบแผนของการกระทำที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้ของบุคคลที่อยู่ในสถานการณ์แห่งการปฏิสัมพันธ์

สุจิตรา สง่าเนตร (2529, หน้า 6) ได้กล่าวถึง บทบาทแนวโครงสร้างทางสังคมว่าบทบาทที่ถูกมองว่าเป็นสิ่งที่กำหนดขึ้นในสังคม ถูกคาดหวังว่าบุคคลในสถานภาพใดควรมีบทบาทอย่างไร เมื่อบุคคลเข้าดำรงในสภาพนั้น ก็จะมีบทบาทตามที่สังคมคาดหวังไว้เช่นนั้น และบุคคลอื่น ๆ ก็จะคาดหวังบทบาทของผู้ที่อยู่ในสถานภาพต่าง ๆ ตามที่คาดว่าเป็นค่านิยม บรรทัดฐานที่กำหนดให้มีบทบาทพฤติกรรมนั้น ส่วนบทบาทแนวปฏิสัมพันธ์ทางสังคมจะให้ความสำคัญกับกระบวนการที่บุคคลจะทำความหวังก็ได้

Berlo (1966, p. 153, อ้างถึงใน พิทยา เพชรรักษ์, 2541, หน้า 20) ได้แบ่ง ลักษณะของบทบาทออกเป็น 3 ด้าน คือ

1.บทบาทที่ถูกกำหนดไว้ (Role Prescriptions) คือ บทบาทที่กำหนดไว้เป็นระเบียบอย่าง ชัดเจนว่า บุคคลที่อยู่ในบทบาทนั้นจะต้องทำอะไรบ้าง

2.บทบาทที่กระทำจริง (Role Descriptions) คือ บทบาทที่บุคคลได้กระทำจริง เมื่ออยู่ในบทบาทนั้น ๆ

3.บทบาทที่ถูกคาดหวัง (Role Expectations) คือ บทบาทที่ถูกคาดหวังโดยผู้อื่นว่าบุคคลที่อยู่ในบทบาทนั้น ๆ ควรจะทำอย่างไร

ฑิตยา สุวรรณชฎ (2527, หน้า 43) ได้สรุปฐานะตำแหน่งและบทบาทของบุคคลทางสังคมไว้ ดังนี้

1.มีฐานะตำแหน่งอยู่จริงในทุกสังคม และมีอยู่ก่อนตัวตนจะเข้าไปครอง

2.มีบทบาทที่ควรจะเป็น (Ought - to - be - role) ประจำอยู่ในแต่ละตำแหน่ง

3.วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ในสังคมนั้น ๆ เป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งในการกำหนดฐานะตำแหน่งและบทบาทที่ควรจะเป็น

4.การที่คนเราจะทราบถึงฐานะตำแหน่งและบทบาทนั้นได้มาจากสังคมกรณ์ (Socialization) ในสังคมนั้น ๆ

5.บทบาทที่ควรจะเป็นนั้นไม่แน่นอนเสมอว่า จะเหมือนกับพฤติกรรมจริงของคนที่ครองตำแหน่งนั้น เพราะพฤติกรรมจริง ๆ นั้น เป็นผลของปฏิกิริยาของคนที่ครองฐานะตำแหน่งที่มีต่อบทบาทที่ควรจะเป็นกับบุคลิกภาพของตนเอง บุคลิกภาพของผู้ที่เข้ามาร่วมในพฤติกรรมและเครื่องกระตุ้น (Stimulus) ที่มีอยู่ในเวลาและสถานที่ที่เกิดการติดต่อทางสังคมในสังคมมนุษย์ทุกคนกำลังแสดงบทบาทอยู่ตลอดเวลา ซึ่งเป็นการแสดงพฤติกรรมของบทบาทที่แตกต่างกันตามตำแหน่งที่แตกต่างกัน

พัชนี วรกวิน (2522, หน้า 36) กล่าวว่า บทบาทที่มีผลต่อพฤติกรรมจะมีองค์ประกอบอยู่ 3 ลักษณะ คือ

1.ส่วนประกอบที่เป็นไปตามกฎหมาย และข้อบังคับที่ปรากฏอยู่อย่างชัดเจน (Pivotal Attributes) ได้แก่ ส่วนของบทบาทที่กฎหมายและข้อบังคับกำหนดให้กระทำหรือปฏิบัติ ถ้าบุคคลที่รวมบทบาทตามตำแหน่งไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย และระเบียบข้อบังคับที่ปรากฏอย่างชัดเจนก็ถือว่าบุคคลนั้นไม่ได้แสดงบทบาทในตำแหน่งนั้น

2.ส่วนประกอบที่ส่งเสริมบทบาท (Peripheral Attributes) ได้แก่ บทบาทที่แม้จะขาดหายไป หรือมิได้แสดงบทบาทนี้ก็ไม่ทำให้บทบาทที่ต้องการแสดงผิดไป

3.ส่วนประกอบที่มีผลสำคัญต่อบทบาท และจะขาดมิได้ (Required Attributes) ได้แก่ ส่วนของบทบาทที่สำคัญ ถ้าขาดส่วนนี้แล้วจะทำให้บทบาทของตำแหน่งผิดไป

นอกจากนี้ สงวนศรี วิรัชชัย (2527, หน้า 23 - 24) กล่าวว่าถ้าพิจารณาให้ลึกซึ้งจะพบบทบาทอยู่ 5 ลักษณะ คือ

1.บทบาทตามที่กำหนด หมายถึง บทบาทที่สังคม กลุ่ม หรือองค์การกำหนดไว้ว่าเป็นรูปแบบของพฤติกรรมประจำตำแหน่งต่าง ๆ ที่มีอยู่ในสังคม กลุ่ม หรือองค์การนั้น ๆ

2.บทบาทที่ผู้อื่นคาดหวัง หมายถึง บทบาทหรือรูปแบบของพฤติกรรมที่ผู้เกี่ยวข้องคาดหวังว่าผู้อยู่ในตำแหน่งจะถือปฏิบัติ

3.บทบาทตามความคิดของผู้อยู่ในตำแหน่ง หมายถึง รูปแบบของพฤติกรรมที่บุคคล ผู้อยู่ในตำแหน่งคิดและเชื่อว่าเป็นบทบาทของตำแหน่งที่ตนดำรงอยู่

4.บทบาทที่ปฏิบัติจริง หมายถึง พฤติกรรมที่ผู้อยู่ในตำแหน่งได้ปฏิบัติหรือแสดงออกมาให้เห็นซึ่งมักจะเป็นพฤติกรรมที่สอดคล้องกับบทบาทตามความคิดของผู้อยู่ในตำแหน่ง

5.บทบาทที่ผู้อื่นรับรู้ หมายถึง รูปแบบพฤติกรรมที่ผู้อื่นได้รับทราบเกี่ยวกับการปฏิบัติบทบาทของผู้อยู่ในตำแหน่ง ซึ่งมักจะมีการเลือกรับรู้และรับรู้ที่ผิดไปจากความเป็นจริงได้

Levingson, (1964, pp. 284 – 285, อ้างถึงใน รุ่งทิวา แสงหิรัญ, 2541, หน้า 22) ได้สรุปความหมายของบทบาทไว้ 3 ประการ ดังนี้

1.บทบาท หมายถึง ปทัสถาน ความคาดหวัง ข้อห้าม ความรับผิดชอบและอื่น ๆ ที่มีลักษณะในทำนองเดียวกัน ซึ่งผูกพันอยู่กับตำแหน่งทางสังคมที่กำหนดให้บทบาทตามความหมายนี้คำนึงถึงตัวบุคคลน้อยที่สุด แต่มุ่งไปถึงการบ่งชี้หน้าที่อันควรกระทำ

2.บทบาท หมายถึง ความเป็นไปของบุคคลผู้ดำรงตำแหน่งที่คิดและกระทำเมื่อดำรงตำแหน่งนั้น ๆ

3.บทบาท หมายถึง การกระทำของบุคคลแต่ละคนที่สัมพันธ์กับโครงสร้างทางสังคม หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ แนวทางที่บุคคลพึงกระทำเมื่อดำรงตำแหน่งนั้น ๆ

นักสังคมวิทยาและนักจิตวิทยาได้อธิบายความหมายของบทบาทไว้อีก บรูม (Broom) และเซลซ์นิค (Bloom & Selznick, 1977, pp. 34 – 35, อ้างถึงใน รุ่งทิวา แสงหิรัญ, 2541, หน้า 22) ได้ให้ความหมายไว้ ดังนี้

1. บทบาทที่กำหนดไว้หรือบทบาทตามอุดมคติ (The Socially Prescribed or Ideal Role) เป็นบทบาทที่กำหนดสิทธิและหน้าที่ของตำแหน่งทางสังคมไว้

2. บทบาทที่ควรกระทำ (The Perceived Role) เป็นบทบาทที่แต่ละบุคคลเชื่อว่าควรกระทำในหน้าที่ตำแหน่งนั้น ๆ ซึ่งอาจไม่ตรงตามบทบาทที่กำหนดไว้ ไม่ตรงตามอุดมคติทุกประการและอาจแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคลก็ได้

3. บทบาทที่กระทำจริง (The Performed Role) เป็นบทบาทที่แต่ละบุคคลได้กระทำไป จริงตามความเชื่อ ความคาดหวัง ตลอดจนความกดดันและโอกาสที่จะกระทำในแต่ละสังคมในช่วงระยะเวลาหนึ่ง

สรุปได้ว่า บทบาท หมายถึง พฤติกรรมของคนที่เกิดขึ้นโดยตำแหน่งหน้าที่รับผิดชอบจะโดยตั้งใจหรือถูกบังคับ แต่เป็นพฤติกรรมแอบแฝง เช่น พ่อแม่รักลูกแต่ตีลูก พฤติกรรมของคนแต่ละคน จะแสดงบทบาทได้หลายอย่าง ในเวลาเดียวกันเราไม่สามารถแสดงได้หลายบทบาทได้ คนที่อยู่ในแต่ละสังคมย่อมแตกต่างกัน ตามปกติเมื่อบุคคลมีสถานภาพใดย่อมแสดงบทบาทให้สอดคล้องกับที่สังคมคาดหวัง สถานภาพเป็นโครงสร้างของสังคม ส่วนบทบาทเป็นพฤติกรรมของบุคคลดังนั้นบุคคลควรเข้าใจในบทบาทของตนเป็นอย่างดี โดยบทบาทที่เป็นภาระหน้าที่หรือรูปแบบของพฤติกรรมที่บุคคลต้องกระทำเมื่อดำรงสถานภาพใดสถานภาพหนึ่ง หรือตำแหน่งใด ตำแหน่งหนึ่ง ซึ่งการกระทำหรือรูปแบบพฤติกรรมดังกล่าว เป็นผลมาจากความหวังของบุคคลอื่น ๆ ในสังคม รวมทั้งความคิดเห็นของผู้ดำรงตำแหน่ง หรือเป็นการปฏิบัติตามหน้าที่ และสิทธิของตนตามสถานภาพในสังคม เช่น นาย

ทองมีสถานภาพทางสังคมเป็นครู นายทองย่อมมีบทบาทในการอบรมสั่งสอนให้ความรู้แก่นักเรียน นายแดงมีสถานภาพทางสังคมเป็นผู้ใหญ่บ้านนายแดง ย่อมมีบทบาทในการดูแลทุกข์สุขชาวบ้านให้ความช่วยเหลือชาวบ้านตามสมควร

Linton, (1936, pp.113 – 115, อ้างถึงใน รุ่งทิวา แสงหิรัญ, 2541, หน้า 23) ได้ให้แนวความคิดในเรื่องสถานภาพ (Status) และบทบาท (Role) เขาเห็นว่าสถานภาพเป็นนามธรรม หมายถึง ฐานะหรือตำแหน่งจะเป็นเครื่องกำหนดบทบาทของตำแหน่งนั้น ๆ ว่าตำแหน่งนั้นจะมีภารกิจอย่างไรบ้าง ดังนั้นเมื่อมีตำแหน่งเกิดขึ้น สิ่งที่ควบคู่มากับตำแหน่งก็คือบทบาทของตำแหน่งไม่สามารถแยกออกจากกันได้ จนกล่าวได้ว่า ไม่อาจจะมีบทบาทได้โดยปราศจากตำแหน่ง หรือไม่อาจมีตำแหน่งได้โดยปราศจากบทบาท บทบาทและตำแหน่งควบคู่กันเสมอ เปรียบเสมือนเหรียญถ้าด้านหนึ่งของเหรียญคือตำแหน่ง อีกด้านหนึ่งของเหรียญก็คือบทบาทนั่นเอง

Parsons & Shils (1951, p. 4, อ้างถึงใน รุ่งทิวา แสงหิรัญ, 2541, หน้า 24-25) กล่าวว่า สถานภาพและบทบาทเป็นหน่วยของระบบสังคม โดยยอมรับว่าสถานภาพ และบทบาทเป็นคุณลักษณะของผู้แสดงในสังคมนั้น ๆ บทบาท คือ การจัดระเบียบของผู้เริ่มแสดง เป็นการสร้างและกำหนดการมีส่วนร่วมของเขาในกระบวนการที่มีการกระทำร่วมกัน ซึ่งเป็นการร่วม ความคาดหวังที่เกี่ยวกับตนเองและบุคคลอื่นที่เขามีความสัมพันธ์ด้วย ส่วนสถานภาพ คือ ตำแหน่งของผู้แสดงภายในสถาบัน เป็นตำแหน่งของผู้แสดงภายในระบบสังคม ซึ่งอาศัยกลไกของสังคม เป็นตัวกำหนด

Krech,et al. (1962, p. 28, อ้างถึงใน รุ่งทิวา แสงหิรัญ, 2541, หน้า 26) ได้กล่าวว่า บทบาท เป็นแบบแผน ความต้องการเป้าประสงค์ ความเชื่อ ทัศนคติ ค่านิยมและ การกระทำของสมาชิกที่ชุมชนคาดหวังว่าจะต้องเป็นตามลักษณะของตำแหน่งนั้น ๆ หรืออาจกล่าว สั้น ๆ ว่า บทบาทคือสิทธิหน้าที่ในการกระทำของบุคคลหนึ่งที่มีต่อบุคคลอื่นในสังคมตามสถานภาพ ของตนเอง

Berlo, (1966, p. 153, อ้างถึงใน ชุมพร แสงมณี, 2540, หน้า 17) ได้ให้แนวความคิดเกี่ยวกับลักษณะบทบาทไว้ ดังนี้

1.บทบาทที่ถูกกำหนดไว้ (Role Prescriptions) คือ บทบาทที่กำหนดไว้เป็นระเบียบอย่าง ชัดเจนว่าบุคคลที่อยู่ในบทบาทนั้นจะต้องทำอะไรบ้าง

2.บทบาทที่กระทำจริง (Role Descriptions) คือ บทบาทที่บุคคลได้กระทำจริงเมื่ออยู่ใน บทบาทนั้น ๆ

3.บทบาทที่ถูกคาดหวัง (Role Expectations) คือ บทบาทที่ถูกคาดหวังโดยผู้อื่นว่าบุคคลที่อยู่ในบทบาทนั้น ๆ ควรกระทำอย่างไร

Lindersmith, et al. (1975, p. 400, อ้างถึงใน งามพิศ สัตย์สงวน, 2532, หน้า 105) กล่าวว่า บทบาทของคนใดคนหนึ่งจะต้องประกอบด้วยลักษณะ ดังนี้

1.ต้องเป็นแบบหรือลักษณะเฉพาะของตนเอง

2.พฤติกรรมในสถานการณ์ที่กำหนดให้นั้นจะต้องพอเหมาะกับลักษณะเฉพาะของตน

3.ภูมิหลังของการกระทำที่เกี่ยวข้องกับสิ่งอื่น ๆ จะเป็นตัวชี้แนวทางในการกระทำที่จะเกิดขึ้น

4.ในการแสดงบทบาทนั้น ๆ จะต้องมีการประเมินผลด้วยตัวเองและผู้อื่น

Cohen (1979, p. 35, อ้างถึงใน ชุมพร แสงมณี, 2540, หน้า 17-18) ได้เสนอเกี่ยวกับบทบาทไว้ ดังนี้

1.บทบาทที่ถูกกำหนด (Prescribed Role) เป็นบทบาทที่สังคมกำหนดไว้ให้ต้องปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทใดบทบาทหนึ่ง แม้ว่าบุคคลบางคนจะไม่ได้ประพฤติตามบทบาทที่คาดหวังโดยผู้อื่น เราก็ยังคงยอมรับว่าบุคคลจะต้องปฏิบัติไปตามบทบาทที่สังคมกำหนดให้

2.บทบาทที่ปฏิบัติจริง (Enacted Role) เป็นวิธีการที่บุคคลได้แสดงหรือปฏิบัติออกมาจริงตามตำแหน่ง

3.บทบาทที่กระทำจริงเป็นบทบาทที่เจ้าของสถานภาพได้กระทำจริง ซึ่งอาจเป็นบทบาท ที่สังคมคาดหวัง หรือเป็นบทบาทที่ตนเองคาดหวัง หรืออาจเป็นบทบาทตามที่สังคมคาดหวังและตนเองคาดหวังด้วย

จากแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทในรูปแบบต่าง ๆ ที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่า ถ้าบทบาททั้งหลายมีความสอดคล้องกัน โดยเฉพาะบทบาทตามความคิดของผู้อยู่ในตำแหน่ง บทบาทที่ผู้อื่นคาดหวัง บทบาทที่ปฏิบัติจริง และบทบาทที่ผู้อื่นรับรู้ ก็จะเป็นความสัมพันธ์ทางสังคมที่ราบรื่น แต่ถ้าบทบาทดังกล่าวไม่สอดคล้องกัน เช่น บทบาทที่ปฏิบัติจริงไม่ตรงกับบทบาทที่ผู้อื่นคาดหวัง บทบาทที่ผู้อื่นคาดหวังไม่ตรงกับบทบาทตามความคิดของผู้อยู่ในตำแหน่ง ฯลฯ สถานการณ์เช่นนี้จะทำให้เกิดความขัดแย้งของบทบาท (Role Conflicts)

กรรณิกา ขวัญอารีย์ (2535, หน้า 12) ได้ให้ความหมายของบทบาท ว่าหมายถึง สิ่งที่มีลักษณะ 3 ประการ คือ ประการแรก บทบาทที่กำหนดไว้เป็นบทบาทตามอุดมคติที่กำหนดสิทธิและหน้าที่ของตำแหน่งไว้ ประการที่ 2 บทบาทที่ควรกระทำ (Perceived Role) เป็นบทบาทที่ แต่ละบุคคล เชื่อว่าควรจะกระทำในหน้าที่ของตำแหน่งนั้นๆ ซึ่งอาจจะไม่ตรงตามบทบาทตามอุดมคติทุกประการ และในแต่ละบุคคลอาจแตกต่างกัน และประการสุดท้าย บทบาทที่กระทำจริง (Performed Role) เป็นบทบาทที่บุคคลได้กระทำจริงตามความเชื่อ ความคาดหวัง ตลอดจนความกดดันและโอกาสที่จะกระทำในแต่ละสังคมในช่วงเวลาหนึ่งๆ

สมคิด เพ็งอุดม (2535, หน้า 50) กล่าวว่า บทบาท หมายถึง พฤติกรรมของบุคคล ที่กำหนด โดยสถานภาพ หรือตำแหน่ง ตำแหน่งและบทบาทจึงเป็นสิ่งที่ควบคู่กัน ไม่สามารถแยก ออกจากกันได้ เปรียบเสมือนเหรียญถ้าด้านใดด้านหนึ่งของเหรียญเป็นตำแหน่งอีกด้านหนึ่งก็เป็นบทบาท

สุพัตรา สุภาพ (2536, หน้า 26) กล่าวว่า บทบาท หมายถึง การปฏิบัติตามสิทธิ และหน้าที่ ของ สถานภาพนั้น ณรงค์ เส็งประชา (2538: 19) กล่าวว่า บทบาท หมายถึง การปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่ของบุคคลในตำแหน่งที่เขามีอยู่ เป็นการรวมความคาดหวังที่เกี่ยวกับตนเองและของบุคคลอื่นๆ ที่ผู้แสดงมีสัมพันธ์ด้วย

พระมหาไพสิทธิ์ สัตยาวุธ (2542, หน้า 65) ได้ให้ความหมายว่า บทบาท หมายถึง สิ่งที่เราทำหรือหน้าที่ที่เราต้องทำ เมื่อเราเป็นอะไรสักอย่างหนึ่ง สิ่งที่เราทำ ต้องมาคู่กับสิ่ง ที่เราเป็น คือ สถานภาพ ส่วนบทบาทที่สังคมคาดหวัง หมายถึง สิ่งที่สังคม หรือคนส่วนใหญ่ต้องเป็นข้อกำหนด ว่าใครก็ตามที่มีตำแหน่งอย่างใดอย่างหนึ่งในสังคม ก็จะต้องปฏิบัติอย่างนั้นเพราะสังคม ถือว่าเป็นสิ่งที่ดีงาม สมาชิกของสังคมก็จะอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

วรรณณี ภานุวัฒน์สุข (2543, หน้า 31) กล่าวว่า บทบาทคือการกระทำตามหน้าที่ ที่กำหนดของบุคคล หรือพฤติกรรมที่คาดหวังและเห็นได้ ซึ่งเป็นการกระทำของบุคคล

พระมหาสุวิทย์ คงช่วย (2543, หน้า 8) กล่าวว่า บทบาท หมายถึง พฤติกรรมที่เป็นพลวัตรของสถานภาพ บทบาทไม่สามารถแยกจากกันได้นั่นคือ ไม่มีบทบาทที่ปราศจาก สถานภาพ หรือสถานภาพที่ปราศจากบทบาท

สุนทร กุญชร (2545, หน้า 10) กล่าวว่า บทบาท หมายถึง แนวทางของการ แสดงออกหรือปฏิบัติตามอำนาจที่กำหนดไว้ในตำแหน่งทางสังคม ทางหน้าที่การงาน ตาม สภาพแวดล้อมของแต่ละบุคคลที่เป็นอยู่

ราชบัณฑิตยสถาน (2546, หน้า 602) ได้ให้ความหมายของคำว่า บทบาท ว่าหมายถึง หน้าที่หรือพฤติกรรมที่สังคมกำหนดและคาดหมายให้บุคคลกระทำ

ทวี เขจรกุล (2547, หน้า 25-26) กล่าวว่า บทบาท หมายถึง พฤติกรรม หรือ หน้าที่ที่บุคคลในตำแหน่งต่างๆ แสดงออกมาตามปทัสถานของสังคมที่กำหนด และคาดหวังให้บุคคลกระทำ ซึ่งบุคคลได้แสดงออกตามสถานภาพของตนเอง

ความหมายของบทบาท ซาร์บิน และเจอร์เนอร์ (Sarbin and Jurnur. 1955, p 236) ได้ให้ความหมาย ของบทบาท คือ พฤติกรรมที่คาดหวังว่าผู้อยู่ในแต่ละสถานภาพจะพึงกระทำ

เบอร์ โควิทซ์ (Berkowitz, 1972, p. 20) ได้ให้ความหมายไว้ว่า บทบาท หมายถึง พฤติกรรม ที่คาดหวังของผู้มีสถานภาพทางสังคม หมายรวมถึงการกระทำที่บุคคลในสถานภาพนั้นแสดงออก

บรูม และเซลซ์นิค (Broom and Selznick, 1973, p. 26) อธิบายความหมายของบทบาทว่า หมายถึง พฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับสถานภาพ หรือตำแหน่งในสังคม

โคเฮน (Cohen, 1979, p. 36) ได้ให้ความหมายของบทบาท ว่าหมายถึง สิ่งที่สังคมได้กำหนดเฉพาะเจาะจงให้บุคคลปฏิบัติและสิ่งที่บุคคลได้ปฏิบัติจริง

จำนง อดิวัฒนสิทธิ์และคณะ (2551, หน้า 9) ได้กล่าวถึงบทบาทไว้ 3 ประการคือ

1.บทบาทในอุดมคติ (Ideal role) เป็นบทบาทที่กำหนดไว้เป็นกฎหมาย หรือตามความคาดหวังของบุคคลทั่วไปในสังคม เป็นแบบฉับที่สมบูรณ์ซึ่งมีสถานภาพหนึ่งๆ ควรกระทำ แต่อาจไม่มีใครทำตามนั้นก็ได้

2. บทบาทที่บุคคลเข้าใจ (Perceived role) เป็นบทบาทที่ขึ้นอยู่กับบุคคลนั้นๆ ที่คาดคิด ด้วยตนเองว่าควรเป็นอย่างไร ทั้งนี้เกี่ยวข้องกับค่านิยม ทัศนคติบุคลิกภาพและ ประสบการณ์ของแต่ละบุคคล

3. บทบาทที่แสดงออกจริง (Actual or Enacted role) เป็นการกระทำที่บุคคล ปฏิบัติจริงซึ่งขึ้นอยู่กับสถานการณ์เฉพาะหน้าในขณะนั้นด้วย สถานการณ์ดังกล่าวอาจเป็น สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและทางสังคม เช่น การกดดันของกลุ่มต่างๆ และบทบาทที่กระทำจริงอาจสอดคล้องหรือไม่สอดคล้องกับบทบาทในอุดมคติหรือบทบาทที่บุคคลรับรู้ก็ได้

เดโช สวนานนท์ (2551, หน้า 9) ได้กล่าวถึงลักษณะของบทบาทไว้ 2 ประการคือ

1. บทบาทที่รัดกุม คือบทบาทที่มีข้อกำหนดที่จะต้องปฏิบัติตาม ที่แน่นอนตายตัว ยืดหยุ่นไม่ได้ เช่น บทบาทของเจ้าบ่าวเจ้าสาวในพิธีแต่งงาน บทบาทของนายกรัฐมนตรี เป็นต้น พฤติกรรมที่ต้องแสดงออกมาตามบทบาทนั้น อำนาจหน้าที่รับผิดชอบมีระบุไว้ชัดเจนในรูปของกฎหมายระเบียบแบบแผน

2. บทบาทที่ยืดหยุ่นได้คือบทบาทที่ยอมให้พฤติกรรมอันสัมพันธ์กับบทบาทนั้นเปลี่ยนแปลงไปได้ตามสมควร ไม่มีข้อกำหนดตายตัว เช่น บทบาทของบิดา มีกำหนดไว้กว้างๆ ทั่ว ไป ส่วนหนึ่งแสดงให้เห็นถึงฐานะของบิดา เป็นต้น พฤติกรรมของบิดาต่อบุตรอาจจะแปรผันไปได้มากพอสมควรระหว่างบิดาแต่ละคน

ในส่วนของความหมายของบทบาทนั้น ได้มีผู้ให้ความหมายไว้ในลักษณะต่างๆ ดังนี้

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2542) ให้ความหมายของคำว่า “บทบาท” ไว้ว่า บทบาท คือการทำตามบท การรำตามบท โดยปริยายความหมายว่า การทำหน้าที่ที่กำหนดไว้ เช่น บทบาทพ่อแม่ บทบาทครู

ไพบูลย์ ช่างเรียน (2546, หน้า 7) อธิบายว่า บทบาททั่วไปพิจารณาความหมายได้สองนัย คือ นัยแรกพิจารณาด้านโครงสร้างสังคม บทบาท หมายถึงตำแหน่งทางสังคมที่มีชื่อเรียกต่างๆ ซึ่งแสดงลักษณะโดยคุณสมบัติและกิจกรรมของบุคคลที่ครองตำแหน่งนั้น อีกนัยหนึ่งพิจารณาในด้านการแสดงบทบาทหรือการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม บทบาทจึงหมายถึง ผลสืบเนื่องที่มีแบบแผนของการกระทำที่เกิดจากการเรียนรู้ของบุคคลที่อยู่ในสภาพแห่งการปฏิสัมพันธ์นั้น ตามนัยแรก บทบาทเป็นการจำแนกชนิดของบุคคลที่อยู่ในสังคม ซึ่งถูกจำแนกโดยสมบัติและพฤติกรรมของเขาที่มีต่อปทัสถาน ตามนัยหลังบทบาทเป็นวิถีการแสดงพฤติกรรมของบุคคลที่ปฏิสัมพันธ์กันนั้นว่าจะปฏิบัติอย่างไร

บทบาทของบุคคลจึงแตกต่างกันออกไปตามลักษณะสถานภาพ อุปนิสัย ความคิด ความรู้ ความสามารถ มูลเหตุจูงใจ การอบรมและความพอใจ

สนธยา พลศรี (2545, หน้า 125) กล่าวว่า บทบาท หมายถึง หน้าที่ของบุคคลตามสถานภาพหรือตำแหน่งฐานะที่ตนดำรงอยู่ บทบาทจึงเป็นกลไกอย่างหนึ่งของสังคมที่ให้คนที่อยู่ร่วมกันสามารถสร้างระบบความสัมพันธ์ต่อกันได้อย่างเป็นระเบียบเรียบร้อย บุคคลจะมีสถานภาพและบทบาทหลายสถานภาพและแตกต่างกันออกไป เช่น พ่อ แม่ ลูก ครูอาจารย์ ทหาร ตำรวจ แพทย์ นักเรียน นักศึกษา เป็นต้น

งามพิศ สัตย์สงวน (2547, หน้า 11) ให้ความหมายว่า บทบาท คือ พฤติกรรมที่คาดหวังสำหรับผู้อยู่ในสถานภาพต่างๆ ว่าจะต้องปฏิบัติอย่างไร เป็นบทบาทที่คาดหวังโดยกลุ่มคนหรือ สังคม เพื่อทำให้คู่สัมพันธ์มีการกระทำระหว่างกันทางสังคมได้รวมทั้งสามารถคาดการณ์พฤติกรรมที่จะเกิดขึ้นได้

(Nadel, 1988) กล่าวว่า บทบาทคือส่วนประกอบที่ส่งผลต่อพฤติกรรม 3 ลักษณะ คือ

1.ส่วนประกอบที่ส่งเสริมบทบาท เช่น ครูต้องพูดเก่งหรือมีอารมณ์ขัน

2.ส่วนประกอบที่มีผลสำคัญต่อบทบาทและขาดมิได้เช่นเป็นครูต้องสอนหนังสือเป็น แพทย์ต้องรักษาคนไข้ เป็นตำรวจต้องจับผู้ร้าย

3.ส่วนประกอบที่เป็นไปตามกฎหมาย เช่น ครูต้องเป็นสมาชิกคุรุสภา เป็นต้น ถ้ากำหนดให้

P คือ บทบาท

b คือ ส่วนประกอบที่มีผลสำคัญต่อบทบาทและขาดมิได้

c คือ ส่วนประกอบที่เป็นไปตามกฎหมาย

ดังนั้นจึงเขียนเป็นสมการบทบาทได้ว่า $P = a + b + c + \ldots + n$

จากสมการอธิบายได้ว่า บทบาทต้องประกอบด้วยส่วนประกอบหลาย ๆ ส่วน อย่างน้อย 3 ส่วนขึ้นไปจนถึง n ส่วน

จากที่นักการศึกษากล่าวมาสรุปได้ว่า บทบาท หมายถึง อำนาจ หน้าที่ และความรับผิดชอบเกี่ยวกับการงานโดยตรงและงานพิเศษที่ควรจะต้องกระทำ หรือพฤติกรรมที่คาดหวังสำหรับผู้อยู่ในสถานภาพต่างๆ ว่าต้องปฏิบัติอย่างไร เป็นบทบาทที่คาดหวังโดยกลุ่มคนหรือสังคม

2.1.2 ทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท

ทฤษฎีบทบาทมีการมองใน 2 ลักษณะคือ แนวโครงสร้างและแนวปฏิสังสรรค์สัญลักษณ์นิยมในลักษณะแนวโครงสร้างนิยมนั้น บทบาทจะถูกมองว่าเป็นสิ่งที่ถูกกำหนดกฎเกณฑ์ไว้ในสังคมถูกคาดหวังไว้ว่าบุคคลในสถานภาพใดควรมีบทบาทอย่างไร เมื่อบุคคลเข้าดำรงในสถานภาพนั้น ๆ ก็จะมีบทบาทตามที่สังคมคาดหวังไว้เช่นนั้นและบุคคลอื่น ๆ ก็จะคาดหวังบทบาทของผู้ที่อยู่ในสถานภาพต่าง ๆ

ตามที่คิดว่าเป็นค่านิยม บรรทัดฐานที่กำหนดให้มีบทบาทพฤติกรรมนั้น ๆ ส่วนการมอง บทบาทในแนวปฏิสังสรรค์สัญลักษณ์นิยม จะให้ความสำคัญกับกระบวนการ ซึ่งบุคคลจะทำความเข้าใจได้ว่าบุคคลอื่นให้ความหมายและคาดหวังกับตนเองอย่างไร ในการที่จะมีบทบาทในสังคม อันจะเกิดขึ้นจากการที่บุคคลมีการสังสรรค์ทางสังคมต่อกันนั้น ๆ เองด้วย

บุคลิกภาพของคนเราประกอบด้วยคุณลักษณะของบุคคลในด้านความคิด ความรู้สึกและความทรงจำ ดังนั้นบุคลิกภาพจึงมีองค์ประกอบ 3 ประการดังนี้

1.ความรู้ความเข้าใจ (Cognitive) เช่น ความคิด (Thoughts) สติปัญญา (Intelligence) ความทรงจำ (Memory) ความเข้าใจ (Perception)

2.พฤติกรรม (Behavioral) เช่น ความฉลาด (Talents) ทักษะ (Skills) ความสามารถ (Competence)

3.อารมณ์ (Emotional) เช่น ความรู้สึก (Feelings) การรับรู้ (Sentiments)

นักสังคมวิทยาและนักจิตวิทยาเห็นว่า บุคลิกภาพของคนเราเป็นผลมาจากอิทธิพลทางด้านสิ่งแวดล้อม สังคมและวัฒนธรรม ดังนั้นการขัดเกลาทางสังคมจึงมีผลทำให้บุคลิกภาพแต่ละบุคคล มีลักษณะที่แตกต่างกัน โดยแต่ละทฤษฎีจะมีแนวความคิดที่แตกต่างกัน ดังนี้

(Charles Cooley, 1929) กล่าวว่าทฤษฎีกระจกส่องตน (The Looking-glass Self) ผู้พัฒนาทฤษฎีนี้คือ ซึ่งเป็นนักสังคมวิทยายุคแรก ๆ คูลลี่ อธิบายว่าการพัฒนาตน (Self) มีลำดับขั้นตอน 3 ขั้น ดังนี้

1.การเห็นพฤติกรรมของตนที่เกิดขึ้นกับผู้อื่น (Perceive)

2.วิจารณ์พฤติกรรมของตน (Judgments)

3.ประเมินค่าพฤติกรรมของตนและผู้ที่เราพบเห็น (Evaluate) คูลลี่เชื่อว่าการพัฒนาตน (Self) จะสมบูรณ์ที่สุดในกลุ่มปฐมภูมิ (Primary Groups) คือ ครอบครัว

(George Herbert Mead, 1962) กล่าวว่า ทฤษฎีบทบาท การได้รับ (Role-Taking) ได้แบ่งตน ออกเป็น 2 ส่วน คือ

“I” ซึ่งเป็นตัวแสดงถึงสัญชาติญาณธรรมชาติ หรือลักษณะเฉพาะของบุคคล “I” จะเป็นพัฒนาการแรกของมนุษย์ที่เรียนรู้เป็นสิ่งแรกจากสิ่งที่สังคมคาดหวัง “Me” ซึ่งเป็นสิ่งแสดงถึงตนด้านสังคม ที่เกิดจากความต้องการของสังคมและความต้องการของบุคคลที่จะได้รับ “Me” จะเป็นพัฒนาการที่มีช่วงเวลายาวนานตลอดชีวิต มีดมองว่า “Me” เป็นสิ่งที่ได้รับจากกระบวนการขัดเกลาทางสังคม 3 ขั้น คือ

1.ขั้นเลียนแบบ (Imitative Stage) เริ่มตั้งแต่เกิด-2 ปี โดยเด็กจะเลียนแบบ หรือแสดงบทบาทที่ได้รับจากบุคคลอื่น ๆ ที่เห็นโดยเฉพาะบุคคลที่มีความสำคัญต่อเขา (Significant Others) อยู่ใกล้ชิดกับเขาโดยเฉพาะพ่อแม่จะเป็นบุคคลที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาขั้นนี้มากที่สุด

2.ขั้นแสดงบทบาท (Play Stage) เริ่มที่อายุประมาณ 2 ปีขึ้นไป-4 ปี เป็นขั้นที่เริ่มพัฒนาการของ“me”เด็กจะเริ่มมีทัศนคติและการกระทำในสิ่งที่สังคมยอมรับ เด็กจะเริ่มเห็นว่าตนนั้นเป็นส่วนหนึ่งของสังคม เด็กจะเรียนรู้ว่าอะไรถูกอะไรผิด โดยมีพ่อแม่หรือสังคมเป็นผู้ควบคุมพฤติกรรม

3.ขั้นแสดงการเล่น (Game Stage) อายุ 4 ปี ขึ้นไป เป็นขั้นที่เด็กเริ่มที่จะได้รับรู้ และเห็นบทบาทการกระทำของบุคคลในสังคมนอกบ้าน จะเป็นการพัฒนาบทบาทที่สังคมส่วนใหญ่ (Generalized Other) ต้องการและคาดหวังเริ่มมีการแสดงบทบาทหลายบทบาทในเวลาเดียวกัน แนวความคิดของมี และคูลลี่ได้รับการวิจารณ์ว่า ไม่เหมาะสมที่จะใช้อธิบายสังคมปัจจุบันแต่เหมาะกับสังคมที่มีความซับซ้อนน้อย ๆ

Homann’s Role Theory (1966, อ้างถึงใน พิทยา เพชรรักษ์, 2539, หน้า 15) กล่าวว่า บุคคลจะเปลี่ยนบทบาทไปตามตำแหน่งเสมอ เช่น ตอนกลางวันแสดงบทบาทสอนหนังสือเพราะเป็นครู พอตอนเย็นต้องแสดงบทบาทดูแลเลี้ยงดูบุตรเพราะเป็นพ่อแม่ เป็นต้น

(Parson’s Role Theory (1998, อ้างถึงใน พิทยา เพชรรักษ์, 2541, หน้า 15) กล่าวว่า ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ในสังคม ทำให้มนุษย์ต้องเพิ่มบทบาทของตน เช่น บุคคลที่มีเพื่อนมากก็ต้องแสดงบทบาทมากขึ้นเป็นเงาตามตัว

(Getzels & Guba, 1968) กล่าวว่า ทฤษฎีระบบสังคม (Social System Theory) ทฤษฎีนี้ ได้สร้างขึ้นเพื่อวิเคราะห์พฤติกรรมในองค์การต่าง ๆ ที่จัดขึ้นเป็นระบบสังคม

แบ่งออกเป็น 2 ด้าน คือ ด้านสถาบันมิติ (Nomothetic Dimension) และด้านบุคลามิติ (Idiographic Dimension)

1.ด้านสถาบันมิติ ประกอบด้วย

1) สถาบัน ได้แก่ หน่วยงานหรือองค์การ ซึ่งจะเป็น กรม กอง โรงเรียนโรงพยาบาล บริษัทร้านค้า หรือโรงงานต่าง ๆ ที่มีวัฒนธรรมของหน่วยงานหรือองค์การนั้นครอบคลุมอยู่

2) บทบาทตามหน้าที่ สถาบันจะกำหนดบทบาท หน้าที่ และตำแหน่งต่าง ๆ ให้บุคคลปฏิบัติ มีกฎและหลักการอย่างเป็นทางการ และมีธรรมเนียม (Ethics) การปฏิบัติที่มีอิทธิพล ต่อบทบาทอยู่

3) ความคาดหวังของสถาบันหรือบุคคลภายนอก เป็นความคาดหวังที่สถาบันหรือบุคคลภายนอกคาดว่าสถาบันจะทำงานให้บรรลุเป้าหมาย เช่น โรงเรียนมีความคาดหวังที่จะต้องผลิตนักเรียนที่ดีมีคุณภาพ ความคาดหวังมีค่านิยม (Values) ของสังคมครอบคลุมอยู่

2. ด้านบุคลามิติ ประกอบด้วย

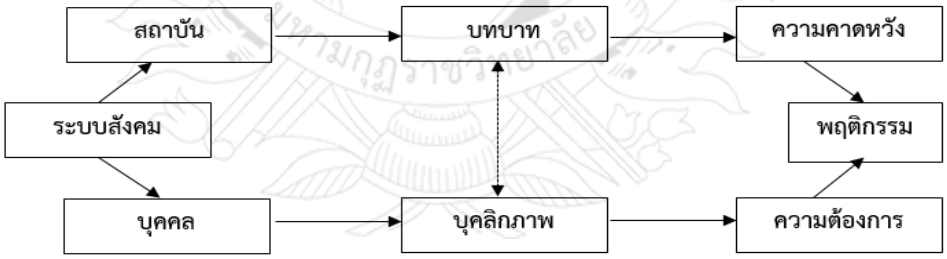
1) บุคลากรแต่ละคนซึ่งปฏิบัติงานอยู่ในสถาบันนั้น ๆ เป็นบุคคล ในระดับต่าง ๆ เช่น ในโรงเรียนมีผู้บริหารโรงเรียน ครู อาจารย์ คนงาน ภารโรง มีวัฒนธรรมย่อยที่ครอบคลุมต่าง ไปจากวัฒนธรรมโดยส่วนรวม

2) บุคลิกภาพ หมายถึง ความรู้ ความถนัด ความสามารถ เจตคติ อารมณ์ แนวคิด ซึ่งบุคคลที่เข้ามาทำงานในสถาบันนั้นจะมีความแตกต่างปะปนกันอยู่และมีธรรมเนียม ของแต่ละบุคคลเป็นอิทธิพลครอบงำอยู่

3) ความต้องการส่วนตัว (Need - dispositions) บุคคลที่มาทำงานสถาบันมีความต้องการที่แตกต่างกันไป บางคนทำงานเพราะต้องการเงินเลี้ยงชีพ บางคนทำงานเพราะความรัก บางคนต้องการเกียรติยศชื่อเสียง ความก้าวหน้า บางคนต้องการการยอมรับ บางคนต้องการความมั่นคงปลอดภัย เป็นต้น นอกจากนั้นยังมีค่านิยมของตนเองครอบคลุมอยู่

ด้านสถาบันมิตินั้นจะยึดถือเรื่องสถาบันซึ่งมีบทบาทต่าง ๆ เป็นสำคัญ บทบาทที่สถาบันได้คิดหรือกำหนดไว้จะต้องชี้แจงให้บุคลากรในสถาบันได้ทราบอย่างเด่นชัด เพื่อจะได้กำหนดการคาดหวังที่สถาบันได้กำหนดไว้ในบทบาทของตนออกมาตรงกับความต้องการของผลผลิตของ สถาบันนั้น ส่วนในด้านบุคลามิติ ประกอบด้วยตัวบุคคลที่ปฏิบัติงานอยู่ในสถาบันนั้น ซึ่งบุคคลที่ปฏิบัติงานอยู่ก็มีบุคลิกภาพที่เป็นตัวเองที่ไม่เหมือนกัน ในแต่ละคนต่างก็มีความต้องการในตำแหน่ง หน้าที่การงานที่แตกต่างกันออกไป ทั้งสองมิตินี้ระบบสังคมเป็นสิ่งที่มีอิทธิพลต่อการบริหารงาน เป็นอันมากถ้าหากว่าทุกสิ่งทุกอย่างราบรื่นดี การบริหารงานนั้นสามารถที่จะสังเกตพฤติกรรมได้ (Social Behavior or Observed Behavior)

(Gentzel's & Guba, 1968, p. 56) กล่าวว่า เกี่ยวกับบทบาทไว้ว่า ทฤษฎีกระบวนการทางสังคม ในระบบสังคมหนึ่ง ๆ จะประกอบด้วย 2 ส่วน ได้แก่ มิติด้านสถาบัน ได้แก่ สถาบัน บทบาท และความคาดหวัง มิติทั้งสองด้านนี้ต่างมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน และผลสุดท้ายก็จะเป็นพฤติกรรมที่เห็นได้ในสังคม (Gentzel's & Guba, 1968, p. 56, อ้างถึงใน เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์, 2521, หน้า 54)

ภาพที่ 2.1 แบบจำลองกระบวนการทางสังคม
ที่มา : เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์, 2521} หน้า 54

(Linton (1978) กล่าวไว้ว่า ทฤษฎีบทบาทของราล์ฟ ตำแหน่งหรือสถานภาพเป็นผู้กำหนดบทบาท เช่น บุคคลที่มีตำแหน่งเป็นครูต้องแสดงพฤติกรรมที่เป็นตัวอย่างที่ดีแก่ศิษย์ เป็นต้น

ผู้ที่มีตำแหน่งจะปฏิบัติหน้าที่ได้สมบทบาทหรือไม่ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลาย ๆ อย่าง เช่น บุคลิกของผู้สวมบทบาทลักษณะของสังคม ตลอดจน ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมของสังคมนั้นด้วย

(Good' s Role Theory (1998, อ้างถึงใน พิทยา เพชรรักษ์, 2541, หน้า 15) กล่าวว่าบทบาทคือแบบแผนของพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับหน้าที่ของแต่ละบุคคล และบทบาทดังกล่าว ควรเป็นไปตามข้อตกลงที่มีต่อสังคมนั้น ๆ ทฤษฎีบทบาทเป็นความสัมพันธ์ระหว่างสังคมกับปัจเจกบุคคลเป็นเครือข่ายของ สถานภาพและความคาดหวัง ส่วนปัจเจกบุคคลผู้ครองสถานภาพและแสดงบทบาทตามสถานที่ครอบครอง จะมีลักษณะที่สำคัญ 2 อย่าง (สัญญา สัญญาวิวัฒน์, 2542) คือ

1.ลักษณะเกี่ยวกับตน (Self –related characteristics) ได้แก่ลักษณะต่างๆ ของบุคคลตามที่เขาคิดว่าเป็นหรือมีลักษณะเช่นนั้น (Self - conception) ลักษณะนั้นจะมีผลต่อการประพฤติตามสถานภาพที่เขาดำรง และจะเป็นฐานในการเลือกความคาดหวังประเภทต่างๆ มาเป็นแนวในการประพฤติตามสถานภาพ

2.ความสามารถและทักษะใน การแสดงบทบาท (Role playing skills and capacities) ความสามารถเป็นสิ่งที่ติดตัวมาแต่กำเนิดของแต่ละบุคคล ส่วนทักษะเป็นสิ่งเรียนรู้ภายหลังแต่ทั้งสองสิ่งก็เกี่ยวสัมพันธ์กันหากไม่มีความสามารถเป็นทุนทักษะก็ไม่อาจเกิดได้ด้วย ทักษะและความสามารถในการแสดงนี่เองทำให้บุคคลแสดงบทบาทได้แตกต่างกัน

นักทฤษฎีบทบาทโดยมากเห็นพ้องกันว่า ข้อต่อระหว่างสังคมกับปัจเจกบุคคลคือ บทบาท ซึ่งพิจารณาองค์ประกอบของบทบาทที่เน้นกันโดยมากมีอยู่ 3 ประการด้วยกัน (Turmet J.H..ed, 1996 p. 6) คือ

1.Prescribed roles บทบาทตามใบสั่ง เป็นบทบาทที่เน้นให้ปัจเจกบุคคลปฏิบัติ ตามความคาดหวังตามแต่ละสถานภาพ โลกสังคม (Social world) ถูกสมมติว่ามีใบสั่งจัดไว้ชัดเจนบุคคลจะรู้ใบสั่งนั้น ได้ด้วยอัตตา (Self) และความสามารถในการแสดงบทบาท อันจะมีผลต่อระดับ การคล้อยตามความต้องการ (ให้แสดงบทบาท) ของแต่ละสถานภาพ

2.Subjective role บทบาทตามใจเป็นบทบาทที่ปัจเจกบุคคลผู้ครองสถานภาพนั้นแสดงออก หลังจากรับรู้และตีความหมาย ปรับความคาดหวังต่างๆ ที่ผ่านอัตตาตัวตนในโลก สังคมถูกสร้างขึ้นด้วยการประเมินตามอัตวิสัยในสถานการณ์มีปฏิสัมพันธ์

3.Enacted roles บทบาทจริง ในที่สุดแล้วความคาดหวังและการประเมินความคาดหวังตามอัตวิสัยของปัจเจกบุคคล ก็แสดงออกมาเป็นพฤติกรรม บทบาทนี้จึงเป็นพฤติกรรมจริงที่เปิดเผยโลกสังคมเป็นเครือข่ายของพฤติกรรมที่เกี่ยวเนื่องกัน

จากความหมายของบทบาท แนวความคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท จึงสรุปได้ว่า บทบาทหมายถึง พฤติกรรมหรือการกระทำของบุคคล ซึ่งอยู่ในฐานะหรือตำแหน่งหรือมีสถานภาพอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งสังคมได้กำหนดให้มีหน้าที่ต้องปฏิบัติบทบาท และสถานภาพเป็นสิ่งที่ควบคู่กัน นั่นคือ

สถานภาพจะกำหนดว่าบุคคลนั้น ๆ มีหน้าที่ต้องปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างไร ส่วนบทบาทเป็นการ ปฏิบัติตามหน้าที่สังคมได้กำหนดไว้ ในแต่ละสถานภาพ การแสดงบทบาทจะสอดคล้องกับบรรทัดฐานของสังคม ในสถานภาพหนึ่ง ๆ บุคคลอาจจะต้องแสดงบทบาทมากมาย

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนา

พระมหาจรรยา สุทธิญาโณ (2562) กล่าวว่า การส่งเสริมพระพุทธศาสนา ในเวลาปกติ นอกเหนือจากเทศกาลสำคัญก็เป็นสิ่งที่ควรกระทำเช่นกันหากจะพิจารณาดูว่า ชาวพุทธเราควรให้การสนับสนุนส่งเสริมพระพุทธศาสนากันอย่างไรบ้างก็พอจะเห็นแนวทางดังต่อไปนี้

1.ร่วมกันสร้างบรรยากาศแห่งความสงบให้เกิดขึ้นในประเทศไทย จนเป็นที่เล่าขานว่า ดินแดนนี้เป็นดินแดนพระพุทธศาสนาที่สงบร่มเย็น จากการเดินทางไปเผยแผ่พุทธธรรมระหว่างพระราชพิธีบรมราชาภิเษก มีชาวอเมริกันหลายคนได้เห็นพระสงฆ์จึงเข้ามาสนทนาด้วย ครั้นถามไถ่เสร็จก็ทราบความว่า เป็นพระสงฆ์จากประเทศไทย เขาก็เข้ามาแสดงความยินดีที่ประเทศไทยได้มีพระเจ้าแผ่นดินพระองค์ใหม่ และเขาบอกว่าชมรายการต่าง ๆ แล้วรู้สึกประทับใจที่ส่วนใหญ่พระราชพิธีจะมีพุทธศาสนาเข้าไปมีส่วนร่วมแทบทั้งนั้น ดูแล้วรู้สึกสงบมาก เขาบอกว่าในชีวิตของเขายังไม่เคยได้ยินคำว่า กลุ่มผู้ก่อการร้าย (Buddhist Terrorist) ไปทำร้ายใครที่ไหนเลย ได้ฟังแล้วก็ปลื้มใจมาก เป็นอันว่าพระราชพิธีบรมราชาภิเษกครั้งนี้ เป็นการส่งเสริมพระพุทธศาสนาให้ชาวโลกได้ทราบว่า มีพุทธสาระที่สอดแทรกอยู่ในชีวิตคนไทยอย่างแนบแน่น จึงทำให้สัมผัสได้ถึงความสงบอันเป็นที่มาแห่งคำว่า ไทยแลนด์ดินแดนแห่งรอยยิ้มอย่างสมคำเล่าลือ

2.ช่วยกันศึกษาเล่าเรียนหลักคำสอนของพระพุทธเจ้าให้เข้าใจอย่างเพียงพอที่จะนำมาใช้ในการดำเนินชีวิตทั้งส่วนตัวและครอบครัว ให้ได้รับความสงบร่มเย็นตามสมควรแก่การปฏิบัติตามพระพุทธพจน์ที่ว่า “ธรรมะที่ประพฤติดีแล้วย่อมนำความสุขมาให้” เมื่อปฏิบัติธรรมแล้วครอบครัวเป็นสุข ตนเองเป็นสุข เป็นที่ประจักษ์ก็จะมีผู้เต็มใจเดินตามทางแห่งพุทธธรรม
มากขึ้น

3.การส่งเสริมหลักพุทธธรรมสู่การปฏิบัติจริงในสังคม พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 10 พระองค์ทรงใช้หลักพุทธธรรมประยุกต์เข้าสู่สังคมในนามของ “จิตอาสา” ขณะนี้คนไทยที่เข้าร่วมกระบวนการจิตอาสาของพระองค์ท่านหลายล้านคน หัวใจสำคัญของจิตอาสาคือ ความเสียสละ ความเมตตา และความไม่เห็นแก่ตัว หลังพระราชพิธีบรมราชาภิเษกจบลงแล้ว พระองค์ได้บริจาคพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์จำนวนหนึ่ง เพื่อซื้ออุปกรณ์การแพทย์ที่จำเป็นแก่โรงพยาบาล 27 แห่ง นับว่าพระองค์ได้ทรงบำเพ็ญทศพิธราชธรรมจนเป็นที่ประจักษ์ ใคร ๆ ที่ไปร่วมงานพระราชพิธีครั้งนี้ต่างกลับมาเล่าความประทับใจกันว่า ตั้งแต่ลงจากรถเหยียบผืนดินที่กรุงเทพมหานคร ก็มีจิตอาสาคอย

ดูแลการกินการอยู่อย่างสะดวกสบายทุกอย่าง ทุกคนช่วยดูแลในทุกก้าวย่างอย่างเต็มใจเสมือนญาติ ความจริงทุกคนก็เป็นญาตินั่นแหละแต่เป็นญาติโดยธรรม

4. ช่วยการสร้างค่านิยมแห่งการเสียสละเพื่อละความเห็นแก่ตัว ด้วยการฝึกเสียสละกำลังกายกำลังใจและกำลังทรัพย์ตามกำลัง เพื่อส่งเสริมความร่มเย็นเป็นสุขของส่วนรวม มองเห็นความทุกข์ของคนอื่นว่า เป็นเสมือนเช่นความทุกข์ของเราต้องเข้าไปช่วยกันแก้ไขด้วยความร่วมมือร่วมแรงและร่วมใจ การให้ตามความสามารถที่จะให้ได้ กำจัดความตระหนี่และความโลภ สิ่งสำคัญที่สังคมได้จากการให้ คือลดความโลภและความตระหนี่ลงให้น้อยที่สุด อันจะส่งผลต่อการยุติการฉ้อราษฎร์และบังหลวง และพฤติกรรมเห็นแก่ตัวเห็นแก่ได้ลงตามลำดับ

กระทรวงวัฒนธรรม (2560) กล่าวว่า การจัดกิจกรรมงานส่งเสริมพระพุทธศาสนา เป็นการจัดงานทางด้านพระพุทธศาสนาระดับประเทศ มีกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมอย่างหลากหลาย เป็นการนำเสนอรูปแบบ กระตุ้น และส่งเสริมการเข้าร่วมกิจกรรมของประชาชนทุกกลุ่มเป้าหมาย โดยเฉพาะกลุ่มเป้าหมาย คือเด็กเยาวชน และประชาชน ซึ่งคาดว่าในแต่ละวันจะมีผู้เข้าร่วมกิจกรรมจำนวนมาก

มูลนิธิศึกษาและเผยแพร่พระพุทธศาสนา (2565) กล่าวว่า ถ้าเราจะส่งเสริมศาสนา หมายความว่าเราเข้าใจพระศาสนา คนที่จะพิทักษ์รักษาศาสนาคือคนที่เข้าใจศาสนา ถ้าเราไม่เข้าใจศาสนา แล้วเราบอกว่ามาช่วยกันส่งเสริม มาช่วยกันพิทักษ์ แล้วเราจะส่งเสริมอะไร ในเมื่อเราไม่เข้าใจอะไร แต่การส่งเสริมก็คือว่า เราเริ่มศึกษาและเข้าใจเมื่อไรก็ได้ที่มีโอกาสที่สมควรนั่น คือการส่งเสริมจริงๆเพราะฉะนั้นเราก็ไม่ใช่เป็นคนที่ขาดเหตุผล และทำสิ่งที่ทำไปโดยไม่เข้าใจ อย่างเราจะไปนั่งเฉยๆ และเราก็ไม่รู้ว่า พระธรรมว่าอย่างไร พระพุทธเจ้าสอนว่าอะไร แต่ถ้าเราเริ่มเข้าใจพระธรรมก็กำลังส่งเสริมแล้ว ถ้าเราฟังพระธรรมทุกวัน เกิดความเข้าใจทุกวัน แล้วทำสิ่งที่ตอบแทนพระธรรมซึ่งได้ทำให้เราเข้าใจ เผยแพร่ช่วยกันให้คนอื่นเข้าใจขึ้น มีการแนะนำที่จะช่วยให้เขาเกิดความรู้ความเข้าใจ นั่นคือการส่งเสริมพระพุทธศาสนา

ศรีไพร ศักดิ์รุ่งพงษ์สกุล (2548) กล่าวว่า การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์แบบดั้งเดิม คือ การแสดงพระธรรมเทศนาบนธรรมมาสน์ หรือภายในวัดมีระเบียบปฏิบัติตายตัวสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน เมื่อสังคมมีการเปลี่ยนแปลงมีความเจริญทางเทคโนโลยีสมัยใหม่มากขึ้นการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในปัจจุบันจึงต้องมีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาถือได้ว่าเป็นอีกช่องทางหนึ่งของการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เพื่อให้เกิดความสะดวก รวดเร็ว และมีประสิทธิภาพ ประหยัดเวลาและค่าใช้จ่าย เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายทั้งภายในและภายนอกประเทศสามารถช่วยขยายวงกว้างได้ทั่วโลกเข้าถึงเด็กเยาวชน และคนวัยทำงานในปัจจุบันที่ให้ความสนใจกับสื่ออิเล็กทรอนิกส์ต่างๆ โดยเฉพาะการใช้เว็บไซต์ เฟสบุ๊ค และทวิตเตอร์ เป็นต้น

ดังนั้นพระสงฆ์ซึ่งถือได้ว่าเป็นตัวแทนในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยตรงมีความจำเป็นต้องศึกษารูปแบบและวิธีการในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อให้มีทักษะ ความรู้ความสามารถ เข้าถึงกระบวนการในการผลิต การสื่อสาร และการประเมินผล เพื่อใช้ในการบริหารงานด้านต่างๆทั้งงานวิชาการการจัดการเรียนการสอนมีการปรับปรุงและพัฒนารูปแบบเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการวางแผนระบบข้อมูล สารสนเทศและเครือข่ายสนเทศให้มีประสิทธิภาพและสามารถเชื่อมโยงติดต่อสื่อสารถึงกันได้ทุกระดับ

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (2559) กล่าวว่า ภารกิจหลักการดำเนินงานสนองงานคณะสงฆ์และรัฐ โดยการทำนุบำรุง ส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนา ให้การอุปถัมภ์ คุ้มครองและส่งเสริมพัฒนางานพระพุทธศาสนา ดูแล รักษา จัดการศาสนสมบัติ พัฒนา พุทธมณฑลให้เป็นศูนย์กลางทางพระพุทธศาสนา รวมทั้งให้การสนับสนุน ส่งเสริมพัฒนาบุคลากรทางการศาสนา ได้แก่

1.ดำเนินการตามกฎหมายว่าด้วยคณะสงฆ์ กฎหมายว่าด้วยการกำหนดวิทยฐานะผู้สำเร็จวิชาการพระพุทธศาสนา รวมทั้งกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้อง

2.รับสนองงาน ประสานงาน และถวายการสนับสนุนกิจการและการบริหารการปกครองคณะสงฆ์

3.เสนอแนวทางการกำหนดนโยบายและมาตรการในการคุ้มครองพระพุทธศาสนา

4.ส่งเสริม ดูแล รักษา และทำนุบำรุงศาสนสถานและศาสนวัตถุทางพระพุทธศาสนา

5.ดูแล รักษา จัดการวัดร้างและศาสนสมบัติกลาง

6.พัฒนาพุทธมณฑลให้เป็นศูนย์กลางทางพระพุทธศาสนา

7.ทำนุบำรุงพุทธศาสนศึกษาเพื่อพัฒนาความรู้คู่คุณธรรม

8.สนับสนุนและส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาทั้งในประเทศและต่างประเทศ รวมทั้งการเป็นศูนย์กลางพระพุทธศาสนาโลก

9.ปฏิบัติการอื่นใดตามที่กฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของสำนักงาน หรือ ตามที่นายกรัฐมนตรีหรือคณะรัฐมนตรีมอบหมาย

พระเมธีธรรมาภรณ์ ประยูร ธมฺมจิตฺโต (2537) กล่าวว่า การส่งเสริมกิจการงานคณะสงฆ์ในการพัฒนาสังคมไทย หมายถึง การที่เจ้าอาวาสใช้ความรู้ ความสามารถเพื่อดำเนินงานตามภารกิจ 6 ประการ คือ การปกครอง การเผยแผ่ศาสนธรรม การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ให้เป็นไปอย่างราบรื่น เกิดความร่วมมือและบรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดอย่างมีประสิทธิภาพ

พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงฺคปญฺโญ) (2546) กล่าวว่า ในสังคมไทยวัดเป็นหน่วยงานปกครอง เป็นหน่วยงานดำเนินกิจการคณะสงฆ์ และกิจการพระพุทธศาสนา และเป็นฐานอันสำคัญยิ่งของพระสงฆ์และพระพุทธศาสนา เป็นองค์กรหลักในการปกครองคณะสงฆ์ หลักเกณฑ์และวิธีการ

ต่างๆ เกี่ยวกับวัด ตราเป็นพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ทั้งสิ้น เช่นเดียวกับบทบัญญัติว่าด้วยมหาเถรสมาคม ซึ่งเป็นสถาบันหรือองค์กรปกครองคณะสงฆ์สูงสุด วัดตั้งในฐานะเป็นนิติบุคคล หรือเป็นบุคคลตามกฎหมาย ตามความในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ วัดจึงได้รับความคุ้มครองจากบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพานิช และกฎหมายอื่นๆ วัด ทั้งหลายย่อมมีสิทธิและหน้าที่ตามบทกฎหมายดังเช่นบุคคลธรรมดา ไม่สามารถดำเนินการต่างๆ ได้ด้วยตนเอง จะต้องมีผู้แทนเพื่อใช้สิทธิและหน้าที่หรือแสดงเจตนา

กล่าวโดยสรุปการมีส่วนร่วมส่งเสริมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาที่แท้จริงอยู่ที่การช่วยกันศึกษาและปฏิบัติธรรมตามสติกำลัง สร้างค่านิยมแห่งความดีที่มีมาจากพุทธธรรมรวมทั้งค่านิยมแห่งการหลีกเลี่ยงห่างไกลจากอบายมุข ปลูกฝังความขยัน ประหยัด และอดทน อันเป็นธรรมะที่จะนำมาซึ่งความสำเร็จในระดับที่พอดี อยู่เย็นเป็นสุข การนำพุทธธรรมมาปฏิบัติจนได้ผลเป็นที่ประจักษ์เป็นการส่งเสริมกิจกรรมพระพุทธศาสนาให้สถิตมั่นคงลงในหัวใจคน การดำรงอยู่ของพระพุทธศาสนาที่แท้มิใช่ดำรงอยู่ในโบสถ์วิหารอาคารใหญ่ๆ แต่อยู่ที่การปฏิบัติดีปฏิบัติชอบทางกายวาจา และใจของพุทธบริษัทเอง ดั่งที่พระพุทธองค์ทรงตรัสไว้แล้วนั่นแหละว่า พระพุทธศาสนาจะเจริญหรือเสื่อมก็อยู่ที่พุทธบริษัทนี่เอง เมื่อปรารถนาให้พระพุทธศาสนาเจริญตั้งมั่นพุทธบริษัทต้องนำเอาพระพุทธศาสนามาปฏิบัติจนได้ผลลัพธ์นั่นคือ ความสุขสงบเย็นร่มเย็น รู้รักสามัคคีต่อกัน จะเป็นการส่งเสริมพระพุทธศาสนาให้มั่นคงอย่างแท้จริง

2.3 หลักฆราวาสธรรม 4 ในการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนา

ฆราวาสธรรม ประกอบด้วย 2 คำ “ฆราวาส” แปลว่า ผู้ดำเนินชีวิตในทางโลก, ผู้ครองเรือน และ “ธรรม” แปลว่า ความถูกต้อง, ความดีงาม, นิสัยที่ดีงาม, คุณสมบัติ, ข้อปฏิบัติ

ฆราวาสธรรม แปลว่า คุณสมบัติของผู้ประสบความสำเร็จในการดำเนินชีวิตทางโลก ประกอบด้วยธรรมะ 4 ประการ คือ ท่านพระภิกษุที่ทรงคุณวุฒิและนักการ ศาสนาหลายท่านได้ให้ความหมายของฆราวาสธรรม 4 พร้อมทั้งคำอธิบายของฆราวาสธรรม ไว้ในลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

พระราชวรมุนี (ประยุทธ์ ปยุตฺโต) (2528, หน้า 43) ได้ให้ความหมาย ของฆราวาสธรรม ว่า หมายถึงธรรมสำหรับฆราวาส ธรรมสำหรับการครองเรือน หลักการครองชีวิตของคฤหัสถ์

1.สัจจะ หมายถึงความจริง ซื่อสัตย์ จริงใจ พูดจริง ทำจริง

2.ทมะ หมายถึงการฝึกฝน การข่มใจ ฝึกนิสัย ปรับตัว รู้จักควบคุมจิตใจ ฝึกหัด ดัดนิสัย แก้ไขข้อบกพร่อง ปรับปรุงตนให้เจริญก้าวหน้าด้วยสติปัญญา

3.ขันติหมายถึงความอดทน ตั้งหน้าทำหน้าที่การงานด้วยความขยันหมั่นเพียร เข้มแข็ง ทนทาน ไม่หวั่นไหว มั่นในจุดหมาย ไม่ท้อถอย

4.จาคะ หมายถึงความเสียสละ สละกิเลส สละความสุขสบาย และผลประโยชน์ส่วนตน ได้ ใจกว้าง พร้อมที่จะรับฟังความทุกข์ ความคิดเห็นและความต้องการของคนอื่น พร้อมที่จะร่วมมือช่วยเหลือเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไม่คับแคบเห็นแก่ตนหรือเอาแต่ใจตัว

พระราชวรมุนี (ประยุทธ์ ปยุตฺโต) (2528) ได้ให้ความหมายเพิ่มเติมในด้านสัจจะไว้ดังนี้ คัมภีย์ฝ่ายอภิธรรม แยกสัจจะคือความจริงเป็น 2 ระดับ

1) สมมติสัจจะ (Conventional Truth) ความจริงโดยสมมติ (เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า โวหารสัจจะ ความจริงโดยโวหารหรือโดยสำนวนพูด) คือ ความจริงตามมติร่วมกันตามที่ได้ตกลงกันไว้ หรือหมายรู้ร่วมกันเป็นเครื่องมือสื่อสาร พอให้สำเร็จประโยชน์ในชีวิตประจำวัน เช่น คน สัตว์ คนชั่ว โต๊ะ เก้าอี้ เป็นต้น

2) ปรัมัตะสัจจะ (Ultimate Truth) ความจริงโดยปรมัตถ์ คือ จริงตามความหมายสูงสุด ตามความหมายแท้อย่างยิ่ง คือ การหยั่งรู้สัจจธรรมที่จะทำให้ความยึดติดถือมั่นหลงผิดทั้งหลาย สลายหมดไป ทำให้วางใจว่างท่าทีต่อสิ่งทั้งหลายอย่างถูกต้อง หลุดพ้นจากกิเลสและทุกข์ มีจิตใจเป็นอิสระ ผ่องใสเบิกบาน มีความสุขที่แท้จริง สิ่งที่เป็นจริงโดยปรมัตถ์ เช่น นามธรรม รูปธรรม เวทนา สัญญา สังขาร เป็นต้น

พุทธทาสภิกขุ (2523) ได้ให้ความหมาย ของฆราวาสธรรม 4 ออกเป็น 2 ประการ คือ ประการแรกเป็นธรรมธรรมดาที่จะต้องประพฤติปฏิบัติ ประการที่ 2 เป็นธรรมที่ใช้เป็นหลักในการที่จะนำไปสู่การปฏิบัติธรรมข้ออื่น ๆ ให้สำเร็จ

1.เป็นธรรมธรรมดาที่จะต้องประพฤติปฏิบัติสัจจะ หมายถึง ซื่อตรงต่อเพื่อนฝูง ซื่อตรงต่อลูกเมีย ซื่อตรงต่อเวลา ซื่อตรงต่อการงาน ทมะ หมายถึง ข่มใจ อย่าให้เกิดโทสะ อย่าให้เกิดความรัก หรือความเกลียด ขันติ หมายถึง อดทนต่อความร้อน ความหนาว ความเหนื่อย อดทนต่อคำด่า จาคะ หมายถึง การให้ทาน รู้จักเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เพื่อนบ้าน มิตรสหาย

2.เป็นธรรมที่ใช้เป็นหลักในการที่จะนำไปสู่การปฏิบัติธรรมข้ออื่น ๆ ให้สำเร็จ สัจจะ หมายถึง ความจริงใจ ความตั้งใจจริงที่จะปฏิบัติในสิ่งนั้น เมื่อจะทำสิ่งใด หรือปฏิบัติธรรมข้อใดแล้วก็ควรตั้งใจจริง ทำอย่างสุดความสามารถ ทำให้ถึงที่สุด ดังเช่น เมื่อพระพุทธเจ้าทำความเพียรเพื่อตรัสรู้ ก็ได้ตั้งสัจจาธิษฐานว่า แม้จะเหลือเพียงแต่กระดูก ก็จะไม่ลุกขึ้นจากที่นั่ง ถ้าไม่บรรลุสัมมาสัมโพธิญาณ ในการศึกษาเล่าเรียนก็เหมือนกันถ้ามีสัจจะหรือสัจจาธิษฐาน คือทำให้มันจริง ๆ ตั้งใจจริง ๆ ก็จะช่วยให้ทุกคนประสบความสำเร็จสมดังที่ตั้งใจ ทมะ หมายถึงบังคับตัวเอง บังคับใจตนเอง ไม่ให้หลงไปตามแรงของสิ่งที่มายั่วยุ ซึ่งแม้จะยากเย็นเพียงใดก็ต้องพยายามบังคับให้ได้ ในการบังคับนั้น ต้องใช้ไหวพริบและความฉลายเข้าต่อสู้ เพราะจิตใจเมื่อถูกบังคับก็จะขัดขืนยิ่งกว่าช้างที่ตกมันเสียอีก ซึ่งการบังคับจิตใจของตนเอง นั่นก็มี 2 วิธีด้วยกันคือ กรณีแรกคือ การปลอบประโลมจิตใจค่อยปลอบโยน กรณีที่สอง คือ การบังคับโดยตรงการตัดใจไม่ให้ทำในสิ่งนั้น ซึ่งทั้ง 2 วิธีนี้ต้องเลือกใช้ให้เหมาะสมกับ

สถานการณ์ที่เกิดขึ้น ขันติ เมื่อมีทมะแล้วยังต้องใช้ขันติเข้ารองรับ ต้องอดทนต่อการบีบคั้นของกิเลส ไม่ว่าจะเป็นราคะ โทสะ โมหะ หรืออื่นๆ ต้องใช้ความอดทนอย่าหลงไปตามสิ่งยั่วยุหรือกิเลส จาคะ หมายถึงบริจาคออกไป สละสิ่งที่ไม่ต้องการที่มีอยู่ในจิตใจให้หลุดออกไประบายความสับสนวุ่นวายออกไปจากจิตใจ อาจจะโดยการสวดมนต์หรือการพักผ่อนให้ถูกวิธีฆราวาสธรรม คือสัจจะ ทมะ ขันติ จาคะ นี้เป็นเครื่องมือกำจัดมาร เป็นเครื่องมือที่จะสร้างสิ่งที่ปรารถนาในทุกกรณี ไม่ใช่เฉพาะเป็นธรรมของฆราวาสเท่านั้น แม้แต่บรรพชิที่ต้องการจะบรรลุมรรคผลนิพพาน ก็ยังต้องใช้ธรรมข้อนี้ด้วยเช่นกัน

พุทธทาสภิกขุ (2523) ได้กล่าวว่า สัจจะ หมายถึง ความจริงลงไปในสิ่งที่จะกระทำและสัจจาธิษฐาน คือตั้งจิตด้วยสัจจะมั่นลงไปในการที่จะทำในการที่จะประพฤติเพื่อละกิเลส ทมะ หมายถึงการบังคับตัวเอง เป็นธรรมที่จะใช้สกัดกลั้นความโกรธในขั้นเริ่มต้นแต่ถ้าบังคับไม่ได้หรือบังคับไม่อยู่ก็ใช้ธรรมะข้ออื่น เช่นปัญญา ขันติและอื่นๆ เข้าช่วย ขันติ หมายถึงความอดกลั้น ความอดทนได้ รอได้ คอยได้ เป็นเครื่องห้ามความผลุนผลัน ความโกรธ ขันติเป็นแกนกลางในการประพฤติพรหมจรรย์ ของผู้บำเพ็ญพรตทั้งหลาย คนส่วนใหญ่มักไม่ชอบอดกลั้น เนื่องจากเห็นว่าเป็นเรื่องเสียเกียรติหรือขี้แพ้อะไรทำนองนั้นแต่ถ้ารู้จักฝึกความอดกลั้นหรือฝึกให้มีขันติได้มากๆ ก็จะเป็นคนที่ไม่โกรธง่าย จาคะ หมายถึงสละการให้ทาน สละกิเลสตามโอกาสที่ต้องสละเป็นรูรั่วที่ระบายกิเลสออก

ทัตตชีโว ภิกขุ (2529) ได้กล่าวไว้ว่า ฆราวาสธรรม 4 เป็นธรรมที่ทำให้ผู้ปฏิบัติเป็นฆราวาสที่ศักดิ์สิทธิ์ ที่มีคุณธรรมและยังได้ให้ความหมายพร้อมทั้งอธิบายถึงความหมายของฆราวาสธรรมแต่ละข้อดังนี้

ข้อที่ 1 สัจจะ หมายถึง ความสัตย์ ความซื่อ แบ่งตามศัพท์ได้เป็น 3 ลักษณะ คือ

1. มีความจริง (จริงคือไม่เล่น)
2. มีความตรง (ตรงคือความประพฤติทางกาย วาจา ตรง ไม่บิดพลิ้ว ไม่บ่ายเบี่ยง)
3. มีความแท้ (แท้คือไม่เหลวไหล)

ในทางปฏิบัติ สัจจะ หมายถึง ความจริงใจ คือ ถ้าทำอะไรแล้วทุ่มหมดตัว ซึ่งถ้าแบ่งในทางปฏิบัติ จะแบ่งได้ 5 ลักษณะ คือ

1).จริงต่อหน้าที่ หมายถึง ไม่ว่าตนเองมีหน้าที่อะไรก็ทุ่มเทและทำหน้าที่นั้นให้ดีที่สุด

2) จริงต่อการงาน หมายถึง ถ้าได้รับมอบหมายงานอะไรมาก็ตามทีก็ตั้งใจทำให้ดีที่สุด เท่าที่จะทำได้ แม้ว่างานนั้นจะไม่ใช่งานที่สำคัญหรืองานที่ใหญ่โตก็ตามที

3) จริงใจกับเวลา หมายถึง ใช้เวลาให้เป็นประโยชน์มากที่สุด ให้คุ้มค่ามากที่สุด

4) จริงต่อบุคคล หมายถึง คบกับใครก็ต้องมีความจริงใจ ไม่ใช่คบเพื่อหวังผลประโยชน์

5) ตรงต่อความดี หมายถึง ไม่ว่าจะทำอะไรก็ตามจะต้องมีคุณธรรมคอยกำกับอยู่เสมอไม่ทำให้คนอื่นได้รับความเดือนร้อน

ข้อที่ 2 ทมะ หมายถึง พยายามปรับปรุงตนเองให้ดียิ่งขึ้นเรื่อยๆ ขจัดนิสัยที่ไม่ดี ออกไปเสียจากตนเอง พยายามฝึกหัดบังคับใจตนเอง โดยเริ่มจากบังคับทีละเล็กทีละน้อย เมื่อทำบ่อยๆ ครั้งก็จะทำให้เกิดเป็นนิสัย

ข้อที่ 3 ขันติ คือความอดทน ซึ่งเป็นลักษณะที่แสดงให้เห็นถึงความเข้มแข็งทางจิตใจ ขันติมี 4 ลักษณะ คือ

1. อดทนต่อความลำบากตรากตรำ คือ อดทนต่อสภาพดินฟ้าอากาศภูมิประเทศที่ทุรกันดาร สามารถอดทนได้ไม่ย่อท้อ

2. อดทนต่อความทุกขเวทนา คือ อดทนต่อความเจ็บไข้ได้ป่วย

3.อดทนต่อความเจ็บใจ คือ อดทนต่อการกระทบกระเทือนเปรียบเปรยการทำให้เจ็บอกเจ็บใจ

4.อดทนต่ออำนาจกิเลศ คือ การไม่เอาแต่ใจตนเอง ไม่ยอมสบายต่อความฟุ้งเฟ้อต่างๆ และเป็นข้อที่ต้องใช้ความอดทนมากที่สุด

ข้อที่ 4 จาคะ หมายถึงความเสียสละ ตัดใจ ตัดกรรมสิทธิ์ของตน ตัดความยึดถือความเสียสละ มี 2 นัยคือ

1.สละวัตถุ หมายถึง การแบ่งปันกันกิน แบ่งปันกันใช้รวมทั้งการทำบุญให้ทาน

2.สละอารมณ์ หมายถึง ไม่ผูกโกรธใคร ไม่พยาบาท

การฝึกคุณธรรมทั้ง 4 ประการ คือ สัจจะ ทมะ ขันติ จาคะ อย่างสม่ำเสมอก็จะเป็นผู้ที่มีจิตใจผ่องใส แม้จะเป็นฆราวาสก็จะมีความศักดิ์สิทธิ์ในตัว

กถิน อัตถโยธิน หลวง (2511) ได้กล่าวไว้ว่า เป็นธรรมโดยตรงของฆราวาส เป็นธรรมนำมาซึ่งความสุขความเจริญ เป็นสามัคคีธรรมอันควบคุมบุคคลไว้ให้กลมเกลียวกัน ผู้ปฏิบัติย่อมเกิดความไพบูลย์และตั้งตระกูลให้ถาวรมีความสุขเจริญ สัจจะ หมายถึง สัตย์ซื่อแก่กัน ซื่อตรงต่อกัน เป็นคุณธรรมที่สำคัญในการคบหาของประชาชน ถ้าหากแต่ละบุคคลต่างประพฤติซื่อตรง ไว้วางใจซึ่งกันและกันย่อมจะนำความเจริญมาสู่บุคคลผู้ประพฤติปฏิบัติ ทมะ หมายถึง รู้จักข่มจิตของตน ความข่มใจ เป็นคุณธรรมสำคัญอีกประการหนึ่งเพราะคนทั้งหลายย่อมมีอัธยาศัยแตกต่างกัน ถ้าไม่มีการข่มใจปล่อยให้ประพฤติไปตามกิเลส ย่อมทำให้แตกสามัคคีกันโดยง่าย จึงควรต้องมีอุบายข่มใจของตนเมื่อถูกกิเลสเข้าครอบงำ อย่าหุนหัน กระทำลงไปตามอำนาจของกิเลส ผู้ที่มีทมะย่อมเป็นผู้ที่อยู่ห่างจากความผิดพลั้ง ทั้งเป็นผู้อาจรักษาสามัคคี ขันติ หมายถึง อดทน อดกลั้น เมื่อมีเหตุการณ์ต่างๆ มากระทบ ทำให้เกิดโทสะ เมื่อใช้ทมะ คือ รู้จักข่มใจตนเข้าช่วยแล้ว แต่ยังไม่สำเร็จ ก็ต้องใช้ขันติ อดกลั้นเข้าช่วยอีกแรงหนึ่ง คือ ต้องรู้จักอดกลั้นต่อเหตุการณ์อันจะยั่วให้เกิดโทสะ จาคะ หมายถึง สละ

ให้ปันสิ่งของ ของตนแต่คนที่ควรให้ปัน การให้เป็นกิจสำคัญประการหนึ่งของชนผู้อยู่เป็นหมู่เหล่า เป็นการผูกไมตรีซึ่งกันและกัน เพราะคนเกิดมามีสุข มีทุกข์ มีฐานะ มีอาชีพ แตกต่างกัน ดังนั้น จึงควรมีน้ำใจไมตรี อารีย์ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่กัน

ชัยวัฒน์ อัตพฒน์ (2529) ได้กล่าวว่า เป็นธรรมสำหรับฆราวาสปฏิบัติฆราวาส คือผู้ครองเรือน ชีวิตของผู้ครองเรือนต้องมีการสมาคม การสมาคมกับคนอื่นต้องมีความจริงใจต่อเขา ต้องรู้จักข่มจิตของตน เมื่อประสบเหตุการณ์ไม่ดี ต้องมีความอดทนเพื่อต่อสู้กับชีวิต และในบางครั้งต้องบริจาคสมบัติของตนเมื่อเห็นคนอื่นเดือนร้อนฆราวาส คือ

1.สัจจะ หมายถึงมีความจริงใจต่อคนอื่น

2.ทมะ หมายถึงมีนิสัยข่มความรู้สึกของตน

3.ขันติ หมายถึงมีความอดทน

4.จาคะ หมายถึงบริจาคสิ่งของของตนเพื่อประโยชน์คนอื่น

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) (2543) กล่าวว่า ธรรมของคนผู้อยู่ครองเรือน มีศรัทธาประพฤติ ธรรม 4 ประการคือ สัจจะ ธรรมะธิติและจาคะ ตายแล้วย่อมไม่เศร้าโศก

1) สัจจะ เป็นเหตุให้ ได้เกียรติ

2) ทมะ เป็นเหตุให้ได้ปัญญา

3) ขันติ เป็นเหตุให้หาทรัพย์ได้และ

4) จาคะ เป็นเหตุให้ ผูกมิตรไว้ได้คนผู้ครองเรือน ประพฤติฆราวาส ธรรม 4 ประการ ตายแล้วย่อมไม่เศร้าโศก

พุทธทาสภิกขุ (2523, หน้า 55) สรุปได้ว่า ฆราวาสธรรม 4 ประการ คือ สัจจะ ทมะ ขันติ และจาคะ มุ่งหมายให้ใช้ประชาชนทั่วไปในชีวิตการครองเรือนทั้งหมด ยึดถือเป็นคุณธรรมพื้นฐานของจิตใจในการที่จะสร้างความสัมพันธ์อันดีงามกับคนทั้งหลาย ที่จะอยู่ร่วมหรือติดต่อเกี่ยวข้องกันให้เหมาะสมตาม ฐานะนั้นๆ เพื่อประโยชน์สุขทั้งแก่ชีวิตของตนเอง และแก่ชีวิตของคนอื่นๆ ในสังคม องค์ประกอบของฆราวาสธรรม 4 คำสอนพระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้า มีคุณธรรม 4 อย่างคือ

1) สัจจะ ความจริง เช่น ซื่อสัตย์ต่อกัน

2) ทมะ ความฝึกฝนปรับปรุงตน เช่น รู้จักข่มใจ ควบคุมอารมณ์ บังคับตนเอง ปรับตัวเข้ากับการงานและสิ่งแวดล้อมให้ได้ดี

3) ขันติความอดทน

4) จาคะความเสียสละเผื่อแผ่แบ่งปัน มีน้ำใจถ้าเยาวชนแต่ละคนพยายาม ปลูกฝัง และบำรุงให้เจริญงอกงามโดยทั่วกันแล้ว จะช่วยให้ประเทศชาติบังเกิดความสุขความร่มเย็น และมีโอกาสที่จะปรับปรุงพัฒนาประเทศชาติ ให้เจริญมั่นคงก้าวหน้าต่อไปได้

ดังนั้น หลักฆราวาสธรรมมีความสำคัญ ในฐานะเป็นเครื่องมือกำกับชีวิตผู้ครองเรือน เป็นเครื่องมือเป็นหลักธรรมกำกับพัฒนาชีวิตให้สูง มีคุณค่ามากขึ้นประกอบด้วยความประพฤติ 4 ประการ คือ ความซื่อสัตย์สุจริต ความจริงใจ การข่มใจ บังคับควบคุมจิตใจตนเอง ความอดทน มุ่งมั่นในการทำงาน การเสียสละ มีน้ำใจ เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ การปฏิบัติตามฆราวาสธรรม 4 ประการนี้ จะเป็นอานิสงส์ให้เกิดความสุข ความเอื้ออาทร ความสมานฉันท์ของบุคคลในสังคมได้อย่างยั่งยืน ไปในที่สุด

2.3.1 อานิสงส์ของการสร้างตัวให้มีฆราวาสธรรม

อานิสงส์ของการมีสัจจะ - ปลูกนิสัยความรับผิดชอบให้เกิดขึ้นในตัว - เป็นคนหนักแน่นมั่นคง - มีความเจริญก้าวหน้าในการประกอบหน้าที่การงาน - ได้รับการเคารพยกย่อง - มีคนเชื่อถือและยำเกรง - ครอบครัวมีความมั่นคง - ได้รับเกียรติยศชื่อเสียง

อานิสงส์ของการมีทมะ - ปลูกฝังนิสัยรักการฝึกฝนตนให้เกิดขึ้นในตัว - ทำให้เป็นคนมีความสามารถในการทำงาน - ไม่มีเวรกับใคร - ยับยั้งตนเองไม่ให้หลงไปทำผิดได้ - สามารถตั้งตัวได้ - มีปัญญาเป็นเลิศ

อานิสงส์ของการมีขันติ - ปลูกฝังนิสัยการอดทนต่ออุปสรรคและปัญหาต่างๆ - ทำงานได้ผลดี - สามารถเป็นหลักในครอบครัวได้ - สามารถเป็นหลักให้กับบริวารได้ - ไม่มีเรื่องวิวาทกับคนอื่น - ไม่หลงผิดไปทำความชั่วได้ - ทำให้ได้ทรัพย์มา

อานิสงส์ของการมีจาคะ - ปลูกฝังการมีอารมณ์ผ่องใสและนิสัยเสียสละให้เกิดขึ้นในตัว - เป็นการสร้างความปลอดภัยแก่ตนเอง - เป็นที่นับหน้าถือตาของคนทั่วไป – ครอบครัวและสังคมเป็นสุข - มีกัลยาณมิตรรอบตัว สรุปแล้วคุณของการมีฆราวาสธรรมโดยรวม ก็คือ เมื่อมีสัจจะย่อมมีเกียรติยศชื่อเสียง เมื่อมีทมะย่อมได้รับปัญญา เมื่อมีขันติย่อมเกิดทรัพย์ในบ้าน และเมื่อมีจาคะ ย่อมเกิดมิตรที่ดีไว้เป็นสมัครพรรคพวกในสังคม

โทษของการไม่สร้างตัวให้มีฆราวาสธรรม

โทษของการขาดสัจจะ- ปลูกนิสัยขาดความรับผิดชอบให้เกิดขึ้นในตัว - เป็นคนเหลาะแหละ - พบแต่ความตกต่ำ - มีแต่คนดูถูก - ไม่มีคนเชื่อถือ - ไม่สามารถรองรับความเจริญต่างๆ ได้ - ไร้เกียรติยศชื่อเสียง

โทษของการขาดทมะ - ขาดนิสัยรักการฝึกฝนตนเอง - ทำให้ขาดความสามารถในการทำงาน - สามารถหลงผิดไปทำความชั่วได้ง่าย - จะเกิดการทะเลาะวิวาทได้ง่าย - จะจมอยู่กับอบายมุข - ครอบครัวเดือดร้อน - ไม่สามารถตั้งตัวได้ - เป็นคนโง่เขลา

โทษของการขาดขันติ - ไม่สามารถอดทนต่อปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ได้ - เป็นคนจับจดทำงานคั่งค้าง - ไม่สามารถเป็นหลักให้ครอบครัวได้ - หลงผิดไปทำความชั่วได้ง่าย – ไม่ได้รับความไว้วางใจจากผู้อื่น - เต็มไปด้วยศัตรู - ขาดความเจริญก้าวหน้า - ทำให้เสื่อมจากทรัพย์

โทษของการขาดจาคะ - ปลูกฝังความตระหนี่ให้เกิดขึ้นในใจ - ได้รับคำครหาติเตียน - เป็นทุกข์ใจ - ไม่มีใครอยากเข้าใกล้ สรุปแล้วโทษของการขาดฆราวาสธรรมโดยรวมก็คือ เมื่อขาดสัจจะ

ย่อมเกิดปัญหา ถูกหวาดระแวง เมื่อขาดทมะย่อมเกิดปัญหาความโง่เขลา เมื่อขาดขันติย่อมเกิดปัญหาความยากจน และเมื่อขาดจาคะย่อมเกิดปัญหาความเห็นแก่ตัวเกิดขึ้นในสังคม

แนวคิดตามหลักฆราวาสธรรม 4 ประเภท

แนวคิดฆราวาสธรรมหรือธรรมสำหรับชีวิตคฤหัสถ์ผู้ครองเรือน 4 ประการคือสัจจะ ทมะ ขันติและจาคะ อรรถาธิบายว่า

1) สัจจะ ความ ซื่อสัตย์จริงใจต่อกัน เป็นหลักสำคัญที่จะให้เกิด ความไว้วางใจและไมตรีจิตสนิทต่อกัน ขาดสัจจะ เมื่อใดย่อมเป็นเหตุเกิดหวาดระแวงเป็นจุดเริ่มต้น ความแตกแยก

2) ทมะ การรู้จักควบคุมอารมณ์ ข่มใจระงับความรู้สึกต่อข้อบกพร่องของกันและกัน รู้จักฝึกฝนปรับปรุงตน แก้ไขปรับนิสัยและอัธยาศัย ให้ประสานเข้าหากันได้ไม่ดึงดันเอาแต่ใจและอารมณ์ของตน ผู้ขาดธรรมข้อนี้ทำให้คนในองค์การ ไม่สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างปกติสุข

3) ขันติ ความอดทน อดกลั้น ต่อความหนักหนาสาหัส ทั้งหลายทั้งจากถ้อยคำหรือกิริยาอาการจากฝ่ายใด ฝ่ายหนึ่งที่ล่วงเกินโดยตั้งใจหรือไม่ เมื่อเกิดภัยพิบัติ คับขันก็ไม่ตีโพยตีพาย มีสติ อดกลั้น คิดอุบายใช้ ปัญญาแก้ไขเหตุการณ์ให้ลุล่วงไปด้วยดี

4) จาคะ ความเสียสละความเผื่อแผ่แบ่งปัน มีน้ำใจเอื้อเฟื้อ ต่อกัน ตลอดจนการเสียสละความพอใจความสุขส่วนตน เห็นประโยชน์ส่วนรวม ไม่คับแคบเห็นแก่ตัว (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2543)

ดังนั้น ฆราวาสธรรม 4 ประการ ได้แก่ สัจจะ คือ ความซื่อสัตย์จริงใจ ทำให้เกิดความ ไว้วางใจและไมตรีจิตสนิทต่อกัน ทมะการรู้จักบังคับ ควบคุมอารมณ์ข่ม ระงับใจฝึกฝนปรับปรุงตน แก้ไขข้อบกพร่องปรับนิสัยและอัธยาศัยให้เข้าหากันได้ ขันติความอดทนอดกลั้น ต่อความลำบากทั้งหลาย จาคะความเสียสละเผื่อแผ่แบ่งปัน มีน้ำใจเอื้อเฟื้อ ต่อกัน พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2543)

สรุปได้ว่า ฆราวาสธรรม 4 เป็นธรรมนำมาซึ่งความสุขความเจริญ ความสามัคคี อันควบคุมบุคคลไว้ให้กลมเกลียวกัน และชีวิตของ ผู้ครองเรือนต้องมีการสมาคมกับคนอื่นต้องมี ความจริงใจต่อเขาต้องรู้จักข่มจิตของตนเมื่อประสบ เหตุการณ์ไม่ดีต้องมีความอดทนเพื่อต่อสู้กับชีวิต และในบางครั้งต้องบริจาคสมบัติของตนเมื่อเห็น คนอื่นเดือนร้อน ฆราวาสธรรมข้อที่ 1 สัจจะ หมายถึงความสัตย์ความซื่อ มีความจริง มีความตรง มีความแท้ ข้อที่ 2 ทมะ หมายถึง พยายามปรับปรุง ตนเองให้ดียิ่งขึ้นเรื่อยๆ ขจัดนิสัยที่ไม่ดีออกไปเสีย จากตนเองพยายามฝึกหัดบังคับใจตนเอง โดยเริ่มจากบังคับทีละเล็กทีละน้อยเมื่อทำบ่อยๆครั้งก็จะ ทำให้เกิดเป็นนิสัยข้อที่ 3 ขันติ คือ ความอดทน ซึ่งเป็นลักษณะที่แสดงให้เห็นถึงความเข้มแข็งทาง จิตใจ ข้อที่4 จาคะ หมายถึง ความเสียสละ ตัดใจ ตัดกรรมสิทธิ์ของตน ตัดความยึดถือความเสียสละ มี 2 คือ สละวัตถุ หมายถึง การแบ่งปันกันกิน แบ่งปันกันใช้ รวมทั้งการทำบุญให้ทาน และสละอารมณ์ หมายถึง ไม่ผูกโกรธใคร ไม่พยาบาท โดยเฉพาะผู้นำของ

เยาวชนในโรงเรียนที่จะเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียนหรือเยาวชนทั่วไป ควรได้รับการปลูกฝังด้วยหลักธรรมฆราวาสธรรม 4 ซึ่งเน้นความมีคุณธรรมทั้งด้านความมีสัจจะ ความมีทมะ ความมีขันติและมีจาคะ ให้เกิดขึ้นอย่างดีด้วย เพื่อให้มีจริยธรรมและมีคุณธรรม เพราะหลักฆราวาสธรรม 4 หมายถึงธรรมสำหรับคฤหัสถ์ ในการครองชีวิต

2.4 ภารกิจของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดร้อยเอ็ด ในการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนา

จากการศึกษาทบทวนเอกสารของการบริหารในทางพระพุทธศาสนาพบว่ามีนักวิชาการ ทางพระพุทธศาสนา ได้ให้ความหมายของการบริหารกิจการในทางพระพุทธศาสนาไว้หลายท่านดังนี้

ท่านพุทธทาสภิกขุได้พูดถึงการบริหารว่าเป็นการดำเนินงานไปได้แห่งกิจการที่กระทำ ด้วยปัญญากระทำด้วยความหวังและต้องทำเพื่อสังคมหรือน้อยที่สุดทำเพื่อตัวเองต้องมีการป้องกันและแก้ไขปัญหาอุปสรรคด้วยสติปัญญา พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (2554) ได้กล่าวถึงความหมายการปกครองหรือการบริหารตามทัศนะของพระพุทธศาสนา ว่าการปกครองตามความหมายในพระพุทธศาสนาเป็นการปกครองเพื่อการศึกษาการปกครองและความสงบเรียบร้อย ที่เกิดจากการปกครองนั้นมิใช่จุดหมายในตัวแต่เป็นเพียงปัจจัยคือสภาพเอื้อเพื่อช่วยให้แต่ละบุคคลบรรลุจุดหมายแห่งการศึกษาหรือเพื่อเป็นหลักประกันของการศึกษาจึงถือคติได้ว่าการปกครองที่มีขึ้นเป็นเรื่องของการศึกษาและเพื่อการศึกษาทั้งสิ้น

การบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์

มีนักวิชาการทางพระพุทธศาสนาได้ให้ความหมายของบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไว้ดังนี้

พระพรหมโมลี (สมศักดิ์ อุปสโม) (2549) ได้กล่าวไว้ว่า การบริหารกิจการคณะสงฆ์นั้นพระสังฆาธิการ เป็นบุคลากรอันสำคัญยิ่งของพระพุทธศาสนาในฐานะที่ได้รับมอบหมายจากพุทธบริษัทให้เป็นผู้นำ ในกิจการด้านต่าง ๆ ของพระพุทธศาสนาความเจริญหรือความเสื่อมของพระพุทธศาสนาจะสัมพันธ์อย่างยิ่งกับคุณภาพของพระสังฆาธิการระดับต่าง ๆ ภารกิจของพระสังฆาธิการนั้นนอกจากหน้าที่ตามปกติของพระสงฆ์คือการสอนธรรมนาปฏิบัติแก่พุทธบริษัท แล้วยังมีภารกิจด้านการบริหารจัดการกิจการพระพุทธศาสนาอีก 6 ด้านกล่าวคือ ด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่งานการสาธารณูปการและด้านสาธารณะสงเคราะห์การบริหารจัดการภาระงานด้านต่าง ๆ ดังกล่าวนั้นล้วนต้องอาศัยบุคลากรที่มีความรู้ความสามรถในด้านนั้น ๆ อย่างเพียงพอจึงจะสำเร็จลุล่วงดังหมายได้

พระราชวรมุนี (ประยุทธ์ ปยุตฺโต) (2530) ได้กล่าวว่า บทบาทของพระสังฆาธิการหรือพระสงฆ์ ที่แท้จริงถูกกำหนดโดยพระธรรมวินัยเป็นหลักนอกเหนือจากการประพฤติปฏิบัติตามพระ

วินัยแล้ว ก็จัดว่าเป็นบทบาทเสริมเช่นเดียวกันกับแนวคิดที่ได้กล่าวไว้ว่า “เมื่อบุคคลอยู่ในองค์การ ความคาดหวังขององค์การถือเป็นบทบาทคาดหวังที่มีความสำคัญและเป็นมาตรฐานสำหรับการประเมินพฤติกรรมอย่างเป็นทางการ” โดยนัยนี้ก็หมายความว่บทบาทของพระสังฆาธิการย่อมขึ้นอยู่กับการกำหนดตามพระธรรมวินัยเป็นสำคัญส่วนบทบาทตามความคาดหวังของสังคมก็ถือเป็นบทบาทเสริม อีกด้วย

พระราชรัตนมุนี (ชัยวัฒน์ ปณฺญาสิริ) (2538) ได้กล่าวว่า การบริหารกิจการคณะสงฆ์และพระศาสนาในด้าน สาธารณูปการของวัดแบ่งได้ 3 เรื่อง คือ 1) การบูรณะและพัฒนาวัด 2) การก่อสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์เสนาสนะและ 3) การดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติของวัดด้วย

จากกฎมหาเถรสมาคมฉบับที่ 15 ข้อที่ 5 ว่าด้วยเรื่องการบริหารกิจการคณะ สงฆ์ได้แก่ กิจการที่คณะสงฆ์จะต้องถือเป็นธุระหน้าที่ เพราะเป็นการคณะสงฆ์ด้านสาธารณสงเคราะห์ ซึ่งเป็นงานเกี่ยวกับการสงเคราะห์ชุมชนและสังคมโดยมีวัดและพระภิกษุเป็นแกนนำ ได้แก่ โครงการอุปสมบทและบรรพชาพระภิกษุสามเณรภาคฤดูร้อน โครงการสงเคราะห์พระภิกษุสามเณรและวัดที่ประสบภัยและขาดแคลนวัดและเจ้าอาวาส พระภิกษุเป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชนและสังคม เช่น ให้สถานที่เป็นที่จัดประชุมอบรมเยาวชนและประชาชนด้านอาชีพต่าง ๆ การสร้างถนนเข้าหมู่บ้านการออมทรัพย์ให้สถานที่เป็นแหล่งประปาหมู่บ้านการสนับสนุนทุนการศึกษาเด็กนักเรียนการช่วยเหลือผู้ป่วยผู้ยากไร้ เป็นต้น

การคณะสงฆ์

คำว่า “การ” เป็นคำนาม ในพจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน ให้ความหมายว่า “งาน” “สิ่งหรือเรื่องที่ต้องทำ” ถ้าอยู่หน้านาม หมายถึง “เรื่อง” “ธุระ” “หน้าที่”

ดังนั้น เมื่อรวม “การ” กับ “คณะสงฆ์” เป็น “การคณะสงฆ์” จึงหมายถึง “งานของคณะสงฆ์” “สิ่งหรือเรื่องที่คณะสงฆ์ต้องทำ” “สิ่งหรือเรื่องที่คณะสงฆ์ควรทำ” “ธุระของคณะสงฆ์” “หน้าที่ของคณะสงฆ์” โดยตรงได้แก่กิจการที่คณะสงฆ์ต้องกระทำหรือที่คณะสงฆ์ควรกระทำ กิจการที่เป็นงานของคณะสงฆ์ กิจการที่คณะสงฆ์ต้องถือหรือควรถือเป็นธุระหน้าที่ เพราะเป็นกิจการขององค์กรปกครองคณะสงฆ์ทุกส่วนและทุกชั้น เพราะคณะสงฆ์ต้องดำเนินกิจการคณะสงฆ์โดยแท้

ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน มาตรา 15 ตรี (1) และ (3) และข้อ 5 แห่งกฎมหาเถรสมาคมฉบับที่ 23 (พ.ศ. 2541) ว่าด้วยระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ กล่าวถึง **“การ”** ไว้โดยชัดเจนเป็น 6 คือ

1) การรักษาความเรียบร้อยดีงาม

2) การศาสนศึกษา

3) การศึกษาสงเคราะห์

4) การเผยแผ่พระพุทธศาสนา

5) การสาธารณูปการ

6) การสาธารณสงเคราะห์

กิจการคณะสงฆ์ และกิจการพระศาสนา จะมีมากน้อยเพียงใดก็ตาม ย่อมรวมลงใน “การ” ทั้ง 6 นี้ และการทั้ง 6 นี้ เป็นงานในหน้าที่ขององค์กรปกครองคณะสงฆ์โดยแท้ แต่วิธีดำเนินการนั้นให้เป็นไปตามที่กำหนดในระเบียบมหาเถรสมาคม

อนึ่ง การนิคหกรรม ตามมาตรา 24 – 25 ซึ่งแต่ใช้พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช 2484 เรียกว่า “การวินิจฉัยอธิกรณ์” ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎมหาเถรสมาคม

กล่าวโดยสรุปแล้ว “การ” ที่กล่าวมานี้ ย่อมอยู่ในอำนาจหน้าที่ของเจ้าอาวาส เจ้าคณะ และมหาเถรสมาคมตลอดจนพระภิกษุ คณะบุคคล ที่มหาเถรสมาคมมอบให้เป็นผู้ใช้อำนาจหน้าที่ทั้งสิ้น

ดังนั้น จากกระแสสังคมปัจจุบันที่ต้องการให้เกิดการปฏิรูปขึ้นในทุกองค์กร ไม่เว้นแม้กระทั่ง วงการพระพุทธศาสนา และจากสาเหตุของปัญหาการนำพระพุทธศาสนาใช้ในชีวิตประจำวัน อาจจะมีรูปแบบที่ไม่เหมาะสม ไม่สมควร และปัญหาจากองค์กรศาสนา โดยเฉพาะพระภิกษุสามเณร ซึ่งได้รับการยกย่องนับถือว่า “เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ” บางรูปได้ประพฤติไม่เหมาะสมไม่เป็น บ่อเกิดแห่งศรัทธา มีการดัดแปลงหลักธรรมคำสอนผิดเพี้ยนไปจากความเป็นจริงเพื่อเอื้อประโยชน์แก่ตนเอง

ด้วยเหตุนี้สภาปฏิรูปแห่งชาติจึงได้เสนอให้มีการปฏิรูปองค์กรพระพุทธศาสนาใน 4 ประเด็นหลัก คือ

1) เรื่องทรัพย์สินของวัดและพระสงฆ์เนื่องจากเห็นว่า มีพระสงฆ์บางรูปแสดงความอวดรวย ใช้ชีวิตฟุ่งเฟ้อ ทำให้เห็นว่าเป็นผู้สะสมมากกว่าเสียสละ และทรัพย์สินของวัดไม่มีการแสดงบัญชีทรัพย์สินให้พุทธศาสนิกชนได้รับรู้ถึงที่มาที่ไปของเงินบริจาค ไม่มีการตรวจสอบความโปร่งใส

2) เรื่องปัญหาของพระสงฆ์ที่ไม่ปฏิบัติตามพระธรรมวินัยนำมาซึ่งความเสื่อมศรัทธา เนื่องจากเห็นว่า มีพระสงฆ์บางรูปที่ประพฤตินอกลู่นอกทาง ประพฤติไม่เหมาะสม ทั้งนี้เพราะไม่มีความรู้ในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างชัดเจน สั่งสอนประชาชนตามความเข้าใจของตัวเองที่คิด ว่าถูกต้อง หรือสอนตามแบบอย่างโบราณาจารย์ที่เคยสั่งสอนกันมาจากอดีต

3) เรื่องการทำพระธรรมวินัยให้วิปริตและการประพฤติวิปริตจากพระธรรมวินัย เนื่องจากมีพระภิกษุบางรูปที่มีความรู้ในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาพอสมควร แต่ดัดแปลงหลักธรรมคำสอน นั้นให้เอื้อประโยชน์แก่ตนเอง สร้างความเข้าใจผิดแก่พุทธศาสนิกชนผู้เคารพนับถือและปฏิบัติตามจนเข้าใจว่านั่นคือพระพุทธศาสนาที่แท้จริง

4) เรื่องฝ่ายอาณาจักรที่จะต้องเข้าไปสนับสนุนปกป้องคุ้มครองกิจการพระพุทธศาสนา เพราะเห็นว่า องค์กรทางพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะมหาเถรสมาคม สำนักงานพระพุทธศาสนา

แห่งชาติ ไม่สามารถที่จะบริหารจัดการกิจการพระพุทธศาสนาให้เรียบร้อยดีงามได้ องค์กรทางพระพุทธศาสนาขาดความทันสมัย แก้ไขปัญหาได้ไม่ทันท่วงที

สภาปฏิรูปแห่งชาติจึงนำข้อเสนอให้คณะรัฐมนตรีเพื่อพิจารณาให้ความเห็นชอบ คณะรัฐมนตรีพิจารณาแล้วมีมติให้ฝ่ายศาสนาจักร คือ มหาเถรสมาคม ดำเนินการหาแนวทางในการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาอย่างถูกต้อง เหมาะสม ตามพระธรรมวินัย กฎหมายบ้านเมือง และจารีต ประเพณีที่ปฏิบัติสืบกันมา การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาถูกยกขึ้นมาเป็นเรื่องเร่งด่วนเพื่อสร้างศรัทธา ประชาชนที่มีต่อพระพุทธศาสนาให้กลับคืนมาโดยเร็ว จึงได้มีการจัดทำแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูป กิจการพระพุทธศาสนา เพื่อกำหนดทิศทางการพัฒนางานคณะสงฆ์อย่างเป็นระบบ มีประสิทธิภาพ และก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม โดยให้สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี สอดคล้อง กับภาระงาน 6 ด้านของคณะสงฆ์มีการจัดระดมความคิดเห็นจากคณะสงฆ์ ในเขตปกครองทุกหน กำหนดแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา 2560 – 2564 และการนำนโยบาย สู่การปฏิบัติ โดยถ่ายทอดสู่ระดับหน ระดับภาค ระดับจังหวัด ระดับอำเภอ ระดับตำบล และระดับวัด

ภารกิจงาน 6 ด้านของคณะสงฆ์

การบริหารกิจการคณะสงฆ์เป็นการวางแผนการปกครองคณะให้เป็นอยู่ด้วยความเรียบร้อย มีระเบียบแบบแผนที่มีการปกครองเป็นคณะให้คณะสงฆ์ได้อยู่อย่างความเป็นระเบียบเรียบร้อย จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการบริหารกิจการคณะสงฆ์เพื่อดูแลในด้านต่าง ๆ ด้วยความเรียบร้อย ดังนี้

1. ด้านการปกครอง

พระธรรมปริยัติโสภณ (วรวิทย์ คงฺคปญฺโญ, 2550, หน้า 8-10) กล่าวว่า การจัดโครงสร้างการบริหารและการปกครองคณะสงฆ์ในปัจจุบัน เป็นไปตามพระราชบัญญัติ คณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 การตราพระราชบัญญัติฉบับนี้เกิดจากความต้องการของรัฐบาลซึ่งในสมัยนั้น มี จอมพลสฤษดิ์ ธนรัชต์ เป็นนายกรัฐมนตรีที่มุ่งปรับเปลี่ยนรูปแบบการปกครองคณะสงฆ์ให้สอดคล้อง กับนโยบายการปกครองประเทศ ที่นิยมการรวบอำนาจการตัดสินใจเด็ดขาดไว้กับผู้นำมา ซึ่งความล่าช้า และความขาดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ดังนั้น จึงเห็นว่าการแยกอำนาจบัญชาการคณะสงฆ์ออกเป็น 3 ทาง คือ สังฆสภาคณะสังฆมนตรี และคณะวินัยธร ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์พ.ศ. 2484 ด้วยเหตุผล ดังกล่าว คณะรัฐมนตรีจึงได้ลงมติแต่งตั้งคณะกรรมการยกร่างพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับใหม่ขึ้นใน พ.ศ. 2530 เมื่อคณะกรรมการทำงานสำเร็จรัฐบาลจึงได้ตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์พ.ศ. 2505 โดยคำแนะนำ และยินยอมของสภาร่างรัฐธรรมนูญในฐานะรัฐสภาเหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้คือ

โดยที่การจัดดำเนินกิจการคณะสงฆ์มิใช่เป็นกิจการซึ่งแบ่งแยกอำนาจดำเนินการด้วยวัตถุประสงค์ เพื่อการถ่วงดุลอำนาจเช่นที่เป็นอยู่ตามกฎหมายในปัจจุบัน และโดยระบบเช่นว่านั้น

เป็นผลบั่นทอน ประสิทธิภาพแห่งการดำเนินกิจการ จึงสมควรแก้ไขปรับปรุงเสียใหม่ ให้สมเด็จพระสังฆราชสกลมหาสังฆปริณายก ทรงบัญชาการคณะสงฆ์มหาเถรสมาคมตามอำนาจกฎหมายและพระธรรมวินัยทั้งนี้เพื่อความเจริญรุ่งเรืองแห่งพระพุทธศาสนาโดยการปกครองคณะสงฆ์ในยุคนี้ อำนาจหน้าที่ของมหาเถรสมาคม มีความหมายกว้างขวางมากเพราะถ้าพิจารณาเทียบเคียงกับอำนาจหน้าที่ของสังฆสภาคณะสังฆมนตรี และคณะวินัยธรตามที่บัญญัติแยกอำนาจกันไว้ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์พ.ศ. 2484 แล้วจะพบว่าอำนาจหน้าที่ต่าง ๆทั้งสามส่วนนั้นได้รวมกันเป็นอำนาจหน้าที่ของมหาเถรสมาคม

สรุปได้ว่า ด้านการปกครอง หมายถึง การดูแล คุ้มครอง บริหาร ความสำคัญ การปกครองของคณะสงฆ์ไทย เป็นการปกครองในระบอบประชาธิปไตย โดยมีสมเด็จพระสังฆราชสกลมหา สังฆปริณายก ทรงเป็นประธาน มีการบังคับบัญชากันไปตามลำดับชั้น นับตั้งแต่ระดับมหาเถรสมาคมลงไปจนถึงเจ้าอาวาส พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขปรับปรุง พ.ศ. 2535 ได้ลำดับชั้นการปกครอง คณะสงฆ์ไว้ดังนี้มาตรา 20 คณะสงฆ์ต้องอยู่ภายใต้การปกครองของมหาเถรสมาคม การจัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามที่กำหนดไว้ในกฎมหาเถรสมาคม หลักการปกครอง เป็นภารกิจที่วัดโดยพระภิกษุผู้เป็นเจ้าอาวาส หรือเจ้าคณะปกครอง ดำเนินการสอดส่อง ดูแล รักษาความเรียบร้อยดี งาม เพื่อให้พระภิกษุสามเณรที่อยู่ในวัด หรือในปกครองปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎ ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง ประกาศของมหาเถรสมาคม หรือพระบัญชาของ สมเด็จพระสังฆราช ภารกิจ ด้านนี้ครอบคลุมถึงการที่พระภิกษุผู้ทำหน้าที่เป็นเจ้าคณะปกครองทุกระดับ นับตั้งแต่ผู้ช่วยเจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส เจ้าอาวาส เจ้าคณะตำบล เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะภาค เจ้าคณะใหญ่ (หน) นอกจากนี้ยังรวมถึงการที่พระภิกษุทำหน้าที่เป็นพระกรรมวาจาจารย์เป็นพระอุปัชฌาย์ในการอุปสมบทกุลบุตรด้วย

2.ด้านการศาสนศึกษา

พระครูปลัดอาทิตย์ อตฺถเวที (ซองดี) (2546, หน้า 77) กล่าวว่า การศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัยของบรรพชิตและคฤหัสถ์หรือการศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรม ซึ่งเป็นหนึ่งในสัทธรรม 2 ประการของบรรพชิตและคฤหัสถ์ในปัจจุบันจัดการศึกษาของสงฆ์เป็น 2 ส่วน คือการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม-บาลี และการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญการศาสนศึกษา หมายถึง ปริยัติ ปฏิบัติ ปฏิเวธ และมุ่งให้ศึกษาตามหลักไตรสิกขา คือ สีลสิกขาการอบรมกาย วาจา จิต สิกขาการอบรมใจ ปัญญาสิกขาการอบรมกายวาจาใจด้วยปัญญา

พระยุทธนา รมณียธมฺโม (แก้วกันหา) (2547, หน้า 101) กล่าวว่า การศึกษาตามหลักพุทธศาสนา หมายถึง กระบวนการเรียนรู้เพื่อสร้างความรู้ระดับต่าง ๆ ให้เกิดขึ้นรู้สัจจะธรรม เมื่อรู้แล้วจะได้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีและสร้างสรรค์ในตัวเองในคนอื่น และสังคมการศึกษาในทางพระพุทธศาสนานั้น เป็นการศึกษาพระปริยัติธรรมและการศึกษาอื่น ๆ อันสมควรแก่สมณะ

การบวชเรียน คือ การศึกษาโดยการบรรพชาเป็นสามเณรอุปสมบทเป็นพระภิกษุ เพื่อศึกษาและปฏิบัติตามพระธรรมวินัยของพระพุทธเจ้าเนื้อหาของการศึกษา ของพระภิกษุสามเณร ก็คือพระพุทธศาสนานั่นเอง สภาพการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยในสมัยปัจจุบัน การศึกษาปริยัติธรรมและการศึกษาอื่นๆ อันควรแก่สมณะเป็นกิจการสำคัญอย่างหนึ่งที่คณะสงฆ์ จัดให้มีการดำเนินการดังที่กำหนด ไว้ในอำนาจหน้าที่ของมหาเถรสมาคมตอนหนึ่งว่า “ควบคุมและส่งเสริมการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์ และในระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลางก็ได้กำหนดวิธีดำเนินงานควบคุมและส่งเสริมศาสนศึกษา ว่าให้เป็นไปตามที่กำหนดในระเบียบมหาเถรสมาคม และในส่วนของการปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค ได้กำหนดอำนาจหน้าที่เจ้าคณะทุกส่วนทุกชั้นว่าควบคุมและส่งเสริมศาสนศึกษา ให้ดำเนินไปด้วยดีการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ในปัจจุบันได้จัดการศึกษาออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

1. การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลีการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมตามหลักสูตร แบ่งเป็น 3 ชั้น คือ นักธรรมชั้นตรีนักธรรมชั้นโท นักธรรมชั้นเอก ถ้าเป็นฆราวาสมีอุบาสก อุบาสิกา หรือแม่ชีที่ศึกษาเล่าเรียนเรียกว่าธรรมศึกษาแบ่งออกเป็นธรรมศึกษาชั้นตรี ธรรมศึกษาชั้นโท และธรรมศึกษาชั้นเอก การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีตามหลักสูตร

2. การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาการจัดการเรียนตามหลักสูตร ของกระทรวงศึกษาธิการ โดยกระทรวงประกาศให้เป็นระเบียบว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม 2514 และฉบับปรับปรุงใหม่เมื่อวันที่ 29 กันยายน 2535 มีทั้งระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และ มัธยมศึกษาตอนปลายเพื่อให้การศึกษาแก่พระภิกษุสามเณร ทั้งวิชาสามัญและการศึกษาพระปริยัติธรรม ควบคู่กันไปเพื่อให้พระภิกษุและสามเณร มีความรู้ ในหลักธรรม หากพระภิกษุและเณรเหล่านี้มีความประสงค์จะลาสิกขาก็สามารถนำวุฒิการศึกษาที่ได้รับไปใช้เพื่อการศึกษาต่อในสถานศึกษา หรือใช้สมัครงานเพื่อประกอบอาชีพได้การศึกษาเล่าเรียน พระปริยัติธรรม ทั้งแผนกธรรมและบาลีนอกจากจะเป็นการศึกษาหลักธรรมคำสั่งสอนแล้ว ยังได้ ชื่อว่าเป็นการสืบต่ออายุพระพุทธศาสนาไว้อีกด้วยโดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาภาษาบาลีเพราะถ้าไม่รู้ภาษาบาลีแล้วก็จะไม่มีผู้ใดสามารถรู้และเข้าใจพระพุทธวจนะใน พระไตรปิฎก ถ้าขาดความรู้เรื่องพระไตรปิฎกแล้ว พระพุทธศาสนาก็จะต้องเสื่อมสูญไปด้วยเหตุนี้ เพื่อปฏิบัติตามคำสั่งสอน ของพระพุทธเจ้าเพื่อพัฒนาชีวิตโดยดำเนินตามองค์ประกอบของการศึกษา พระพุทธศาสนาที่สำคัญ 3 ประการคือ

2.1 ปริยัติ ได้แก่ การศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัยนับเป็นองค์ประกอบสำคัญ โดยความเป็นพื้นฐานของการปฏิบัติและการศึกษาเล่าเรียนปริยัติธรรมนั้นเป็นการศึกษาภาคทฤษฎี คือการศึกษาธรรมวินัยให้มีความรู้พื้นฐานอย่างแจ่มแจ้งเพื่อให้เกิดความกระจ่างแจ้งว่า คำสอนของพระพุทธองค์ที่จัดเป็น ธรรมบทนั้นบทนี้ว่าด้วยเรื่องอะไรถ้าผู้เรียนจะน้อมนำเอาธรรมคำสั่งสอนมาปฏิบัติ

เพื่อเป็นแนวทางหรือ แสงประทีปแห่งชีวิตทำอย่างไรและเมื่อปฏิบัติตามแล้วจะได้ผลอย่างไรเรียกว่าปริยัติ

2.2 ปฏิบัติ ได้แก่ การน้อมนำเอาหลักธรรมคำสอนที่ได้เรียนรู้ในทางภาคทฤษฎีนั้นมาสู่ภาคปฏิบัติคือนำมาประพฤติปฏิบัติจริง ๆ เพื่อเป็นการอบรมกายวาจาและใจ

2.3 ปฏิเวธ ได้แก่ ผลของการปฏิบัติธรรมนั้น เช่น พระพุทธเจ้า พระปัจเจกพุทธเจ้า พระอรหันต์สาวก พระอรหัตสาวิกาและพระอริยบุคคลเป็นต้น ผู้ได้รับผลแห่งการปฏิบัติ ซึ่งทำให้ยกฐานะ จากปุถุชนธรรมดาขึ้นมาเป็นพระอริยบุคคลการบรรลุธรรมชั้นนั้นๆตามภูมิธรรมที่ตนปฏิบัตินั้นไม่มีใครมายกย่อง หรือแต่งตั้งให้แต่การยกฐานะดังกล่าวเป็นโดยอัตโนมัติ

สรุปด้านการศาสนศึกษา หมายถึง การเล่าเรียน ฝึกฝน และอบรม ความสำคัญ ของการศึกษาในทางพระพุทธศาสนา เป็นการศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรม ทั้งแผนกธรรม และบาลี นอกจากจะเป็นการศึกษาหลักธรรมคำสั่งสอนแล้ว ยังได้ชื่อว่าเป็นการสืบต่ออายุ พระพุทธศาสนาไว้อีกด้วย โดยเฉพาะการศึกษาภาษาบาลีเพราะถ้าไม่รู้ภาษาบาลีแล้ว ก็จะไม่มีผู้ใดสามารถรู้และเข้าใจพระพุทธวจนะในพระไตรปิฎก ถ้าขาดความรู้เรื่องพระไตรปิฎกแล้ว พระพุทธศาสนา ก็จะต้องเสื่อมสูญไปด้วย ด้วยเหตุนี้พระมหากษัตริย์ผู้เป็นศาสนูปถัมภกตั้งแต่โบราณมา จึงทรงทำการทำนุบำรุงสนับสนุน การเล่าเรียนพระปริยัติธรรม และทรงยกย่องพระภิกษุสามเณร ที่เรียนรู้พระพุทธวจนะให้มีฐานันดร พระราชทานราชูปการต่าง ๆ มีนิตยภัต เป็นต้น หลักการศาสนศึกษา เป็นภารกิจด้านการจัดการศึกษา พระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ทั้ง แผนกธรรมบาลีแผนสามัญ การอุดมศึกษาในมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้ง สองแห่ง ภารกิจ ด้านนี้ครอบคลุมถึงการที่พระภิกษุทำหน้าที่เป็นครูสอน เป็นกรรมการตรวจข้อสอบ ธรรมบาลีสนามหลวง เป็นเลขานุการสอบธรรมบาลีสนามหลวง เป็นผู้อำนวยการหรือเป็นประธานจัด สอบธรรมบาลีสนามหลวง และเป็นเจ้าสำนักเรียน ในฐานะที่เป็นเจ้าอาวาส นอกจากนี้ยังรวมถึง การส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรมทุก ๆ วิธีที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย เช่น มอบทุนการศึกษาแก่พระภิกษุสามเณรที่สอบไล่ได้จัดตั้งกองทุนเพื่อการศึกษาพระปริยัติธรรม เป็นต้น

3. ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

พระยุทธนา รมณียธมฺโม (แก้วกันหา) (2548, หน้า 115) กล่าวว่า การเผยแผ่พระพุทธศาสนา คือ การทำให้หลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าแพร่หลาย ออกไป ทำให้มีผู้เคารพเลื่อมใสในพระรัตนตรัย น้อมนำเอาหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าไป ปฏิบัติเพื่อก่อให้เกิดการศึกษาและการพัฒนาตนเองไปในทางที่ถูกต้องและเหมาะสม เป็นหน้าที่ของพุทธบริษัททุกฝ่ายที่จะต้องดำเนินการร่วมกันให้งานสำเร็จลุล่วงไปด้วยดีโดยเฉพาะพระภิกษุสงฆ์ที่มีหน้าที่ ในการศึกษาและปฏิบัติตามหลักธรรมคำสั่งสอนจะต้องตระหนักในภาระหน้าที่เหล่านี้ อย่างแท้จริง

การเผยแผ่ศาสนธรรม หมายถึง การดำเนินการประกาศพระพุทธศาสนาให้แก่ศาสนทายาท และประชาชนทั่วไปได้รับทราบในทุก ๆ วิธีการที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัยโดยมุ่งเน้นให้ประชาชน ได้มีความรู้ ความเข้าใจในหลักธรรม แล้วน้อมนำเอาหลักธรรมคำสั่งสอนไปใช้ในชีวิตประจำวันการเผยแผ่พระพุทธ ธรรมคำสอน ถือว่าเป็นหน้าที่โดยตรงของพระสงฆ์เพื่อปลูกฝังอบรมให้พุทธศาสนิกชนเป็นคนดี มี ศีลธรรมและประพฤติดีปฏิบัติชอบนั้นอบรม สั่งสอนประชาชนให้เกิดศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา และตั้งอยู่ในสัมมาปฏิบัติ เป็นพลเมืองดีของประเทศชาติสั่งสอนให้ผู้เรียนบังเกิดความรู้ความเข้าใจใน หลักธรรมก่อให้เกิดความเลื่อมใส ศรัทธา และตั้งตนอยู่ในสัมมาปฏิบัติเพราะว่าพระพุทธศาสนาเป็น ศาสนาที่ยังประโยชน์สุข ให้เกิดขึ้นกับมวลมนุษยชาติการพัฒนาศักยภาพของคณะสงฆ์เพื่อให้องค์กร คณะสงฆ์เข้มแข็งมีประสิทธิภาพในการเผยแผ่พระพุทธศาสนานั้น พระสงฆ์ควรตระหนักในการเผยแผ่คำ สอนของพระพุทธศาสนาโดยยึดหลักวัตถุประสงฆ์ 3 ประการ มีดังนี้

1.ทิฏฐธรรมิกกัตถประโยชน์ คือ ประโยชน์ในชาตินี้

2.สัมปรายิกกัตถประโยชน์ คือ ประโยชน์ในชาติหน้า

3.ปรมัตถประโยชน์ คือ ประโยชน์อย่างยิ่ง คือ พระนิพพาน ในส่วนงานการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับ พ.ศ. 2484 ที่กำหนดหน้าที่ขอเจ้าคณะ พระสังฆาธิการและพระสงฆ์ เกี่ยวกับการเผยแผ่ไว้ คือ

3.1 อบรมภิกษุสามเณรให้มีสมณะสัญญาและอบรมในเรื่องจรรยามารยาท ตลอดถึงการปฏิบัติ อันเกี่ยวกับพิธีหรือแบบอย่างต่างๆ

3.2 อบรมการทำวัตรสวดมนต์ให้เป็นไปโดยมีระเบียบเรียบร้อย

3.3 หาอุบายวิธีให้ได้ยินได้ฟังโอวาทคำสั่งสอนหรือคำแนะนำที่เป็นประโยชน์

3.4 แนะนำสั่งสอนอบรมประชาชนให้เข้าใจในศาสนพิธีและการปฏิบัติ

3.5 เทศนาสั่งสอนประชาชนให้ตั้งอยู่ในศีลธรรมและให้ได้ยินได้ฟังเรื่องเกี่ยวกับพระศาสนาโดยถูกต้อง หาอุบายวิธีสกัดกั้นสัทธรรมปฏิรูปมิให้เกิดขึ้นหรือบำบัดที่เกิดขึ้นให้หมดไปโดยชอบ

3.6 ขวนขวายเพื่อให้ศิษย์วัดมีความรู้ในเรื่องพระศาสนาและอบรมในทางศีลธรรม มีการไหว้พระสวดมนต์เป็นต้น

3.7 ขวนขวายจัดตั้งห้องสมุด เพื่อประโยชน์แก่การศึกษาธรรมบาลีหรือเพื่อประโยชน์แก่ ประชาชน หรือขวนขวายจัดหาหนังสือเกี่ยวกับความรู้ทั่วไปบ้าง เกี่ยวกับการไหว้พระสวดมนต์บ้าง เกี่ยวกับศีลธรรมบ้างที่เกี่ยวกับประวัติพระบ้างเพื่อให้ผู้รักษาศีลฟังธรรมตามวัดต่าง ๆ ได้ท่อง ได้อ่านตามสมควรแก่สถานที่และโอกาส

บุญศรี พานะจิตต์ (2545, หน้า 21) ได้กล่าวว่า บทบาทที่สำคัญของสถาบันสงฆ์การเผยแผ่พระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าเป็นการช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์ด้วยอาศัยความเมตตาและกรุณาของภิกษุสงฆ์ งานเผยแผ่ที่ภิกษุสงฆ์ทำกันอยู่ทั่วไปในปัจจุบัน มีดังนี้

1. งานพระธรรมทูต ดำเนินการโดยใช้มติมหาเถรสมาคม ว่าด้วยการแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานพระธรรมทูตภายในประเทศพ.ศ. 2508 โดยจัดพระสงฆ์ผู้สมัครบำเพ็ญประโยชน์แก่พระศาสนา ออกไปจาริกเผยแผ่หลักธรรมแก่ประชาชนทั่วประเทศเป็นงานที่นำพุทธบริษัทและประชาชนทั่วไปให้เกิดความคิดถึงคุณค่าของธรรมและความจำเป็นที่จะต้องปฏิบัติธรรมะสามารถนำธรรมะไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างถูกวิธี และถูกต้อง รวมทั้งสามารถใช้ธรรมะแก้ปัญหาต่าง ๆ ในด้านเศรษฐกิจ สังคม การปกครอง และสิ่งแวดล้อมงานพระธรรมทูต เป็นงานพัฒนาทรัพยากรบุคคลและเป็นงานที่เป็นรากฐานแห่งความ มั่นคงของประเทศชาติแนวการปฏิบัติงานของพระธรรมทูต ได้แก่การเทศน์การบรรยาย การสนทนา ธรรมกถา นำฝึกสมาธิ นำเป็นพุทธมามกะเยี่ยมเยียน นำพัฒนาท้องถิ่น สาธิตและนำจัดกิจกรรม วัตถุประสงค์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา มี 4 ประการคือ

1.1 เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงและความอยู่รอดปลอดภัยของประเทศชาติศาสนาและพระมหากษัตริย์

1.2 เพื่อส่งเสริมและปลูกฝังศีลธรรม วัฒนธรรม และให้คำแนะนำทางจิตใจ แก่ประชาชน

1.3 เพื่อส่งเสริมความเข้าใจอันดีและความร่วมมือซึ่งกันและกันระหว่างข้าราชการประชาชน พระสงฆ์และผู้นำทางศาสนาในการพัฒนาประเทศและความเป็นอยู่ของประชาชน

1.4 เพื่อให้พระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาได้มีโอกาสบำเพ็ญสาธารณประโยชน์แก่ประเทศชาติ และพระศาสนา ตามสมควรแก่สมณะวิสัย

2. หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อบต.) เป็นกิจกรรมของคณะสงฆ์ไทยตามระเบียบ มหาเถรสมาคม ว่าด้วยการตั้งหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล พ.ศ. 2518 มีความมุ่งหมาย ที่จะพัฒนาท้องถิ่นระดับตำบลลงสู่หมู่บ้านโดยให้ภิกษุสงฆ์ในชนบทได้มีบทบาทและเป็นแกนนำ ในการส่งเสริมวัดให้เป็นศูนย์กลางการพัฒนาท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชน

3. งานอบรมจริยธรรมนักเรียนข้าราชการและประชาชน เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรม มีทัศนคติที่ดี ต่อสถาบันพระพุทธศาสนาสามารถปฏิบัติตนตามหน้าที่ของชาวพุทธได้อย่างถูกต้องเหมาะสมและน้อมนำหลักพุทธธรรม ไปปฏิบัติในการดำเนินชีวิตประจำวันเพื่อพัฒนาตนเองและสังคม

4. การบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนเป็นการจัดบรรพชาเยาวชนชายอายุตั้งแต่ 10 ปี เพื่อใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ในการศึกษาธรรมในช่วงปิดภาคฤดูร้อนประมาณเดือนเมษายน

5. การส่งเสริมหน่วยสงเคราะห์พุทธมามากะผู้เยาว์เป็นหน่วยสงเคราะห์ที่วัดและประชาชนจัดให้มีขึ้นในวัด ในหมู่บ้านเพื่อจัดฝึกอบรมด้านความรู้ความประพฤติและจิตใจ โดยมีพระสงฆ์ทำหน้าที่ฝึกอบรมสั่งสอนและบริหารงานทั่วไปของหน่วยสงเคราะห์พุทธมามากะผู้เยาว์

6. การเผยแผ่ทางสื่อสารมวลชนเป็นการดำเนินการโดยเผยแผ่ทางวิทยุโทรทัศน์ วารสาร นิตยสาร เผยแผ่ธรรม และการเผยแผ่ในต่างประเทศอาจมีการตั้งวัดในต่างประเทศ

7. การเผยแผ่ตามศักยภาพของวัด เป็นโครงการที่จัดขึ้นมาเพื่อพัฒนาคุณภาพชุมชนตามศักยภาพของวัดได้แก่โครงการอุทยานการศึกษาการจัดสวนสมุนไพรในวัด โครงการลานวัดลานใจลานกีฬา เป็นต้น

สรุปได้ว่า วิธีที่ภิกษุสงฆ์ใช้ในการเผยแผ่ธรรมะในปัจจุบันมีหลายวิธีได้แก่การเทศนาธรรม ปาฐกถาธรรมอภิปรายธรรมสนทนาธรรมการสอนวิปัสสนากรรมฐานและการใช้สื่อประกอบการสอนธรรมะ จะเลือกใช้วิธีใด ขึ้นอยู่กับลักษณะของผู้รับการเทศนาสั่งสอนประชาชน เป็นการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ที่ พระสงฆ์และคณะสงฆ์ถือเป็นกิจการที่สำคัญที่สุด จุดหมายของการศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมประการ หนึ่งคือความรู้ความสามารถในการที่จะนำพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าไปสู่ประชาชนภิกษุสงฆ์ที่ เทศน์ดีจะได้รับการยกย่องมาก และการเผยแผ่พระพุทธศาสนาถือว่าเป็นหน้าที่อันสำคัญของพระสงฆ์ เพราะว่าพระสงฆ์ที่ทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนานั้น จะต้องมีความรู้ความสามารถและเทคนิควิธีการ นอกเหนือจากความรู้ด้านหลักพุทธธรรมจึงจะสามารถทำการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้ได้ผลดีและมี ประสิทธิภาพ

สรุปด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา หมายถึง การทำให้ศาสนาขยายออกไป ทำให้ขยายกว้างขวางออกไป ความสำคัญ การเผยแผ่คือการทำให้แพร่หลายในลักษณะติดแน่น กระจายไปเช่น เผยแผ่ศาสนา เผยแผ่ธรรม องค์การเผยแผ่ ส่วนคำว่า เผยแพร่ ใช้ในความหมายว่า ประกาศ โฆษณา ทำให้แพร่หลาย ในลักษณะกระจายให้เป็นรูปธรรมหรือให้สัมผัสได้ทางตา ทางหู เป็นต้น

หลักการเผยแผ่ เป็นภารกิจด้านการดำเนินการประกาศพระพุทธศาสนาให้ประชาชน ได้รับทราบในทุก ๆ วิธีที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย โดยมุ่งเน้นให้ประชาชนได้มีความรู้ความเข้าใจ ในหลักธรรมแล้ว น้อมนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ได้แก่ การเทศนา การปาฐกถาในโอกาสและสถานที่ต่าง ๆ ทั้งในวัด และนอกวัด การบรรยายธรรมทั้งทางวิทยุและโทรทัศน์การเผยแผ่ธรรม.ด้วยสื่อต่าง ๆ เช่น หนังสือ หนังสือพิมพ์หรือวีดีทัศน์ภารกิจด้านนี้ครอบคลุมถึงการที่วัดหรือพระภิกษุจัดกิจกรรมต่าง ๆ ขึ้นในวัด โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการเผยแผ่ธรรมหรือต้องการให้ประชาชนเข้าวัดปฏิบัติธรรม หรือ มุ่งเน้นสืบสานวัฒนธรรมไทยที่ได้รับอิทธิพลมาจากหลักพระพุทธศาสนา เช่น การจัดงานเทศน์มหาชาติ การจัดงานในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา การจัดโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน การจัดอุปสมบทหมู่หรือจัดให้มีการปฏิบัติธรรมเฉลิมพระเกียรติฯ การจัดให้มีการแสดงธรรม ในวันธรรมสวนะ (วันพระ) นอกจากนี้ยังมีการเผยแผ่ธรรมที่คณะสงฆ์ร่วมกับสำนักงานพระพุทธศาสนา

แห่งชาติจัดให้ ดำเนินการในรูปแบบ “หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.)” “การอบรมจริยธรรมนักเรียน ข้าราชการ และประชาชน” “การส่งเสริมหน่วยเผยแพร่ศีลธรรม” กล่าวโดยสรุป การดำเนินการใด ๆ ของพระภิกษุในพระพุทธศาสนา ที่เป็นไปเพื่อการเผยแผ่ธรรมทางพระพุทธศาสนาทั้งในวัด นอกวัด ชื่อ ว่าภารกิจด้านการเผยแผ่ทั้งสิ้น ปัจจุบันการเผยแผ่ต้องดำเนินงานตามระเบียบมหาเถรสมาคม ว่าด้วยการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พ.ศ. 2550

4. ด้านการสาธารณูปการ

พระครูปลัดอาทิตย์ อตฺถเวที (ซองดี) (2546, หน้า 86-98) กล่าวว่า สาธารณูปการหมายถึง การก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์เป็นระเบียบบริหารการ คณะสงฆ์ ส่วนกลาง พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับ พ.ศ. 2548 ใช้คำว่า “องค์การสาธารณูปการ” แต่ในปัจจุบันบทบัญญัติว่าด้วยอำนาจหน้าที่มหาเถรสมาคมและระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลางเรียกว่า“การสาธารณูปการ” ทั้งองค์การสาธารณูปการและการสาธารณูปการ มีความหมายในการรวมกิจการคณะสงฆ์อย่างเดียวกัน กล่าวคือ

1.การก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนวัตถุและศาสนสถาน

2.กิจการอันเกี่ยวกับการวัด คือการสร้างการตั้งการรวมการย้ายการยุบเลิกการขอรับพระราชทาน วิสุงคามสีมาการยกวัดร้างเป็นวัดมีพระภิกษุอยู่จำพรรษาและการยกวัดราษฎร์ขึ้นเป็นพระอารามหลวง

3.กิจการของวัดอื่น ๆ เช่นการจัดงานวัด การเรี่ยไร

4.การศาสนสมบัติของวัด

แนวทางในการจัดการด้านสาธารณูปการวัดจะต้องมีแผนผังกำหนดการปลูกสร้างภายในวัด บริเวณวัด มีการปลูกไม้ดอกไม้ประดับ ไม้เกี่ยวกับพุทธประวัติทำให้วัดเป็นแหล่งศึกษา สถานที่รื่นรมย์ลานวัด สะอาด ปราศจากมูลฝอย สิ่งปฏิกูล มีถังรองรับขยะมีถนนทางเดินเท้า วัดควรมีประตูปิดเปิดตามวันเวลา เพื่อความปลอดภัยในทรัพย์สินมีป้ายแสดงสิ่งสำคัญ ๆ เพื่อดึงดูดความศรัทธาของประชาชนตามสมควร การทาสีเสนาสนะก็ดีแผ่นป้ายก็ดีให้ใช้สีทาเรียบ ๆ ไม่ฉูดฉาดการปลูกสร้างเสนาสนะภายในวัดให้รักษา ไว้ซึ่งศิลปกรรมของไทยมีการจัดระบบน้ำดื่มน้ำใช้ไฟฟ้าที่อยู่อาศัย มีระบบกำจัดสิ่งปฏิกูลห้องน้ำห้องส้วม จัดสวัสดิการภิกษุสามเณร ได้รับความผาสุก ในการบำเพ็ญสมณธรรมวัดควรจัดบริเวณและอาคารสถานที่ ให้ร่มรื่นสวยงามสะอาดสงบและมีสภาพเป็นอุทยานหรือสวนป่าที่มีความร่มรื่นและเป็นธรรมชาติมากที่สุด จัดวางแผนผังที่เป็นสัดส่วนโดยแบ่งเขต พุทธาวาส สังฆาวาสและเขตฌาปนสงเคราะห์ให้เป็นระเบียบจัดให้มี หอกระจายข่าวเพื่อสอดแทรกความรู้และบริการข่าวสารต่างๆ ให้แก่ชุมชน อีกทั้งจัดธรรมสถานหรือสวนธรรม เพื่อเป็นสถานที่ฝึกอบรมศีลธรรมจริยธรรมแก่ประชาชนหรือคนในท้องถิ่นความมุ่งหมายของสาธารณูปการ ก็เพื่อบำรุงรักษาวัด และส่งเสริมสร้างวัดให้เป็นที่อำนวยประโยชน์แก่ประชาชนหรือสังคมผู้เป็นเจ้าของวัด ให้วัฒนา

สถาพรสืบไป การบริหารกิจการคณะสงฆ์และพระศาสนา ในด้านสาธารณูปการของวัด ในปัจจุบันแบ่งได้ 3 เรื่อง คือ

1. การบูรณะและพัฒนาวัด

2. การก่อสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์เสนาสนะ

3. การดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติของวัด และการบริหารงานสาธารณูปการของเจ้าอาวาส หรือวัดตามพระธรรมวินัยควรให้เกิดความสุข (สัปปายะ) 4 อย่าง คือ

3.1 อาวาสสัปปายะที่อยู่เป็นที่สบายคือทำให้วัดเป็นอารามเป็นที่ร่มรื่นรื่นรมย์ เป็นรมณียสถานเจริญตา สบายใจแก่ผู้พบเห็นเป็นศูนย์กลางของชุมชุนทั้งทางด้านวัตถุและจิตใจ

3.2 อาหารสัปปายะอาหารเป็นที่สบายตามปกติเมื่อมีที่อยู่แล้วต้องคำนึงถึงการกินอาหาร การจัดสวัสดิการเรื่องอาหาร

3.3 บุคคลสัปปายะบุคคลเป็นที่สบายบางแห่งไม่คำนึงถึงเรื่องบุคคลภายในวัดหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องกับวัด คนวัดแบ่งออกเป็น 4 ประเภท คือ ภิกษุสงฆ์สามเณรอุบาสกอุบาสิกาและเด็กวัด วัดใดดีหรือไม่ดี ดูได้จากบุคคล 4 ประเภทนี้สาธารณูปการจึงควรคำนึงถึงบุคคล 4 ประเภทนี้ โดยการจัดอยู่ที่อยู่อาศัยของ บุคคลแต่ละประเภทให้เหมาะสมตามสถานภาพของแต่ละบุคคลไม่ให้ปนกัน

3.4 ธรรมสัปปายะธรรมเป็นที่สบายจุดมุ่งหมายคือเป็นสถานที่ปฏิบัติธรรม ดังนั้นการสาธารณูปการ จะเน้นในส่วนบำรุงรักษาวัดและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี เป็นหน้าที่ของผู้บริหารวัดและ คณะสงฆ์โดยตรง ในส่วนของรัฐและพุทธบริษัทจะต้องอุปถัมภ์ด้วย ไม่ว่าจะก่อสร้าง หรือบูรณะรักษา เสนาสนะของสงฆ์พระสังฆาธิการทุกรูปต้องมองเห็นความสำคัญการจัดทำแผนแม่บทการก่อสร้าง และ รู้จักวิธีการบริหารงานสาธารณูปการ เป็นอย่างดีมีเทคนิค และวิธีการขอคำปรึกษากับหน่วยงานราชการที่ รับผิดชอบขั้นตอนการดำเนินการก่อสร้าง การบริหารจัดการงานสาธารณูปการที่ดีและต้องรู้จักวิธีการ บูรณปฏิสังขรณ์ ศาสนวัตถุและพัฒนาวัดให้ สงบ ร่มรื่น เป็นศูนย์กลางพัฒนาของชุมชนโดยกำหนด ยึดหลักการบริหารบูรณปฏิสังขรณ์การรักษาดูแลทำนุบำรุงศาสนวัตถุและการจัดทำวัดให้เป็นวัดพัฒนา ตัวอย่าง ถึงกระนั้นก็ตามพระสงฆ์จะมีเพียงหน้าที่ในการทำนุบำรุงรักษาเพียงอย่างเดียวไม่ได้ต้องมีการอนุรักษ์ศาสนสถานคือดูแลรักษาศาสนสถานให้มั่นคงถาวรและเป็นการอนุสรณ์สถานแก่อนุชนรุ่นหลังได้ แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาวัดเป็นการปรับปรุงสภาพวัดและการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของวัด โดยเน้นการปรับปรุงและแก้ไขข้อบกพร่องเดิมภายในวัดรวมทั้งส่งเสริมกระบวนการดำเนินงานกิจกรรมพระศาสนาในวัด ให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพสมบูรณ์

สรุปด้านการสาธารณูปการ หมายถึง การก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนสถานภายในวัด ความสำคัญ การสาธารณูปการโดยรวม หมายถึง การพัฒนาวัดในด้านวัตถุทุกอย่าง ไม่เฉพาะ แต่ศาสนสถานเท่านั้น หากรวมไปถึงการทำวัดให้สะอาด ร่มรื่น สะดวก สบาย การทำถนน

ทางเดิน ใน วัด และการตบแต่งวัดให้ดูสวยงามให้สบายตาแก่ผู้พบเห็น นอกจากนี้การสาธารณูปการเป็นงานประจำ ของเจ้าอาวาสอย่างหนึ่งซึ่งถือว่าเป็นหน้าที่ที่จะต้องทำ ทั้งนี้เพื่อสร้างสิ่งที่จำเป็น รักษา สิ่งที่มีอยู่แล้วไว้ และ ซ่อมแซมสิ่งที่ชำรุดทรุดโทรมให้คงสภาพไว้เพื่อประโยชน์แก่ชุมชนและพระสงฆ์ภายในวัด ในการนี้ ให้รวมถึง การดูและรักษาศาสนสมบัติของพระพุทธศาสนาที่เป็นสมบัติส่วนรวมของสงฆ์มิใช่สมบัติ ส่วนตัวของผู้ใดผู้หนึ่ง โดยเฉพาะ มีพระพุทธานุญาตให้สงฆ์ช่วยกันดูแลรักษา เช่น ให้ตั้งพระภิกษุทำหน้าที่ดูแลรักษาวัสดุสิ่งของของสงฆ์ซึ่งเรียกว่า ภัณฑาคาริก โดยเฉพาะศาสนสมบัติแบ่งเป็น 2 อย่าง คือ ศาสนสมบัติวัด คือ ทรัพย์สินของวัดใดวัดหนึ่ง เป็นหน้าที่ของสงฆ์ในวัดนั้นซึ่งมีเจ้าอาวาส เป็นต้น ช่วยกันดูแล รักษา ให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย ศาสนสมบัติกลาง คือ ทรัพย์สินอันมิใช่เป็นศาสนสมบัติวัด แต่เป็นของสงฆ์ส่วนกลาง เช่น ที่ดิน และผลประโยชน์วัดร้างทรัพย์สินที่มีผู้ยกให้สงฆ์ ส่วนกลาง ศาสนสมบัติกลาง เป็นหน้าที่ของ ผู้ปกครองสงฆ์ระดับสูงดูแลรักษา ทั้งนี้การจัดการศาสนสมบัติภายในวัด จะต้องยึดหลักให้ถูกต้องตาม กฎหมาย พระธรรมวินัย มติมหาเถรสมาคมและจะต้อง ไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อน แก่ประชาชนโดยทั่วไป หากไม่จำเป็น

5. ด้านการศึกษาสงเคราะห์

พระครูปลัดอาทิตย์ อตฺถเวที (ซองดี) (2546, หน้า 102) กล่าวว่า สาธารณสงเคราะห์หมายถึง การดำเนินกิจการเพื่อให้เป็นสาธารณประโยชน์ของหน่วยงานบุคคล หรือคณะบุคคลเว้นแต่การนั้นอยู่ในขอบข่ายแห่งการสงเคราะห์หรือการช่วยเหลือเกื้อกูลอุดหนุนจุนเจือ กิจการของรัฐหรือของเอกชนที่ดำเนินการเพื่อสาธารณประโยชน์หรือการช่วยเหลือเกื้อกูลสถานที่ซึ่งจะ เป็นสาธารณสมบัติหรือประชาชนทั่วไปและการเกื้อกูลทำประโยชน์ร่วมกันทั้งให้คำแนะคำสอนความคิด และวัตถุสิ่งของตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนา ถือว่าการให้ธรรมเป็นทานย่อมชนะการให้ทานทั้งปวงฉะนั้นการสอนหนังสือก็ดีการแนะนำที่เกี่ยวกับความรู้ก็ดีจัดเป็นสาธารณประโยชน์ทั้งนั้น

การสาธารณสงเคราะห์แยกโดยลักษณะคือ

1.การดำเนินกิจการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลเช่นหน่วยอบรม อบต. ห้องสมุดเพื่อประชาชน มูลนิธิ เพื่อคนยากจนฯลฯ

2.การช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของผู้อื่นซึ่งเป็นไปเพื่อการสาธารณประโยชน์เช่น การพัฒนาหมู่บ้าน การพัฒนาวัด เป็นต้น การสาธารณสงเคราะห์เป็นการแสดงบทบาทของภิกษุสงฆ์ ในด้านสังคม สงเคราะห์ทั้งการสงเคราะห์บุคคลและสาธารณสงเคราะห์โดยมีภิกษุสงฆ์เป็นผู้นำชุมชนในการบริจาค ช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติต่าง ๆ เพราะภิกษุสงฆ์เป็นศูนย์กลางเชื่อมประสานระหว่างคนยากจนกับคน ร่ำรวย ปัจจัยที่ได้รับบริจาคมา ภิกษุสงฆ์ก็ใช้ทำประโยชน์เป็นสาธารณกุศลและช่วยเหลือบุคคล ผู้ขาด แคลนและด้อยโอกาสดังกล่าวแล้วการสาธารณสงเคราะห์เป็นการจัดให้การสงเคราะห์ในด้านต่าง ๆ แก่ ประชาชนผู้อุปถัมภ์บำรุงวัดทายก หรือทายิกาของวัดหรือประชาชนทั่วไปวัดเป็นส่วนหนึ่งของสังคม วัด อยู่ได้ก็ต้องพึ่งบ้าน และบ้านอยู่ได้ก็ต้องพึ่งวัด วัดเป็นศูนย์กลาง

ของสังคม พระสงฆ์เป็นที่พึ่งทางใจของ ประชาชน เมื่อประชาชนเดือดร้อนในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ก็เป็นหน้าที่ของวัด จะต้องจัดการสงเคราะห์ ช่วยเหลือการสาธารณสงเคราะห์จึงเป็นหน้าที่ของวัด และเจ้าอาวาสจะต้องดำเนินการบริหารงานทุกด้าน

เกี่ยวกับการสงเคราะห์ประชาชนในขอบเขตที่วัดจะสามารถจัดได้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติที่ว่า วัดเป็นของประชาชนเป็นที่ทำบุญบำเพ็ญกุศลตามประเพณีของชาวบ้านของวัดภิกษุสงฆ์และสามเณรในวัดซึ่งมีเจ้าอาวาสเป็นหัวหน้าปกครองดูแลรักษาวัด มีหน้าที่ให้ความสะดวกแก่ประชาชนในการทำบุญบำเพ็ญกุศลทั้งที่บ้านและวัดหรือที่อื่นใดในหมู่บ้าน ตำบล ที่ตั้งวัดนั้นและหน้าที่จัดการสาธารณสงเคราะห์อื่นๆแก่ประชาชนในส่วนที่อยู่ในสมณวิสัยที่น่าจะจัดได้

ด้านการศึกษาสงเคราะห์ หมายถึง การให้การสงเคราะห์ด้านการฝึกฝน อบรมแก่ประชาชน ความสำคัญของการศึกษาสงเคราะห์เป็นการจัดการศึกษาที่วัด คณะสงฆ์ดำเนินการขึ้นเพื่อสนองต่อนโยบายของภาครัฐ ในอันที่จะส่งเสริมให้ประชาชน เยาวชน ได้รับการศึกษา หลักการศึกษาสงเคราะห์เป็นภารกิจด้านการดำเนินการจัดการศึกษาที่เน้นการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชน ให้มีความรู้ความเข้าใจหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เพื่อสามารถดำรงตนและดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุขและเป็นพลเมืองที่มีความรู้คู่คุณธรรมของประเทศ โดยมีความมุ่งหมาย 4 ลักษณะ คือ

1) การจัดการศึกษาเป็นโรงเรียนตามแผนการศึกษาแห่งชาติโดยมุ่งให้พระภิกษุสามเณร นักเรียน ได้ศึกษาเพื่อชีวิตและสังคม ได้แก่ โรงเรียนราษฎร์การกุศลของวัด ศูนย์การเรียนรู้ศีลธรรมในวัด (ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์เดิม หรือวันหยุดอื่น ๆ) ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด วิทยาลัยและมหาวิทยาลัยสงฆ์

2) การสงเคราะห์ให้เด็กและประชาชนได้รับการศึกษาในสถานศึกษาของรัฐ หรือเอกชน ตามแผนการศึกษาแห่งชาติเช่น การเป็นผู้นำในการตั้งโรงเรียนในชนบทที่ตั้งวัดการให้สร้างสถานศึกษาในบริเวณวัด การให้ใช้หรือให้เช่าที่ดินวัด หรือที่ธรณีสงฆ์ในการสร้างสถานศึกษา ของรัฐหรือท้องถิ่น การเป็นผู้อุปการะโรงเรียนต่าง ๆ การให้ความอุปถัมภ์แก่เด็กวัด

3) การสอนศีลธรรมแก่นักเรียน นักศึกษาในระบบโรงเรียนตามแผนการศึกษาชาติ เช่น การสอนธรรมศึกษา การสอนศีลธรรม หน่วยงานพระธรรมทูต และหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล ในการเผยแผ่ศีลธรรมใน โรงเรียน และสถานศึกษาต่าง ๆ

4).การสงเคราะห์เกื้อกูลแก่การศึกษา สถาบันการศึกษา หรือบุคลากรทางการศึกษา เช่น มอบทุนการศึกษา มอบอุปกรณ์การศึกษา ฯลฯ ภารกิจด้านนี้ครอบคลุมถึงการที่พระภิกษุผู้เป็นเจ้าอาวาสได้บริจาคทุนทรัพย์ส่วนตัว เพื่อการศึกษาแก่เด็กในระบบโรงเรียนของรัฐหรือของเอกชน หรือสร้างหรือซ่อมแซมอาคารสถานศึกษา หรือ การดำเนินการใด ๆ ของพระภิกษุ ที่มี ความสามารถ

โดยไม่ขัดต่อพระธรรมวินัยที่เป็นไป เพื่อการส่งเสริม การศึกษาแก่เด็กและเยาวชน ที่อยู่ในวัยเรียน จัดว่าเป็นภารกิจด้านการศึกษาสงเคราะห์ทั้งสิ้น

กล่าวโดยสรุปการสาธารณสงเคราะห์หมายถึงการดำเนินการช่วยเหลือสังคมทางวัตถุ ในรูปแบบต่างๆ ที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัยได้แก่การสงเคราะห์ภิกษุสงฆ์สามเณรการสร้างถนนเข้าหมู่บ้าน การให้สถานที่เป็นแหล่งประปาหมู่บ้าน การสนับสนุนทุนการศึกษาแก่เด็กนักเรียน การช่วยเหลือผู้ป่วยผู้ยากไร้ การสร้างห้องสมุดโรงเรียนเป็นต้นการสาธารณสงเคราะห์นอกจากจะเป็นการช่วยเหลือชาวบ้าน ในสิ่งที่พวกเขาต้องการและมีความจำเป็นแล้ว ยังเป็นการสร้างความผูกพันระหว่างวัดกับบ้านอีกทางหนึ่งด้วย (พระครูปลัดอาทิตย์ อตฺถเวที (ซองดี), 2546, หน้า 110)

6. ด้านการสาธารณสงเคราะห์

พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) (2546, หน้า 77) กล่าวว่า การศึกษาสงเคราะห์หมายถึงการจัดการศึกษาเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลหรืออุดหนุนจุนเจือการศึกษาอื่นออกจากศาสนศึกษาหรือสถาบันการศึกษาหรือบุคคลผู้กำลังศึกษาเล่าเรียน

การศึกษาสงเคราะห์หมายถึงการจัดการศึกษา ที่มุ่งเน้นการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชนให้มีความรู้ ความเข้าใจหลักธรรมทาง พระพุทธศาสนาและการจัดการศึกษาในการเตรียมความพร้อมแก่เด็กปฐมวัยได้แก่ศูนย์พระพุทธศาสนา วันอาทิตย์ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด โรงเรียนเอกชน การกุศลของวัด และการมอบทุนการศึกษาแก่ นักเรียนนักศึกษา คณะสงฆ์กำหนดการศึกษาสงเคราะห์เป็นกิจของคณะสงฆ์แบ่งเป็น 2 ประการ คือ

1. การศึกษาอื่นนอกจากการศาสนศึกษาที่พระสงฆ์ดำเนินการเพื่อสงเคราะห์ประชาชนหรือพระภิกษุสามเณรและในปัจจุบันนี้การศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จัดได้ถึง 4 ประเภทคือ

1.1 โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา วัดหรือมูลนิธิในวัดจัดตั้งขึ้นเพื่อช่วยเหลือ เกื้อกูลเด็กและเยาวชนที่ยากจนบางแห่งมีนักเรียนเฉพาะชาย-หญิง เรียนร่วมกันกับภิกษุและสามเณร ปัจจุบันโรงเรียนประเภทนี้อยู่ในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน

1.2 โรงเรียนสงเคราะห์เด็กยากจนตามพระราชประสงค์ ตั้งตามพระราชประสงค์และ อยู่ในพระบรมราชานุเคราะห์และอยู่ในสังกัดของคณะกรรมการศึกษาเอกชนปัจจุบัน

1.3 ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เป็นศูนย์ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อเป็นแหล่งให้การศึกษา อบรมปลูกฝังศีลธรรมวัฒนธรรมและประเพณีอันดีงามแก่เด็กและเยาวชนสอนเฉพาะวันอาทิตย์ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์จัดตั้งขึ้นตามความคิดและการนำของมหาวิทยาลัยเพื่อให้นักเรียนนักศึกษา ได้มาเรียนพระพุทธศาสนาในวันที่สถานศึกษาของฝ่ายราชอาณาจักรหยุดเรียนตามแบบสากล นอกจากจะ สอนธรรมะ แก่เด็กศูนย์แห่งนี้ยังได้ทบทวนวิชาสามัญที่เรียนตามหลักสูตรการศึกษาปกติของตนที่ โรงเรียน เช่น วิชาคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษาอังกฤษ ซึ่งเป็น

การชักจูงให้นักเรียนได้มาเรียนพุทธศาสนา ฝึกหัดมารยาทให้คุ้นเคยกับวัดและพระตั้งแต่เด็กสอนหนังสือง่าย ๆ เบื้องต้นที่ไม่เกินกำลังของ สมองที่เด็กจะเรียนได้และให้รู้จักสวดมนต์ไหว้พระ เป็นต้น

2. การสงเคราะห์เกื้อกูลแก่การศึกษา สถาบันการศึกษา หรือบุคคลผู้กำลังศึกษาส่วนการจัด การศึกษาสงเคราะห์โดยวิธีอื่น จากการศาสนศึกษาหรือการสงเคราะห์สถาบันการศึกษาหรือการสงเคราะห์ บุคคลผู้กำลังศึกษา พระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล รองเจ้าคณะ ตำบลเจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาสและผู้ช่วยเจ้าอาวาส จะดำเนินการทั้งเป็นการส่วนตัวหรือเป็นการคณะสงฆ์ ได้ซึ่งถือว่าการศึกษาเป็นผลดี

การศึกษาสงเคราะห์เป็นการจัดการศึกษาสงเคราะห์แก่ประชาชนทั่วไป เพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลแก่ เด็กและเยาวชนของชาติ ทั้งด้านการศึกษาการอบรมสั่งสอนการ ให้ที่อยู่อาศัย อาหาร รวมทั้งการทำให้เด็กมี ความอบอุ่นและมีความสุขทั้งร่างกายและจิตใจการศึกษาเป็นกระบวนการพัฒนาประชากรของประเทศให้ เป็นกำลังคนที่มีคุณภาพประสิทธิภาพในการรักษาความมั่นคงของชาติอย่างยิ่งและสร้างความเจริญให้แก่ ประเทศชาติอย่างยิ่ง ซึ่งบทบาทพระสงฆ์ไทยได้ทำหน้าที่จัดการศึกษาและให้การศึกษาแก่คนไทยตั้งแต่ อดีตมาแล้วเมื่อบ้านเมืองเจริญขึ้นสภาพการณ์ต่าง ๆ เปลี่ยนแปลงไปทำให้บทบาทและหน้าที่ของพระสงฆ์ลดลง ก็คงเหลือแต่การศึกษาสงเคราะห์เท่านั้น ดังนั้นการศึกษาสงเคราะห์คือการให้การสงเคราะห์แก่รัฐ ในการจัดการศึกษาให้แก่ประชาชน อนึ่งมหาเถรสมาคมยังได้ให้ความสำคัญของการศึกษาสงเคราะห์ โดยประกาศเรื่องการตั้งทุนสงเคราะห์แก่นักเรียนนักศึกษา โดยกำหนดข้อบัญญัติในเรื่องการตั้งทุนว่า การตั้งทุนสงเคราะห์นักเรียนชั้นประถมศึกษาให้เป็นไปตามกุศลเจตนาของวัดทั้งหลายที่มีกำลังและ สามารถจะจัดจะทำได้ พระสงฆ์เห็นความจำเป็นที่บุตรหลานของประชาชนในท้องที่ของวัดนั้นจะต้องมี โรงเรียนให้เรียน ก็ช่วยกันชักชวนนำประชาชนช่วยสร้างโรงเรียนขึ้นในวัดเพื่อให้บุตรหลานของชาวบ้าน ได้เล่าเรียน รัฐบาลก็ให้สงฆ์ให้ช่วยรับภาระจัดโรงเรียนและเป็นครูสอน นับเป็นการศึกษาสงเคราะห์ของวัดและพระสงฆ์ตั้งแต่แรกที่รัฐเริ่มจัดการศึกษาเป็นต้น

สรุปด้านการสาธารณสงเคราะห์ หมายถึง การช่วยเหลือเพื่อประชาชนทั่วไป ความสำคัญของการสาธารณสงเคราะห์นอกจากเป็นการให้ความช่วยเหลือประชาชน ผู้ยากไร้และประสบภัยแล้ว ยังหมายรวมถึงการเผยแพร่ข้อมูล ข่าวสารทางราชการ เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้การฝึกอาชีพแก่ ประชาชน การให้ใช้สถานที่วัดสำหรับดำเนินกิจกรรมเพื่อประโยชน์ส่วนรวม หลักการสาธารณสงเคราะห์เป็นภารกิจที่วัด หรือพระภิกษุสงฆ์ดำเนินการช่วยเหลือสังคมใน รูปแบบต่าง ๆ ที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย ทั้งนี้โดยมุ่งเน้นเพื่อประโยชน์และความสุข แก่ประชาชนเป็นสำคัญ ได้แก่ การสงเคราะห์ พระภิกษุสามเณร และวัดที่ประสบภัยและขาดแคลน การให้วัดเป็นสถานที่ประกอบการกุศลเกี่ยวกับ เรื่องเกิด แก่ เจ็บ ตาย เช่น การสวดศพ การเผาศพ การทำบุญอุทิศ การถวายสังฆทานเป็นต้น การให้วัดเป็นสถานที่จัดฝึกอบรมประชาชนด้านอาชีพต่าง ๆ การสงเคราะห์

ผู้ป่วยโรคร้ายหรือผู้ป่วยยากไร้ การจัดให้มีโรงทาน การบริจาคทรัพย์ส่วนตัวหรือชักชวนญาติโยม บริจาคทรัพย์จัดสร้างโรงพยาบาลการให้ความรู้ข่าวสารแก่ชุมชนด้านต่าง ๆ เช่น การศึกษา การสาธารณสุขมูลฐาน การปกครอง การช่วยเหลือผู้ประสบอุทกภัยหรือการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ต่าง ๆ เป็นต้น

2.5 สภาพพื้นที่ที่ใช้ในการวิจัย

สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดร้อยเอ็ด

จากการที่สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ได้ออกกฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ พ.ศ.2549 โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 123 ตอน 25 ก หน้า 11 ลงวันที่ 14 มีนาคม พ.ศ.2549 มีผลให้สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด เป็นส่วนราชการสังกัดราชการบริหารส่วนภูมิภาค อยู่ในบังคับบัญชาของผู้ว่าราชการจังหวัด สำหรับสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดร้อยเอ็ด เริ่มก่อตั้งเมื่อวันที่ 30 มกราคม พ.ศ.2547 รับมอบงานจากสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดร้อยเอ็ด เมื่อวันที่ 31 พฤษภาคม พ.ศ.2547 เปิดให้บริการเมื่อวันที่ 1 มิถุนายน 2547 เป็นต้นมา

เพื่อให้การปฏิบัติงานตามภารกิจมีประสิทธิภาพและบรรลุวัตถุประสงค์สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดร้อยเอ็ด จึงได้แบ่งงานออกเป็น 2 กลุ่มงาน ดังนี้

1.กลุ่มอำนวยการและกิจการคณะสงฆ์ มีหน้าที่ความรับผิดชอบเกี่ยวกับ งานสารบรรณ งานบริหารทั่วไป งานบริหารงานบุคคล งานการเงินการบัญชี และพัสดุ งานอาคารสถานที่ งานงบประมาณ งานแผนงาน/โครงการ และการติดตามประเมินผล/รายงาน งานยุทธศาสตร์ งานการประชาสัมพันธ์ ข่าวสารเทคโนโลยีสารสนเทศ งานข้อมูลข่าวสาร

2.กลุ่มส่งเสริมการศึกษาและกิจการพิเศษ มีหน้าที่และความรับผิดชอบเกี่ยวกับการศาสนศึกษา การเผยแผ่ และกิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา งานสนองงานพระราชดำริ งานการสนองงานคณะสงฆ์ ให้การอุปถัมภ์คุ้มครอง ประสานงานและถวายการสนับสนุนกิจการคณะสงฆ์ งานสถิติข้อมูลด้านพระพุทธศาสนา งานสนับสนุนศาสนพิธี และการดูแลรักษา ศาสนาสถาน ศาสนวัตถุ จัดการสร้างศาสนสมบัติกลาง บูรณปฏิสังขรณ์พัฒนาวัด และพัฒนาศาสนสถานให้เป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชน

ข้อมูลด้านบุคลากรของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดร้อยเอ็ด

ในปีงบประมาณ พ.ศ.2565 สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดร้อยเอ็ด มีบุคลากร จำนวนทั้งสิ้น 18 คน โดยแบ่งเป็น เพศชาย 5 คน เพศหญิง 13 คน แบ่งเป็นข้าราชการ 15 คน เป็นพนักงานจ้างเหมาบริการ 3 คน รวมเป็น 18 คน ตามรายละเอียด ดังนี้

ตารางที่ 2.1 ข้อมูลด้านบุคลากรของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดร้อยเอ็ด

ที่	ชื่อ - สกุล	ตำแหน่ง	หมายเหตุ
1	นายประยูร จรเจริญ	ผู้อำนวยการ	
2	นางวิภรณ์ เชิดโคกศรี	นักวิชาการศาสนาชำนาญการพิเศษ	
3	นางทัติญาพร ไชยแสง	นักวิชาการศาสนาชำนาญการ	
4	นางสาวณิชนันทน์ ชื่นชม	นักวิชาการศาสนาชำนาญการ	
5	นางเขมรินทร์ เษมรานนท์	นักวิชาการศาสนาชำนาญการ	
6	นางสุภัสสร ชินเพ็ง	เจ้าพนักงานธุรการชำนาญงาน	
7	นางสาวศุจินธร วรานุสาสน์	นักวิชาการศาสนาปฏิบัติการ	
8	นางสาวณัฐวดี ลือชาธนานนท์	นักวิชาการศาสนาปฏิบัติการ	
9	นางสาวจตุพร ศรีประเสริฐ	นักวิชาการศาสนาปฏิบัติการ	
10	นางสาวเกษสุดา นามปัญญา	นักวิชาการศาสนาปฏิบัติการ	
11	นางสาวกานดา บุญราช	นักวิชาการศาสนาปฏิบัติการ	
12	นางสาวดวงจันทร์ หวังอาษา	นักวิชาการศาสนาปฏิบัติการ	
13	นายวิยะพงษ์ สิงห์หาแผด	นักวิชาการศาสนาปฏิบัติการ	
14	นายสมพงษ์ สายทองมาตร์	นักวิชาการศาสนาปฏิบัติการ	
15	นางสาวยุวดี สิงห์สุข	นักวิชาการศาสนาปฏิบัติการ	
16	นางณีรนุช ทัศน์ศรี	พนักงานจ้างเหมาบริการ	
17	นายธีรวุธ ปฏิเหลา	พนักงานจ้างเหมาบริการ	
18	นายภาคภูมิ ภาคมฤค	พนักงานจ้างเหมาบริการ	

ที่ตั้งสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดร้อยเอ็ด

สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดร้อยเอ็ด ตั้งอยู่บริเวณศาลากลางจังหวัดร้อยเอ็ด อาคารเดิม ชั้น 2 ถนนเทวาภิบาล ตำบลในเมือง อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด รหัสไปรษณีย์ 45000 โทรศัพท์ 043 - 512819 , 043 - 511053 โทรสาร 043 – 512828 http://ret.onab.go.th.

การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา จังหวัดร้อยเอ็ด (พ.ศ. 2561-2564)

แผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา จังหวัดร้อยเอ็ด ปี 2561 – 2564

วิสัยทัศน์(Vision)

“พุทธศาสน์มั่นคง ดำรงศีลธรรม นำสังคมสันติสุขอย่างยั่งยืน” ในการกำหนดวิสัยทัศน์นั้นได้อาศัยแผนยุทธศาสตร์ชาติที่ว่า “มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” เป็น ต้นแบบในการกำหนดทิศทางการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา

พุทธศาสน์มั่นคง (มั่นคง) เป็นการแสดงถึงความมั่นคงของพระพุทธศาสนา อันเป็น 1 ใน 3 สถาบันหลักของชาติ พุทธบริษัทมีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นอย่างดี และมีอัตราที่เพิ่มขึ้นของผู้ศึกษาพระปริยัติธรรม มีศูนย์ข้อมูลด้านพระพุทธศาสนาของโลก

ดำรงศีลธรรม (มั่งคั่ง) แสดงถึงพุทธบริษัทนำหลักธรรมไปใช้เป็นหลักในการดำเนินชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม อาศัยการบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาลในการอยู่ร่วมกัน

นำสังคมสันติสุขอย่างยั่งยืน (ยั่งยืน) เป็นผลที่เกิดจากการศึกษาในหลักปริยัติแล้วนำไปปฏิบัติจนเป็นปฏิเวช คือผลลัพธ์ที่จะนำสังคมให้มีสันติสุขอย่างยั่งยืน โดยเทียบอันดับความสันติสุขระดับประเทศ

พันธกิจ (Mission)

การจะทำให้วิสัยทัศน์บรรลุผลได้ต้องดำเนินการตามพันธกิจ หรือภาระงานของคณะสงฆ์ 6 ด้าน คือ

1) ด้านการปกครอง
2) ด้านศาสนศึกษา
3) ด้านศึกษาสงเคราะห์
4) ด้านการเผยแผ่
5) ด้านสาธารณูปการ
6) ด้านสาธารณสงเคราะห์

ค่านิยม (Core Value)

“อุทิศตนเพื่อพระพุทธศาสนา สู่การพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน”

ประเด็นยุทธศาสตร์

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 1 สร้างความมั่นคงด้านพระพุทธศาสนา

เป้าประสงค์

ประชาชนเข้าใจในหลักธรรมและศรัทธาในพระพุทธศาสนา

กลยุทธ์

1. ปลูกฝังศรัทธาในพระพุทธศาสนา
2. เพิ่มศักยภาพทางปัญญา

ตัวชี้วัด

1. ร้อยละการเพิ่มขึ้นขององค์กร/ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมทาง พระพุทธศาสนา
2. มวลรวมความสุขของประเทศที่เพิ่มขึ้น
3. อันดับความสันติสุขของประเทศเพิ่มขึ้น
4. ศูนย์ข้อมูลด้านพระพุทธศาสนาของโลก
5. ร้อยละของผู้สอบผ่านนักธรรม บาลีธรรมศึกษา

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 2 ยกระดับกระบวนการบริหารจัดการภายใน

เป้าประสงค์

มีกระบวนการบริหารจัดการที่ดี

กลยุทธ์

1. ร่วมมือภาคีเครือข่ายให้เกิดสัมฤทธิ์ผล
2. พัฒนาระบบธรรมาภิบาล
3. พัฒนาระบบสารสนเทศ 4.0
4. พัฒนาหลักสูตรเชิงพุทธและนวัตกรรมวิชาการให้ทันสมัย

ตัวชี้วัด

1. จำนวนเครือข่ายที่เพิ่มขึ้น (เครือข่าย = องค์กรทางศาสนา สถานศึกษาหน่วยงานภาครัฐ และเอกชน) ภาคละ 1 เครือข่าย
2. ร้อยละกระบวนการทำงานได้รับการพัฒนาตามหลักธรรมาภิบาล
3. ร้อยละความสำเร็จของสารสนเทศพร้อมใช้งาน
4. จำนวนนวัตกรรมการทำงานที่ทันสมัย

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 3 พัฒนาสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้เชิงพุทธ

เป้าประสงค์

ศาสนทายาทมีความรู้ความสามารถตามเกณฑ์การบริหารกิจการคณะสงฆ์

กลยุทธ์

1. เพิ่มขีดความสามารถศาสนบุคคล
2. เสริมสร้างองค์ความรู้ด้านพระพุทธศาสนา

ตัวชี้วัด

1. ร้อยละของศาสนบุคคลที่มีขีดความสามารถเพิ่มขึ้น
2. ศูนย์รวมองค์ความรู้ด้านพระพุทธศาสนาพร้อมใช้

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 4 มีทรัพยากรเพียงพอในการขับเคลื่อนกิจการพระพุทธศาสนา

เป้าประสงค์

1. วัดมีการบริหารจัดการศาสนสมบัติที่ดี
2. กิจการพระพุทธศาสนามีความมั่นคง

กลยุทธ์

1. บริหารศาสนสมบัติอย่างมีประสทธิภาพ
2. จัดหาแหล่งงบประมาณสนับสนุนกิจการพระพุทธศาสนา

ตัวชี้วัด

1. ร้อยละความสำเร็จของการจัดทำฐานข้อมูลศาสนสมบัติ
2. ร้อยละของวัดที่พัฒนาเป็น“ธรรมอุทยาน”
3. ร้อยละการคงอยู่ของกองทุนเพื่อกิจการพระพุทธศาสนา

เพื่อให้การดำเนินการตามแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา บรรลุวัตถุประสงค์ตาม มส.กำหนด คณะกรรมการประสานงานแผนยุทธศาสตร์ในการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา (คปพ.) ระดับภาค จึงได้ดำเนินการจัดทำแผนปฏิบัติการ การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาสู่การปฏิบัติระดับภาค และระดับจังหวัด ซึ่งมีโครงการเชิงยุทธศาสตร์จำนวน 13 โครงการ ประกอบด้วย

1) โครงการขยายโอกาสทางการศึกษาสู่สังคม
2) โครงการยกระดับหมู่บ้านรักษาศีล 5
3) โครงการวิปัสสนากรรมฐานเพื่อพัฒนาทุนมนุษย์
4) โครงการยกระดับคุณภาพการศึกษาพระปริยัติธรรม
5) โครงการส่งเสริมความร่วมมือภาคีเครือข่าย
6) โครงการพฒนาระบบบริหารจัดการตามหลักธรรมภิบาล
7) โครงการพระพุทธศาสนา 4.0 (Smart Card) (ฐานข้อมูลศาสนบุคคล)
8) โครงการส่งเสริมนวัตกรรมเชิงพุทธ
9) โครงการพัฒนาขีดความสามารถศาสนบุคคล
10) โครงการพัฒนาศูนย์รวมองค์ความรู้ด้านพระพุทธศาสนา
11) โครงการบริหารจัดการศาสนสมบัติ (ระบบการเงิน - บัญชี)
12) โครงการวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม 5 ส
13) โครงการสาธารณสงเคราะห์เพื่อสังคม

การสนับสนุนการคณะสงฆ์ในจังหวัดร้อยเอ็ดของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดร้อยเอ็ด

คณะสงฆ์มีระบบการบริหารและการปกครองของตนเอง ที่สามารถผสมผสานส่วนดีของระบบราชการและเอกชนเข้ากับหลักพระธรรมวินัยให้ทันกับเหตุการณ์พัฒนาไปตามยุคตามสมัย

ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (พระศักรันทร์ ไชยโพธิ์, (2559) การบริหารงานเป็นกิจการของคณะสงฆ์ที่จะต้องทำหรือที่จะต้องถือเป็นธุระหน้าที่และเป็นภารกิจของคณะสงฆ์ เพราะเป็นกิจการขององค์กรปกครองคณะสงฆ์ทุกส่วนและทุกชั้น เพราะคณะสงฆ์ต้องดำเนินกิจการคณะสงฆ์โดยแท้ การบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน มาตรา 15 ตรี (1) และ (3) และข้อ 5 แห่งกฎมหาเถรสมาคม ฉบับที่ 23 (พ.ศ. 2541) ว่าด้วยระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ไว้ 6 ประการ (พระธรรมปริยัติโสภณ (วรวิทย์ คงฺคปญฺโญ), 2553) หรือที่เรียกว่า แผนภารกิจ 6 ด้านของคณะสงฆ์ การบริหารกิจการคณะสงฆ์ฝ่ายธรรมยุต จังหวัดร้อยเอ็ด ภายใต้การกำกับดูแลของพระราชปริยัติวิมล (สายัณห์ ปญฺญาวชิโร) เป็นเจ้าคณะจังหวัดร้อยเอ็ด ผู้ศึกษาจึงมีความสนใจที่จะศึกษา เรื่องการบริหารกิจการคณะสงฆ์ฝ่ายธรรมยุต จังหวัดร้อยเอ็ด โดยทำการศึกษาเฉพาะประเด็นการบริหารกิจการคณะสงฆ์ให้ครอบคลุมตามแบบแผนภารกิจ 6 ด้าน ของคณะสงฆ์อันจะช่วยให้ได้ภาพรวมของการบริหารคณะสงฆ์ฝ่ายธรรมยุต จังหวัดร้อยเอ็ด ภายใต้การกำกับดูแลของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดร้อยเอ็ด ดังนี้

1. ด้านการปกครอง

1) พระสงฆ์ควรศึกษาหลักธรรมให้ถ่องแท้ทั้งปริยัติและปฏิบัติเพื่อให้พร้อมที่จะปฏิบัติภารกิจทั้ง 6 ด้านของคณะสงฆ์

2) พระสงฆ์ควรพัฒนาตนให้รอบรู้ทั้งทางโลกและทางธรรม เพื่อรู้เท่าทันต่อความเปลี่ยนแปลงของสังคม อันจะส่งผลต่อศักยภาพ ในการอบรมพัฒนาจิต การเผยแผ่ศาสนธรรมแก่ศาสนิกชน เช่น ด้านการบริหารด้านกฎหมายกฎ ระเบียบของสงฆ์เป็นต้น

3) ระบบการศึกษาของคณะสงฆ์ ควรปรับประยุกต์ให้เหมาะกับยุคสมัยแต่คงไว้ซึ่งหลักศาสนธรรม

2. ด้านการศาสนศึกษา

1) วัดต้องเป็นแหล่งเรียนรู้ที่ดีมีการจัดตั้งสถานที่เรียนและส่งเสริมการเรียนการสอนต่อพระภิกษุสามเณรที่สนใจในการเรียนทั้งด้านบาลี และนักธรรม

3. ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

1) วัดต้องพัฒนาให้เป็นหน่วยปฏิบัติในการเผยแผ่ศาสนธรรมที่เข้มแข็ง

2) พระสงฆ์ควรเอาใจใส่ในการ ศึกษาธรรมะและเพิ่มศักยภาพในการเผยแผ่ศาสนธรรม

3) พระสงฆ์ควรเป็นผู้ให้คำสอน และหลักศาสนธรรมทั้งโดยตรงและโดยทางอ้อม โดยตรง คือ เป็นผู้ให้การฝึกอบรมแก่ศาสนิกชน โดยทางอ้อมคือการครองตนตามหลักธรรมวินัย ซึ่งจะก่อศรัทธาแก่บุคคลทั่วไป และการให้การอบรมพัฒนาศักยภาพด้านการอบรมพัฒนาจิตและหลักปริยัติทางศาสนาแก่คณาจารย์ วิทยากร ผู้ให้การอบรมแก่เยาวชนอีกส่วนหนึ่ง

4) พระสงฆ์ควรมีบทบาทเชิงรุกใน การสั่งสอนเยาวชนด้านศีลธรรม เช่น เป็นวิทยากรอบรมในสถานศึกษา หรือจัดโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ นำศาสนิกชนและเยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมในการอบรมศาสนธรรม ซึ่งอาจทำโดยวัด กลุ่มบุคคล โดยมีวัดเป็นแกนนำกลุ่มพระสงฆ์และสื่อมวลชน เป็นต้น หากร่วมมือกันหลายจุดและประสานเครือข่ายเป็นร่างแหทั่วประเทศจะช่วยเหลือสังคมไทยได้อย่างดียิ่ง

5) พระสงฆ์ควรให้การอบรมแก่ผู้ต้องขังและพนักงานตามโรงงานที่ไม่มีโอกาสไปฟังเทศน์ที่วัด

4. ด้านการศึกษาสงเคราะห์

1) รัฐบาลควรมีนโยบายสนับสนุน การศึกษาสงเคราะห์ที่ชัดเจนและต่อเนื่อง เช่น การสนับสนุนงบประมาณ โดยเฉพาะโรงเรียนพระพุทธ ศาสนาวันอาทิตย์ซึ่งเป็นการฝึกอบรมคุณธรรม จริยธรรม แก่เยาวชนโดยแท้จริงและเป็นการอบรม ต่อเนื่องตั้งแต่วัยเยาว์

2) วัดควรเป็นแหล่งเรียนรู้ของ เยาวชนและประชาชนเพื่อเพิ่มความเข้มแข็งของชุมชน โดยเป็นศูนย์กลางประสานวิทยากรช่วยอบรมประชาชนด้านการอาชีพ ตัวอย่างเช่น หลาย ๆ วัดได้ดำเนินการอยู่ หรือจัดห้องสมุดชุมชน และพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้ศาสนธรรมศาสนปฏิบัติเพื่อให้ประชาชนได้ศึกษาตามอัธยาศัย

5. ด้านการสาธารณูปการ

1) รัฐควรมีนโยบายสนับสนุน การสาธารณูปการที่ชัดเจนและต่อเนื่อง เช่น สนับสนุนให้วัดเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน ด้านการพัฒนา ศีลธรรมจริยธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีและศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น เป็นแหล่งรวมองค์ ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น

2) วัดควรเป็นแบบอย่างที่ดีทั้งด้าน การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจที่ปลอดภัย

6. ด้านสาธารณสงเคราะห์

1) วัดควรเป็นศูนย์กลางสร้างความเข้มแข็ง ให้กับชุมชน เป็นศูนย์รวมที่สร้างคุณธรรม จริยธรรม และสามัคคีธรรมในท้องถิ่น เป็นศูนย์รวมที่สามารถ ชี้นำ ทิศทางการพัฒนาชุมชนในทางที่ชอบที่ควร รวมทั้งปลูกจิตสานึกให้ประชาชนเข้าใจศาสนธรรม และนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

ดังนั้น การบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ธรรมยุต จังหวัดร้อยเอ็ด ได้วางกรอบแนวคิดไว้เพื่อที่จะศึกษาต่อไป มี 6 ด้าน ดังที่ได้กล่าวสรุป มาแล้ว เป็นต้น การจัดการดูความเรียบร้อย ในคณะสงฆ์ธรรมยุตจังหวัดร้อยเอ็ด อยู่ในความ รับผิดชอบของพระครูศรีวิริยโสภณ เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาสวัด และพระภิกษุสงฆ์ ทุกรูปทำหน้าที่ในการดูแลให้เป็นไปตามระเบียบ ของการดูแลกิจการคณะสงฆ์ให้เรียบร้อย

กิจการคณะสงฆ์ภายใต้การดูแลของเจ้าคณะจังหวัดร้อยเอ็ดได้ให้มีการร่วมทำกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความสามัคคีปองดองกันทั่วทั้งจังหวัด เช่นการทำกิจกรรมร่วมกันดูแลวัดในระบบ 5 ส.การปฏิบัติธรรม การส่งเสริมการ เรียนทั้งภาคบาลีและนักธรรม เป็นต้น เพื่อให้ทุกอำเภอนำไปปฏิบัติในส่วนของคณะสงฆ์อำเภอพุทธมณฑลก็ได้นำมาปฏิบัติตามมติของคณะสงฆ์ ของอำเภอเมืองร้อยเอ็ดจังหวัดร้อยเอ็ดโดยมีการประชุมเพื่อแจ้งการปฏิบัติงานเป็นวาระการประชุม เพื่อให้เจ้าอาวาสทราบและนำไปแจ้งต่อ เพื่อให้พระภิกษุได้ร่วมกันปฏิบัติตามมติที่ได้รับมาอย่างเรียบร้อย

โดยสรุป การจัดทำแผนปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา ต้องคำนึงถึง ภารกิจ 6 ด้านของคณะสงฆ์ที่ถือเป็นภารกิจหลักของคณะสงฆ์เพื่อพัฒนากิจการพระพุทธศาสนา ให้มีความเจริญรุ่งเรืองสืบไป

อำนาจหน้าที่ของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด

กฎกระทรวง แบ่งส่วนราชการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ พ.ศ. 2557 ประกาศในราชกิจจานุเบกษา หน้า 4 เล่ม 131 ตอนที่ 81 ก วันที่ 22 ธันวาคม 2557

ข้อ 14 สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด มีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

1. ศึกษา วิเคราะห์ และรายงานข้อมูลสารสนเทศด้านพระพุทธศาสนา เพื่อกำหนดนโยบายในระดับจังหวัด รวมทั้งเสนอแนะแนวทางแก้ไข

2. ติดตามและประเมินผลการดำเนินงานตามนโยบาย แผนงาน และโครงการของหน่วยงานในความดูแลของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด รวมทั้งรายงานผลการดำเนินงาน ปัญหาและอุปสรรคให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทราบ

3. ส่งเสริม ดูแล รักษา และทำนุบำรุงศาสนสถานและศาสนวัตถุทางพระพุทธศาสนา รวมทั้งดูแล รักษา และจัดการวัดร้างและศาสนสมบัติกลางในจังหวัด

4. ส่งเสริมและสนับสนุนให้วัดเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้และแหล่งภูมิปัญญาของชุมชน รวมทั้งส่งเสริมให้มีศูนย์กลางในการจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาของจังหวัด

5. ส่งเสริม สนับสนุน และประสานงานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และด้านพุทธศาสนศึกษา รวมทั้งดูแลและควบคุมมาตรฐานคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาในสังกัดภายในจังหวัด ให้ผู้เรียน มีความรู้คู่คุณธรรม และพัฒนาบุคลากรทางพระพุทธศาสนา

6. สนองงาน ประสานงาน และสนับสนุนกิจกรรมและการบริหารการปกครองคณะสงฆ์ตลอดจนการดำเนินการตามนโยบายและมาตรการในการคุ้มครองพระพุทธศาสนา

7. ส่งเสริมและประสานงานการดำเนินงานในการปฏิบัติศาสนพิธีและกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

8. ปฏิบัติงานตามกฎหมายในความรับผิดชอบของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติซึ่งกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของผู้ว่าราชการจังหวัดหรือตามที่ได้รับมอบ

9. ปฏิบัติงานร่วมกับหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องหรือที่ได้รับมอบหมาย

ข้อมูลด้านพระพุทธศาสนา

จังหวัดร้อยเอ็ด แบ่งเขตการปกครองคณะสงฆ์ ออกเป็น 20 อำเภอ 192 ตำบล มีวัดทั่วไป จำนวน 1,648 วัด พระอารามหลวง จำนวน 3 วัด รวมทั้งสิ้น 1,651 วัด ซึ่งแบ่งเขตการปกครองคณะสงฆ์แยกเป็นอำเภอต่างๆ ดังนี้

1. อำเภอเมืองร้อยเอ็ด
2. อำเภอเกษตรวิสัย
3. อำเภอปทุมรัตต์
4. อำเภอจตุรพักตรพิมาน
5. อำเภอธวัชบุรี
6. อำเภอพนมไพร
7. อำเภอโพนทอง
8. อำเภอโพธิ์ชัย
9. อำเภอหนองพอก
10. อำเภอเสลภูมิ
11. อำเภอสุวรรณภูมิ
12. อำเภอเมืองสรวง
13. อำเภอโพนทราย
14. อำเภออาจสามารถ
15. อำเภอเมยวดี
16. อำเภอศรีสมเด็จ
17. อำเภอจังหาร
18. อำเภอเชียงขวัญ
19. อำเภอหนองฮี
20. อำเภอทุ่งเขาหลวง

จำนวนพระภิกษุ

คณะสงฆ์ในเขตการปกครองของจังหวัดร้อยเอ็ดสังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย และสังกัดคณะสงฆ์ธรรมยุต มีรายละเอียด ดังนี้

รายการ	มหานิกาย	ธรรมยุต	รวม
พระภิกษุ	5,681	691	6,372

จำนวนเจ้าคณะผู้ปกครองสงฆ์

ที่	เจ้าคณะผู้ปกครอง	มหานิกาย	ธรรมยุต	รวม
1	ที่ปรึกษาเจ้าคณะภาค	-	1	1
2	เจ้าคณะภาค	1	1	2
3	เจ้าคณะจังหวัด	1	1	2
4	รองเจ้าคณะจังหวัด	2	1	3
5	เจ้าคณะอำเภอ	20	14	34
รวม		**24**	**18**	**42**

การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม – บาลี

ที่	รายการ	มหานิกาย	ธรรมยุต	รวม
1	สำนักเรียนคณะจังหวัด	1	1	2
2	สำนักศาสนศึกษา	20	7	27
3	พระปริยัตินิเทศก์	14	1	15
4	ครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม	57	8	65
5	ครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี	24	3	27
6	พระจริยานิเทศก์	-	1	1

การเผยแผ่พระพุทธศาสนา

ที่	รายการ	จำนวน
1	พระธรรมทูต	125
2	พระบัณฑิตเผยแผ่	16
3	พระนักเทศน์	33
4	พระวิปัสนาจารย์	75
	รวม	249

การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

ที่	รายการ	จำนวน
1	โรงเรียนปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา	15
2	นักเรียน ม.ต้น	615
3	นักเรียน ม.ปลาย	259
4	นักเรียนทั้งหมด	875
5	นักเรียนประจำ	321

การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา (ต่อ)

ที่	รายการ	จำนวน
6	นักเรียน ไป กลับ	554
7	ห้องเรียน	30
8	ครูประจำ	60
9	ครูพิเศษ	50
10	เจ้าหน้าที่	21
	รวม	2,800

สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด

ที่	รายการ	จำนวน
1	สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด	17
	รวม	17

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.6.1 งานวิจัยในประเทศ

ณัฐฐาพร จินดาสวัสดิ์ (2558) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การปกครองคณะสงฆ์ในประเทศไทย กรณีศึกษา : มหาเถรสมาคม จากการศึกษาพบว่า การปกครองคณะสงฆ์ในปัจจุบัน เป็นการพัฒนามาจากหลัก พระธรรมวินัยมาใช้ในการปกครอง ควบคู่ไปกับความเจริญเติบโตของสังคมไทย มีกฎหมายบ้านเมืองมีพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ข้อบังคับ ระเบียบต่าง ๆ ที่มาเกื้อหนุนพระธรรมวินัย อาทิเช่น ในด้าน รูปแบบของการปกครองคณะสงฆ์ ที่ได้มีการพัฒนาขึ้นมาจากสมัยก่อน คือ การปกครองคณะสงฆ์ด้วย กิจการคณะสงฆ์ 6 ด้าน คือ ด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้าน การเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการสาธารณูปการ ด้านการสาธารณสงเคราะห์ และรูปแบบการบริหารการปกครองมีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น โดยมีมหาเถรสาคมเป็นองค์กรสูงสุดของการปกครอง คณะสงฆ์ มหาเถรสมาคมเป็นองค์กรที่จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์รูปแบบการปกครองของ มหาเถรสมาคมปกครองเป็นแบบผสม โดยรวมศูนย์อำนาจไว้ที่ส่วนกลาง คือ มีศูนย์การปกครองและ ปฏิบัติภารกิจการคณะสงฆ์และการสั่งการอยู่ในส่วนกลาง และกระจายอานาจไปยังทุกภาคส่วน โดยการแบ่งระเบียบการปกครองคณะสงฆ์เป็น 2 ส่วน คือ ระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลาง และ ระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค โดยแต่งตั้งเจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาส รับผิดชอบดูแลปกครองพระภิกษุสงฆ์สามเณร และสมาชิก

ภายในวัด หรือ ภายในเขตที่ได้รับมอบหมาย มีผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เป็นเลขาธิการโดยตำแหน่ง และให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเป็นสำนักเลขาธิการมหาเถรสมาคม

มหาเถรสมาคมมีอำนาจหน้าที่ปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย โดยมีพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎ ระเบียบ คำสั่ง ประกาศ ข้อบังคับ และมติมหาเถรสมาคม เป็นแนวทางในการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์โดยยึดพระธรรมวินัยเป็นหลัก และมีพระราชบัญญัติคณะสงฆ์เป็นกฎมายที่ส่งเสริมให้พระธรรมวินัยมีความศักดิ์สิทธิ์ และเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างวัด ประชาชน หน่วยงานราชการ การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าคณะและพระสังฆาธิการทุกระดับจึงเป็นไปด้วยความถูกต้อง และชัดเจน

การบริหารงานการปกครองคณะสงฆ์ของมหาเถรสมาคมในปัจจุบันถูกวิพากษ์วิจารณ์ เป็นอย่างมาก ในกรณีเรื่องที่พระสงฆ์ละเมิดพระธรรมวินัย มหาเถรสมาคมจึงได้นาหลักการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ทั้ง 6 ด้าน เข้าไปเป็นการแก้ไขปัญหากับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น ซึ่งจะเป็นการแก้ไขปัญหาที่ยั่งยืน ไม่ใช่เป็นเพียงการแก้ไขปัญหาเฉพาะด้านหรือแก้ไขปัญหาเฉพาะการละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์เพียงด้านเดียว แต่เป็นการแก้ไขปัญหาของพระสงฆ์ทุกด้าน และกำชับให้ผู้ปกครองสงฆ์หรือพระสังฆาธิการทุกระดับ ต้องบริหารกิจการคณะสงฆ์ทั้ง 6 ด้านนี้ อย่างเคร่งครัด ถึงอย่างไรก็ตามการที่มีพระสงฆ์ละเมิดพระธรรมวินัยเกิดขึ้นบ่อย ๆ นั้น สาเหตุไม่ได้เกิดมาจากการปกครองของคณะสงฆ์ของมหาเถรสมาคม แต่สาเหตุเกิดมาจากตัวของพระสงฆ์เองและสังคมรอบข้างที่เปลี่ยนแปลงไปด้วยเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่เป็นสิ่งดึงดูดมากกว่าพระธรรมวินัยประกอบกับพื้นฐานและจิตใจของพระสงฆ์ที่แตกต่างกันและวัตถุประสงค์ที่เข้ามาบวชแตกต่างกัน ถึงแม้ว่ามหาเถรสมาคม จะมีวิธีการบริหารจัดการอย่างเข้มงวดเพียงใด แต่ก็คงจะไม่สามารถที่จะห้ามปรามกับสภาวะจิตใจของมนุษย์ได้ ดังนั้น การที่จะให้พระพุทธศาสนายั่งยืนและลดปัญหาลงได้ ทุกฝ่ายต้องหันหน้าร่วมมือร่วมใจสามัคคีกัน โดยเริ่มตั้งแต่ สถาบันครอบครัว โรงเรียน หน่วยงานราชการ พุทธศาสนิกชนและประชาชนทั่วไป

พระปลัดวรรณไชย มะยงค์ (2558) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารกิจการคณะสงฆ์โดยหลักทศพิธราชธรรม ในจังหวัดชุมพร การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) การบริหารกิจการคณะสงฆ์ โดยหลักทศพิธราชธรรมในจังหวัดชุมพร 2) ความสัมพันธ์ระหว่างการนำหลักทศพิธราชธรรมกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดชุมพร และ 3) เสนอแนวทางที่เหมาะสมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดชุมพร โดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยแบบผสมผสาน ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารระดับสูงตั้งแต่เจ้าอาวาสขึ้นไปจำนวน 240 รูป โดยการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง และการสัมภาษณ์เจาะลึก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคือ พระเถระผู้ใหญ่ที่ทำหน้าที่บริหารงานคณะสงฆ์ระดับที่ปรึกษา 9 รูป และวัฒนธรรมจังหวัด 1 ท่าน รวม 10 ท่าน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของ

เพียร์สัน ผลการวิจัยพบว่า 1. การบริหารกิจการคณะสงฆ์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านการสาธารณูปการ ด้านการสา ธารณสงเคราะห์ และด้านการปกครอง ส่วนหลักทศพิธราชธรรม โดยรวมอยู่ในระดับมาก ได้แก่ อวิหิงสาคือ การไม่เบียดเบียนใคร อวิโรธนะคือ การไม่ขัดแย้งกับใคร ขันติคือความอดทน อดกลั้น ตามลำดับ 2. ความสัมพันธ์ระหว่างการนำหลักทศพิธราชธรรมกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ พบว่า โดยรวมมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันทางบวกในระดับสูง (r = 0.83) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 เมื่อ พิจารณารายด้าน 3 อันดับแรก พบว่า ด้านการศาสนศึกษามีความสัมพันธ์มากที่สุด (r = 0.84) รองลงมาคือ ด้านการสาธารณูปการ (r = 0.80) และด้านการศึกษาสงเคราะห์(r = 0.77) ตามลำดับ 3. แนวทางที่เหมาะสมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ในจังหวัดชุมพร ได้แก่ การปกครองคณะสงฆ์ โดยใช้หลักธรรมาธิปไตยที่เน้นการแต่งตั้งเจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เป็นต้น ตามลำดับความอาวุโส และมีการกระจายอำนาจในการบริหาร รวมทั้งยึดหลักพระธรรมวินัยของเถระสมาคม

พระมหาวันดี กนฺตวีโร (ปะวะเส) (2558) ได้ทำการวิจัยเรื่อง รูปแบบการปกครองของพระเจ้าปเสนทิโกศล ด้วยแนวคิดทางพุทธปรัชญาเถรวาท ผลการวิจัยพบว่า 1) รูปแบบการปกครองทางการเมืองในสมัยพุทธกาลนมี 2 รูปแบบ ได้แก่ 1)รูปแบบราชาธิปไตยซึ่งพระมหากษัตริย์หรือพระราชาคือผู้มีอำนาจสิทธิ์ขาดแต่เพียงผู้เดียวในการปกครอง และ2) รูปแบบสามัคคีธรรมซึ่งชนชั้นสูงเป็นผู้ใช้อำนาจในการปกครองส่วนรูปแบบการปกครองของคณะสงฆ์ นั้นก็มีรูปแบบเฉพาะของตนเองซึ่งมีพัฒนาการมาตามลำดับ อย่างไรก็ตาม รูปแบบการปกครองทุก ๆ รูปแบบ จะต้องมีหลักการของการปกครองของตนเอง สำหรับรูปแบบการปกครองของพระเจ้าปเสนทิโกศลที่ ถือเป็นกลไกทางสังคม สามารถแยกออกเป็น 2 รูปแบบ คือ การปกครองฝ่ายอาณาจักรและการปกครองฝ่ายศาสนจักรการปกครองอาณาจักร หากพิจารณาในทางการเมืองรูปแบบของการปกครองในพุทธปรัชญา เถรวาท มีรูปแบบการปกครองรัฐ 2 รูปแบบด้วยกัน ได้แก่ รูปแบบการปกครองแบบราชาธิปไตย มีทั้ง รูปแบบการปกครองตามแบบพราหมณ์และแบบพุทธผู้ที่มีบทบาทสำคัญก็คือผู้ปกครองที่เป็นพระมหากษัตริย์ หรือพระราชา เนื่องจากทรงมีพระราชอำนาจสิทธิ์ขาดในการเป็นผู้ปกครองของรัฐหรือแคว้นต่าง ๆ แต่เพียง พระองค์เดียว สำหรับรูปแบบการปกครองแบบสามัคคีธรรม แม้จะมีผู้เป็นประมุขแห่งรัฐหรือแคว้น แต่อำนาจในการตัดสินใจเกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ ในด้านการเมืองและการปกครองมิได้อยู่กับประมุขแห่งรัฐเพียง คนเดียวเท่านั้น ดังนั้น ผลของการปกครองแบบสามัคคีธรรมแสดงให้เห็นว่าแคว้นโกศลมีความเจริญ มีความ สงบสุข เพราะทั้งพระราชาและประชาชนก็ตั้งอยู่ในหลักธรรม มีการนำเอาหลักธรรมมาประพฤติปฏิบัติ จนเกิดความร่มเย็นเป็นสุขกันทั่ว

พระราชปริยัติวิมล (ศรีสุระ), พระมหาประภาส ปริชาโน และพระครูปลัดรังสรรค์ คุณสาโร (2560) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ธรรมยุต จังหวัดร้อยเอ็ด บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา การบริหารกิจการคณะสงฆ์ธรรมยุตจังหวัดร้อยเอ็ดได้เน้นการ

บริหารกิจการคณะสงฆ์ตามพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัด อีกทั้งยังยึดพระราชบัญญัติคณะสงฆ์และจารีตขนบธรรมเนียมปฏิบัติในสายวิปัสสนาธุระ ที่โดดเด่นที่สุดก็คือการนำประชาชนปฏิบัติธรรมสู่แนวทาง แห่งการดำเนินชีวิตที่ดีงาม ประโยชน์ตรงนี้เกิดมีได้เพราะการบริหารกิจการในองค์กรของคณะสงฆ์ที่มี แบบแผนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันนั่นเอง

พระมหานพดล นวคุโณ (ถ่อนสันเทียะ) (2560) ได้ทำการวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารกิจการคณะสงฆ์สู่ความเป็นเลิศของพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาส บทความนี้เป็นการรายงานผลการศึกษาของดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “รูปแบบการบริหารกิจการคณะสงฆ์สู่ความเป็นเลิศของพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาส” โดยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาส 2) เพื่อศึกษาทฤษฎีรูปแบบและการพัฒนารูปแบบการบริหารกิจการสู่ความเป็นเลิศ 3) เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารกิจการคณะสงฆ์สู่ความเป็นเลิศของพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาส โดยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสัมภาษณ์ ผลการวิจัยพบว่า สภาพทั่วไปของการบริหารกิจการคณะสงฆ์ระดับเจ้าอาวาส โดยภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก รูปแบบการบริหารกิจการคณะสงฆ์สู่ความเป็นเลิศของพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาส ประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก 3 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 ส่วนนำ ส่วนที่ 2 ตัวแบบ และส่วนที่ 3 การนำไปใช้ และมีองค์ประกอบ ของรูปแบบประกอบย่อย 7 ซึ่งเป็นไปตาม PESS MODEL

พระชนินสิทธิ์ สุทฺธิจิตฺโต (ภูเมศโปสยานนท์) (2560) ได้ทำการวิจัยเรื่อง บทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาของสำนักงานพระพุทธศาสนา ประจำจังหวัดสงขลา ผลการวิจัยพบว่า 1) บทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาของสำนักงานพระพุทธศาสนา ประจำ จังหวัดสงขลา โดยรวมอยู่ในระดับมาก($\overline{X}$ =3.98) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านพัฒนากิจการพระพุทธศาสนา และสนองงานคณะสงฆ์มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\overline{X}$ = 4.14) รองลงมา คือ ด้านส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนา($\overline{X}$ =4.13) ส่วนด้านส่งเสริมการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนก ธรรม บาลี และแผนกสามัญศึกษามีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\overline{X}$ =3.69) เมื่อจำแนกตามอายุ พรรษา วุฒิการศึกษานักธรรม วุฒิการศึกษาบาลี และวุฒิการศึกษาสามัญพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อบทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาของส านักงานพระพุทธศาสนา ประจำจังหวัดสงขลา อยู่ในระดับมากทุกด้าน 2) ผลการเปรียบเทียบบทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาของสำนักงานพระพุทธศาสนา ประจำจังหวัดสงขลาจำแนกตามความเห็นของพระสงฆ์ที่มีอายุ พรรษาต่างกัน ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และพระสงฆ์ที่มี การศึกษาสามัญ การศึกษานักธรรม และการศึกษาบาลีต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาของสำนักงานพระพุทธศาสนา ประจำจังหวัดสงขลา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 3) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมบทบาทการส่งเสริม กิจการพระพุทธศาสนา ของส านักงานพระพุทธศาสนา ประจำจังหวัดสงขลา พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามได้เสนอแนะแนว ทางการส่งเสริม

บทบาทการส่งเสริม กิจการพระพุทธศาสนาของสำนักงานพระพุทธศาสนา ประจำ จังหวัดสงขลาด้านพัฒนากิจการพระพุทธศาสนา และสนองงานคณะสงฆ์ มากที่สุด โดยให้ ข้อเสนอแนะว่า สำนักงานพระพุทธศาสนาควรร่วมกับคณะสงฆ์ในการปกป้องคุ้มครอง และช่วยเหลือ พระสงฆ์กรณีพิพาทกับคฤหัสถ์ รวมทั้งร่วมกับคณะสงฆ์ในการดูแลพระสงฆ์ชราภาพ รองลงมา รองลงมาได้แก่ การส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยให้ข้อเสนอแนะว่า สำนักงาน พระพุทธศาสนาควรจัดโครงการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่เยาวชนและจัดกิจกรรมเพื่อการเผยแผ่ในวัน สำคัญทางพระพุทธศาสนาเป็นต้น (พระชนินสิทธิ์ สุทฺธิจิตฺโต (ภูเมศโปสยานนท์) (2560) บทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาของสำนักงานพระพุทธศาสนา ประจำจังหวัดสงขลา. วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

พระสุระ สนิทชัยและรชพล ศรีขาวรส (2562) ได้ทำการวิจัยเรื่อง บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในเขต อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ผลการวิจัยพบว่า 1. บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมาโดยรวมอยู่ในระดับมาก(μ= 3.99) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมากเรียงลาดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านการปกครอง (μ = 4.16) ด้านการเผยแพร่พระพุทธศาสนา (μ = 4.03) ด้านการศาสนศึกษา (μ=3.87) ด้าน การสาธารณสงเคราะห์ (μ=3.71) ด้านการสาธารณูปการ (μ=3.65) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ (μ = 3.11) ตามลำดับ 2. พระสังฆาธิการที่มีอายุ พรรษา ระดับการศึกษา และตำแหน่งหน้าที่ทางคณะสงฆ์ต่างกัน มีความคิดเห็น เกี่ยวกับบทบาทในการบริหารกิจการ คณะสงฆ์ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมาโดยภาพรวมและรายด้านแตกต่างกัน

พระใบฎีกาศราวุฒิ หงษ์คา, ภักดี โพธิ์สิงห์ และ เสาวลักษณ์ โกศลกิตติอัมพร (2562) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การเสริมสร้างประสิทธิผลการบริหารงานของพระสังฆาธิการ ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 11 การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการเสริมสร้างประสิทธิผลการบริหารงานของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 11 2) ศึกษาวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และสิ่งคุกคาม การเสริมสร้างประสิทธิผล การบริหารงานของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 11 และ 3) หาแนวทางการเสริมสร้างประสิทธิผลการบริหารงานของพระสังฆาธิการ ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 11 ใช้รูปแบบการวิจัยแบบผสมผสาน ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการศึกษา เชิงเอกสารการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญ 16 รูป/คน และการสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ 14 รูป/คน 54 และการวิธีวิจัยเชิงปริมาณ ซึ่งเก็บข้อมูลจากแบบสอบถามกลุ่มตัวอย่าง 367รูป ผลการวิจัยพบว่า 1) มีการบริหารงานจากบนลงล่างขาดการวางแผนขาดบุคลากร ที่มีความรู้ความสามารถ พระสังฆาธิการต้องมีความยุติธรรม เอื้อเฟื้อต่อคณะสงฆ์ปลูกฝัง ศรัทธาด้วยหลักธรรมคำสอน โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง 2) จุดแข็ง คือ แบ่งภาระ หน้าที่รับผิดชอบที่ชัดเจน

จุดอ่อน คือการบริหารงานเชิงรับและขาดศักยภาพ โอกาสคือ ได้รับความร่วมมือจากภาครัฐและเอกชน และสิ่งคุกคาม คือ ความเปลี่ยนแปลงของ ระบบการเมือง เศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยี3) พระสังฆาธิการต้องเป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์ มีเจตคติที่ดีด้วยการทางานเป็นทีม สร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน มีการวางแผนที่ ชัดเจน ส่งเสริมบุคลากรศึกษาดูงาน ควบคุมงานด้วยความโปร่งใสโดยการนำหลักธรรม มาประยุกต์ใช้

พระมหาจรัญ ภูริโกวิโท (2563) ได้ทำการวิจัยเรื่อง แนวทางการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการจังหวัดนนทบุรี เชิงพุทธบูรณาการ มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาสภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ของพระสังฆาธิการจังหวัดนนทบุรี 2) เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมการบริหารกิจการคณะ สงฆ์ของพระสังฆาธิการ 3) เพื่อเสนอแนวทางการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ จังหวัดนนทบุรีเชิงพุทธบูรณาการ โดยศึกษาจากขอบเขตด้านเนื้อหา ด้านพื้นที่ ด้านระยะเวลา และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผลจากการวิจัยพบว่า 1) ด้านการปกครอง ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎหมาย ข้อบังคับ มีหลักอปริหานิยธรรมเข้ามาบูรณาการ 2) ด้านการศาสนศึกษา จัดการศึกษาพระปริยัติธรรมให้กับพระภิกษุสามเณร มีหลักไตรสิกขาเข้ามาบูรณาการ 3) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่เด็กเยาวชน มีหลักสังคหวัตถุเข้ามาบูรณาการ 4) ด้าน การเผยแผ่พระพุทธศาสนา ประกาศพระพุทธศาสนา มีหลักพุทธวิธีการสอนเข้ามาบูรณาการ 5) ด้านการสาธารณูปการ พัฒนาบูรณะวัด มีหลักพรหมวิหารและหลักภาวนาเข้ามาบูรณาการ 6) ด้านการสาธารณสงเคราะห์ ช่วยเหลือสังคมทางจิตใจและวัตถุ มีหลักสาราณียธรรมเข้ามา บูรณาการ

พระครูปริยัติกิจจารักษ์ (2562) ได้ทำการวิจัยเรื่อง บทบาทการส่งเสริมพระพุทธศาสนาขององค์การบริหารส่วนตำบลนาใหญ่อำเภอสุวรรณภูมิจังหวัดร้อยเอ็ด มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) บทบาทการส่งเสริมพระพุทธศาสนาขององค์การบริหารส่วนตำบลนาใหญ่ อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด 2) การดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบลนาใหญ่ อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด 3) บทบาทการส่งเสริมพระพุทธศาสนาขององค์การบริหารส่วนตำบลนาใหญ่ อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ผลการวิจัยพบว่า บทบาทการส่งเสริมพระพุทธศาสนาขององค์การบริหารส่วนตำบลนาใหญ่ อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด มี 3 ด้าน คือ บทบาทนโยบาย บทบาทการดำเนินงาน และบทบาทส่งเสริมและสนับสนุน ส่วนการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบลนาใหญ่ อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ดพบว่าใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการดำเนินงาน ส่วนบทบาทการส่งเสริมพระพุทธศาสนาขององค์การบริหารส่วนตำบลนาใหญ่อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ดมี 11 ด้าน ได้แก่ 1) บทบาทการส่งเสริมด้านศาสนสถาน 2) บทบาทการส่งเสริมด้านศาสนวัตถุ 3) บทบาทการส่งเสริมด้านศาสนธรรม 4) บทบาทการส่งเสริมด้านศาสนบุคคล 5) บทบาทการส่งเสริมด้านศาสนพิธี 6) บทบาทการส่งเสริมด้านการปกครอง 7) บทบาทการส่งเสริมด้านศาสนศึกษา 8) บทบาทการส่งเสริมด้านศึกษาสงเคราะห์ 9) บทบาทการส่งเสริมด้านการเผยแผ่ 10) บทบาทการส่งเสริมด้านสาธารณูปการ 11)

บทบาทการส่งเสริมด้านสาธารณสงเคราะห์

เบญจมาศ สุวรรณวงศ์, ประสพฤกษ์ รัตนยงค์, และชุติมา นาคประสิทธิ์ (2561) ได้ทำการวิจัยเรื่อง บทบาทการส่งเสริมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาของชมรมผู้รักษาอุโบสถศีล อำเภอหนองบุญมาก นี้มีวัตถุประสงค์คือ 1) เพื่อศึกษาบทบาทการส่งเสริมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาของอุบาสกอุบาสิกาในสมัยพุทธกาล 2) เพื่อศึกษาความเป็นมาและพัฒนาการของชมรมผู้รักษาอุโบสถศีลอำเภอหนองบุญมากและ 3) เพื่อศึกษาบทบาทการส่งเสริมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาของชมรมผู้รักษาอุโบสถศีลอำเภอหนองบุญมาก เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualtative research) ด้วยการเก็บข้อมูลจากเอกสาร(Documents) และเก็บข้อมูลภาคสนาม(Fied study) ในพื้นที่อำเภอหนองบุญมาก จังหวัดนครราชสีมา ผลการวิจัยพบว่า ชมรมผู้รักษาอุโบสถศีลอำเภอหนองบุญมากก่อตั้งขึ้นมาเมื่อ พ.ศ. 2546 มีสมาชิกครั้งแรก 810 คน โดยการปรารภของพระสงฆ์และประชาชนผู้ที่เข้ารักษาอุโบสถศีลตามวัดต่าง ๆ ในอำเภอหนองบุญมากโดยมีวัตถุประสงค์การทำงานที่ชัดเจน มีกฎระเบียบแนวทางการปฏิบัติ มีคณะกรรมการดำเนินงานและมีกิจกรรมที่มุ่งประโยชน์ชมรม ฯ พระพุทธศาสนาและแก่สังคม ที่ผ่านมาชมรมฯ ได้ทำหน้าที่ในการส่งเสริมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาในด้านต่าง ๆ คือ ด้านการอุปถัมภ์พระสงฆ์ ด้านกิจกรรมพระพุทธศาสนา ด้านชักชวนคนเข้าวัด ด้านการเผยแผ่ธรรม ด้านสงเคราะห์ ด้านกิจกรรมคณะสงฆ์ และด้านประเพณี ซึ่งผลจาก การส่งเสริมกิจกรรมพระพุทธศาสนาของชมรม ฯ ดังกล่าวได้ก่อให้เกิดหิตานุหิตประโยชน์อย่างมากมายต่อพระพุทธศาสนาและสังคมอย่างยิ่ง และได้รับการยอมรับเพิ่มมากขึ้นทำให้บุคคลทั่วไปได้มีโอกาสเข้าวัด รักษาศีล ปฏิบัติธรรม รักษาขนบประเพณีที่ดีงามไว้ จะเห็นได้จากการที่วัดต่าง ๆ มีผู้เข้าไปรักษาอุโบสถศีลและการสมัครเป็นสมาชิกของชมรมฯ เพิ่มมากขึ้นทุก ๆปีนั่นเอง

2.6.2 งานวิจัยต่างประเทศ

Johnston,C and Caldwell,B. (2001) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ผู้นำและการเรียนรู้ในองค์กรเพื่อความเป็นองค์กรระดับโลก ผลการวิจัยพบว่า ในแต่ละองค์กรที่เป็นกรณีศึกษาบรรลุผลสำเร็จในการใช้รูปแบบของเซ็นเก (Senge) เพียงบางส่วน ยกเว้นเพียงองค์การเดียวที่บรรลุผลทั้งหมดใน 5 ประการ ซึ่งองค์กรนี้เป็นองค์กรที่ตั้งใหม่ จึงสามารถเลือกทีมงานที่จะมาสร้างเสริมและช่วยเหลือให้บรรลุผลตามวิสัยทัศน์ขององค์กรได้ โดยไม่ต้องมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมตั้งเดิมจนเป็นปกติ และองค์กรที่มี ขนาดเล็กก็จะบรรลุผลต่างจากองค์กรอื่น ๆ ผลการวิจัยครั้งนี้ยังได้นำเสนอการพัฒนาโมเดลของเซ็นเก (Senge) เพื่อความเป็นองค์กรระดับโลกใน 4 มิติ คือ โครงสร้างแบบร่วมมือรวมพลัง ช่องทางติดต่อสื่อสารที่ประสิทธิภาพ การบูรณาการเพื่อพัฒนาชีพ และผู้นำที่มุ่งเน้นการเรียนรู้ ผลการวิจัยพบว่า โมเดลองค์กร แห่งการเรียนรู้ของเซ็นเก(Senge) สามารถใช้พัฒนาองค์กรในระดับโลกได้และผู้บริหารเป็นสิ่งสำคัญจะนำพัฒนาองค์กรให้เป็นองค์กรระดับโลกได้

Schermerhorn,J.R.,Hunt,J.G.& Osborn,R.N. (2003) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาสมรรถนะและการเรียนรู้ในการทำงาน ผลการวิจัยพบว่า วิธีการเรียนรู้นั้นเป็นวิจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาสมรรถนะ โดยมีปัจจัยการประกอบการตัดสิน คือการควบคุมกระบวนการเรียนรู้ความต้องการในเรื่องของความรู้

จากผลการวิจัยที่ทำการศึกษาวิจัยข้างต้น จะเห็นได้ว่าการนำหลักฆราวาสธรรม 4 ในการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดร้อยเอ็ด ได้แก่

1. สัจจะ คือ ความจริง, ซื่อตรง ซื่อสัตย์ จริงใจ พูดจริง ทำจริง

2. ทมะ คือ การฝึกฝน, การข่มใจ ฝึกนิสัย ปรับตัว, รู้จักควบคุมจิตใจ ฝึกหัดดัดนิสัย แก้ไขข้อบกพร่อง ปรับปรุงตนให้เจริญก้าวหน้าด้วยสติปัญญา

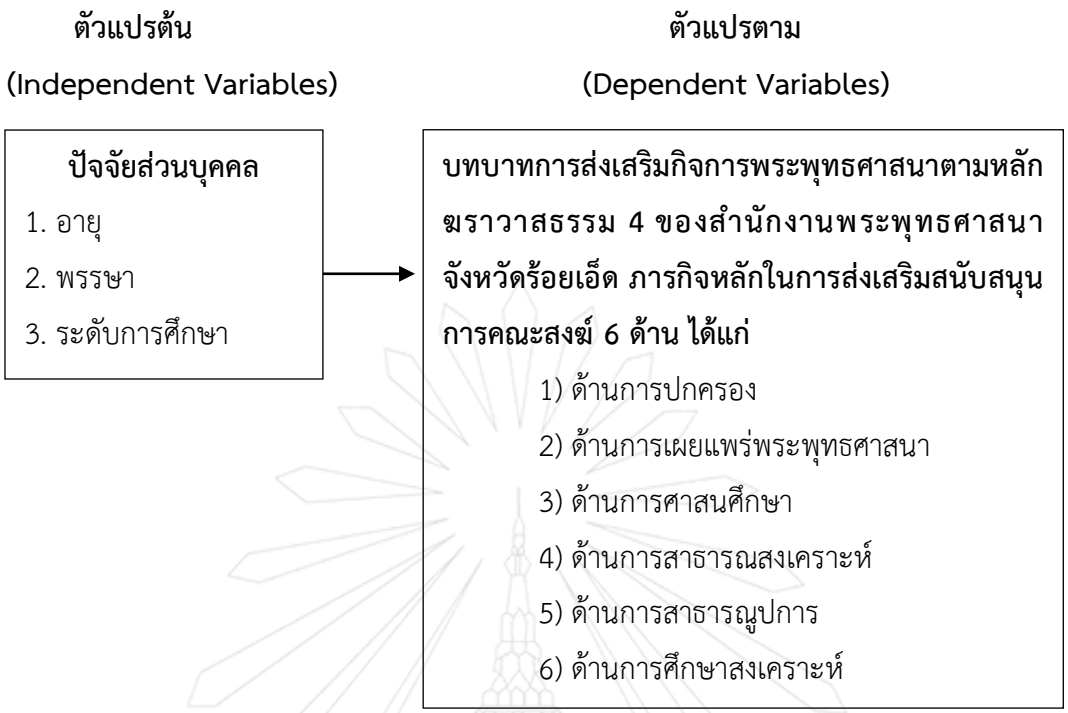
3. ขันติ คือ ความอดทน, ตั้งหน้าทำหน้าที่การงานด้วยความขยันหมั่นเพียร เข้มแข็งทนทาน ไม่หวั่นไหว มั่นในจุดหมาย ไม่ท้อถอย

4. จาคะ คือ ความเสียสละ, สละกิเลส สละความสุขสบายและผลประโยชน์ส่วนตน ได้ใจกว้าง พร้อมที่จะรับฟังความทุกข์ ความคิดเห็น และความต้องการของผู้อื่น พร้อมที่จะร่วมมือช่วยเหลือ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไม่คับแคบเห็นแก่ตนหรือเอาแต่ใจตัว

ตามภารกิจหลักในการส่งเสริมสนับสนุนการคณะสงฆ์ 6 ด้าน (พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขปรับปรุง พ.ศ. 2535) ประกอบด้วย 1) ด้านการปกครอง 2) ด้านการเผยแพร่พระพุทธศาสนา 3) ด้านการศาสนศึกษา 4) ด้านการสาธารณสงเคราะห์ 5) ด้านการสาธารณูปการ 6) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ เพื่อการส่งเสริมและสนับสนุนการคณะสงฆ์ให้มีประสิทธิภาพต่อไป

2.7 กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในการวิจัยเรื่อง บทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดร้อยเอ็ด มีทั้งหมด 6 ด้าน ดังนี้1) ด้านการปกครอง 2) ด้านเผยแพร่พระพุทธศาสนา 3) ด้านการศาสนศึกษา 4) ด้านสาธารณสงเคราะห์ 5) ด้านการสาธารณูปการ 6) ด้านศึกษาสงเคราะห์ โดยนำมาบูรณาการกับหลักฆราวาสธรรม 4 ได้แก่ 1) สัจจะ 2) ทมะ 3) ขันติ 4) จาคะ (พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, 2548) มาสรุปเป็นกรอบแนวคิดการวิจัย ดังภาพที่ 2.1

ภาพที่ 2.2 กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ 3
วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง บทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดร้อยเอ็ด ในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงเชิงปริมาณ (Descriptive Study) ผู้วิจัยได้เสนอวิธีการดำเนินการ ตามขั้นตอน ดังนี้

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

3.2 เทคนิควิธีการสุ่มตัวอย่าง

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.4 การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

3.7 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

3.1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ พระสงฆ์ในเขตปกครองจังหวัดร้อยเอ็ด ฝ่ายมหานิกาย จำนวน 5,681 รูป ฝ่ายธรรมยุต จำนวน 691 รูป รวม 20 อำเภอ จำนวนพระสงฆ์ทั้งสิ้น 6,372 รูป (สำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดร้อยเอ็ด, 2565)

3.1.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ พระสงฆ์ในเขตปกครองจังหวัดร้อยเอ็ด ทั้งฝ่ายธรรมยุตและมหานิกาย 20 อำเภอ จำนวนพระสงฆ์ทั้งสิ้น 364 รูป

3.2 เทคนิควิธีการสุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสุ่มตัวอย่างตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

3.2.1 กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยวิธีการเปิดตารางสำเร็จของ เครจซี และมอร์แกน (R.V.Krejcie and D.W.Morgan) ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง 364 รูป

3.2.2 สุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยวิธีจับฉลาก ซึ่งมีขั้นตอนในการสุ่มแบบตัวอย่าง ดังนี้

1. จัดทำบัญชีสมาชิกรายชื่อ คณะสงฆ์ในเขตการปกครองของจังหวัดร้อยเอ็ด

2. เขียนชื่อพระสงฆ์ในเขตการปกครองของจังหวัดร้อยเอ็ด ลงในแผ่นกระดาษโดยใช้ 1 ชื่อต่อ 1 แผ่น แล้วม้วนแผ่นกระดาษลงในกล่องแล้วเขย่าให้คละกัน

3. จับขึ้นมาทีละแผ่น โดยแต่ละครั้งที่หยิบมาได้ต้องนำมาแผ่นฉลากมาจดบันทึกไว้ว่าเป็นของใคร

4. ม้วนฉลากแผ่นเดิมใส่ลงกล่องเดิมแล้วจับฉลากขึ้นมาใหม่เพื่อที่จะให้โอกาสถูกเลือกทุกคนเท่ากัน

5. กรณีหยิบได้ชื่อเดิมก็ไม่นำเอาไปใส่ในกล่องเดิมแล้วจับขึ้นมาใหม่อีกครั้ง ทำอยู่อย่างนี้เรื่อยไปจนได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 364 รูป

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นจากการศึกษาและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีลักษณะเป็นคำถามปลายปิดและปลายเปิด แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ อายุ พรรษา และระดับการศึกษา ลักษณะแบบสอบถามมีลักษณะแบบตรวจสอบรายการ (Check List)

ตอนที่ 2 แบบสอบถามบทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดร้อยเอ็ด มีลักษณะมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ตามหลักวิธีการของลิเคิร์ต (R.A. Likert) โดยการแบ่งระดับในการวัดออกเป็น 5 ระดับ โดยกำหนดค่าระดับ ดังนี้

5 หมายถึง มีระดับของบทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนา มากที่สุด
4 หมายถึง มีระดับของบทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนา มาก
3 หมายถึง มีระดับของบทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนา ปานกลาง
2 หมายถึง มีระดับของบทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนา น้อย
1 หมายถึง มีระดับของบทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนา น้อยที่สุด

ตอนที่ 3 แบบสอบถามปลายเปิด (Opened from) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดร้อยเอ็ด

3.4 การสร้างและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ผู้วิจัยสร้างตามกรอบที่จะได้ทำการวิจัย โดยมีขั้นตอนการสร้างเครื่องมือตามลำดับ ดังนี้

3.4.1 ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดร้อยเอ็ด และเกี่ยวข้องกับงานวิจัย

3.4.2 นำเครื่องมือที่ได้สร้างขึ้นไปขอคำปรึกษาแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ เพื่อตรวจสอบแก้ไขปรับปรุงให้ครอบคลุมและเหมาะสมกับกรอบที่กำหนดไว้

3.4.3 นำเครื่องมือที่สร้างขึ้นให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหาและครอบคลุมตามแนวทางการสร้างเครื่องมือ ดังนี้

1) พระครูสีลสราธิคุณ, ดร.

พธ.ด. (ปรัชญา)

พธ.ม. (ปรัชญา)

พธ.บ. (ศาสนา)

ตำแหน่ง: อาจารย์ผู้รับหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา

2) พระครูปลัด สุริยะ ชวนปญฺโญ (ศรีสุระ), ดร.

Ph.D. in Sociology

ศน.ม. ศาสนศาตรมหาบัณฑิต สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา

ศน.บ. ศาสนศาตรบัณฑิต สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา

ตำแหน่ง : นักวิจัยอิสระ

3) นายประยูร จรเจริญ

(พธ.บ.) พุทธศาสตรบัณฑิต มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

(ศษ.บ.) ศึกษาศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

(รม.) รัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ตำแหน่ง: ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดร้อยเอ็ด

พร้อมกับให้ตรวจสอบแบบสอบถามดังกล่าวเพื่อขอคำชี้แนะท้วงติงและหาความเที่ยงตรงเชิงพินิจ (Face Validity)

3.4.4 หาค่าเฉลี่ยเที่ยงตรงเชิงพินิจ (Face Validity) ให้คะแนนตามดัชนีความสอดคล้อง ดังนี้

+1 เมื่อแน่ใจ ว่าข้อความเป็นตัวแทนลักษณะของที่มีสิ่งต้องการที่จะได้

0 เมื่อไม่แน่ใจ ว่าคำถามนั้นเป็นตัวแทนลักษณะของสิ่งที่ต้องการจะได้

-1 เมื่อไม่แน่ใจ ว่าคำถามนั้นไม่เป็นตัวแทนลักษณะของสิ่งที่ต้องการจะได้ นำคะแนนที่ได้มาแทนค่าในสูตร

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

IOC หมายถึง ดัชนีความสอดคล้อง

ΣR หมายถึง ผลรวมของคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ

N หมายถึง จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

ค่า IOC ตั้งแต่ .67-1.00 ถือว่าเป็นตัวแทนค่าดัชนี ต่ำกว่า .67 คำถามนั้นตัดออก

3.4.5 นำแบบสอบถามที่สร้างเสร็จเรียบร้อยแล้ว เสนออาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ เพื่อตรวจและปรับปรุงแก้ไขให้ตรงตามวัตถุประสงค์และแนวคิดทฤษฎี ทั้งสำนวนการใช้ภาษาและคำชี้แจงแล้วนำมาทำความสอดคล้องและปรับปรุงแก้ไขตามที่อาจารย์ที่ปรึกษาเสนอแนะอีกครั้งหนึ่ง

3.4.6 นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงเรียบร้อยแล้ว ไปทำการทดลองใช้ (Try Out) กับคณะสงฆ์ในเขตปกครองของจังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 30 คน ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างเพื่อหาความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม โดยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (Cronbach's alpha coefficient) ของครอนบาค ในการหาความเชื่อมั่น ที่ค่าระดับความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเท่ากับ .942 ซึ่งถือได้ว่าอยู่ในระดับดีมากหมายถึง แบบสอบถามมีความน่าเชื่อถือและสามารถนำไปศึกษากับกลุ่มตัวอย่างจริงได้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2560)

3.4.7 นำแบบสอบถามที่ทำการทดลองและปรับปรุงแล้วเสนออาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์เพื่อตรวจสอบเป็นครั้งสุดท้าย และขอคำแนะนำการจัดทำฉบับสมบูรณ์สำหรับนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการศึกษาในโอกาสต่อไป

3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยดำเนินตามขั้นตอน ดังนี้

3.5.1 ประสานงานกับสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดร้อยเอ็ด โดยทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ข้อมูลถึงเจ้าคณะจังหวัดร้อยเอ็ดมหานิกายและธรรมยุต เพื่อขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลทำการวิจัย

3.5.2 ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูล พร้อมด้วยผู้ช่วยในการวิจัย

3.5.3 ทำการแจกเอกสารแบบสอบถาม โดยทำการชี้แจงรายระเอียดของแบบสอบถามให้กลุ่มตัวอย่างฟังโดยให้เวลาในการตอบแบบสอบถามและได้รับแบบสอบถามกลับคืนมาอีกครั้ง

3.5.4 เก็บรวบรวมแบบสอบถามที่ได้จากการตอบแล้วทั้งหมดเพื่อดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลดำเนินการต่อไป

3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลมีลำดับขั้นตอน ดังนี้

3.6.1 นำแบบสอบถามที่เก็บรวบรวมได้มาตรวจความสมบูรณ์ทั้งฉบับ

3.6.2 นำแบบสอบถามที่เลือกไว้แล้ว ดำเนินการให้คะแนนตามเกณฑ์

3.6.3 นำคะแนนที่ได้วิเคราะห์ข้อมูลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป

3.6.4 วิเคราะห์ข้อมูลระดับบทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนา ตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดร้อยเอ็ด โดยวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ทั้งในภาพรวม รายด้านและเป็นรายข้อ แล้วแปรผลตามเกณฑ์การวิเคราะห์แต่ละข้อ (บุญชม ศรีสะอาด, 2553, หน้า 121) ดังต่อไปนี้

ค่าเฉลี่ย 4.51 - 5.00 หมายถึง มีระดับบทบาทของการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนา มากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.51 - 4.50 หมายถึง มีระดับบทบาทของการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนา มาก

ค่าเฉลี่ย 2.51 - 3.50 หมายถึง มีระดับบทบาทของการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนา ปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.51 - 2.50 หมายถึง มีระดับบทบาทของการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนา น้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 - 1.50 หมายถึง มีระดับบทบาทของการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนา น้อยที่สุด

3.6.5 วิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถามตอนที่ 1 เกี่ยวกับ อายุ พรรษา และระดับการศึกษา โดยใช้ความถี่และร้อยละ

3.6.6 วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อเปรียบเทียบหาค่าความต่างของบทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดร้อยเอ็ด โดยใช้ค่า F-test (One-way ANOVA) ในการเปรียบเทียบตัวแปรที่มีค่ามากกว่า 2 กลุ่มขึ้นไป

3.6.7 เก็บรวบรวมข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนา ตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดร้อยเอ็ด โดยการแจกแจงความถี่ (Frequencies)

3.6.8 นำเสนอผลการวิจัยโดยการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

3.7 สถิติที่ใช้ในการวิจัย

3.7.1 สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูลครั้งนี้ ประกอบด้วย

1) สถิติร้อยละ (Percentage) เพื่อหาค่าความถี่ของผู้ตอบแบบสอบถาม

2) ค่าเฉลี่ย (Mean)

3) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation = S.D.) เพื่อหาระดับ

4) ใช้ค่า F-test (One-way ANOVA) ในการเปรียบเทียบตัวแปรที่มีค่ามากกว่า 2 กลุ่มขึ้นไป

3.7.2 สถิติที่ใช้หาความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับใช้ สัมประสิทธิ์อัลฟ่า (Cronbach's Alpha Coefficient) ของครอนบาซ (Cornbach)

3.7.3 สถิติที่ใช้หาความสอดคล้องของคำถามกับวัตถุประสงค์ (Item-Objective Conguence Index) หรือ IOC

3.7.4 สูตรการหาค่าสถิติที่ใช้การวิจัย ได้แก่

1) ค่าร้อยละ (Percentage) คำนวณจากสูตร (บุญชม ศรีสะอาด, 2560) ดังนี้

$$P = \frac{f}{N} \times 100$$

เมื่อ P แทน ร้อยละ

f แทน ความถี่ที่ต้องการแปลงให้เป็นร้อยละ

N แทน จำนวนความถี่ทั้งหมด

2) ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) คำนวณจากสูตร (บุญชม ศรีสะอาด, 2560) ดังนี้

$$\overline{X} = \frac{\sum X}{N}$$

เมื่อ $\overline{X}$ แทน ค่าเฉลี่ย

$\sum X$ แทน ผลรวมของคะแนนทั้งหมดในกลุ่ม

N แทน จำนวนคน

3) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) คำนวณจากสูตร (บุญชม ศรีสะอาด, 2560) ดังนี้

$$S.D. = \sqrt{\frac{N\sum X^2 - \left(\sum X\right)^2}{N\left(N-1\right)}}$$

เมื่อ S.D. แทน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

X แทน ผลรวมของคะแนนทั้งหมดในกลุ่ม

X^2 แทน ผลรวมกำลังสอง ของคะแนนในกลุ่ม

N แทน จำนวนคน

$\sum$ แทน ผลรวม

4) ค่า F-test (One-Way ANOVA) ในการเปรียบเทียบตัวแปรอิสระตั้งแต่สามกลุ่มขึ้นไป คำนวณจากสูตร (ธานินทร์ ศิลป์จารุ, 2563) ดังนี้

$$F = \frac{MS_b}{MS_W}$$

เมื่อ F แทน ค่าที่ใช้พิจารณาใน F-distribution

MS_b แทน ค่าความแปรปรวนระหว่างกลุ่ม

MS_w แทน ค่าความแปรปรวนภายในกลุ่ม

บทที่ 4
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง บทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดร้อยเอ็ด ใช้วิธีการวิจัยแบบการวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยได้เสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ตามลำดับดังนี้

4.1 สัญลักษณ์ที่ใช้ในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

4.2 ลำดับขั้นตอนการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

4.3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 สัญลักษณ์ที่ใช้ในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้ ผู้วิจัยได้ให้ความหมายไว้ดังนี้

$\bar{X}$	แทน	ค่าเฉลี่ย (Mean)
S.D.	แทน	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)
n	แทน	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
F	แทน	ค่าสถิติที่ใช้ทดสอบนัยสำคัญของค่าเฉลี่ยมากกว่า 2 กลุ่ม (F-test)
SS	แทน	ผลบวกกำลังสองของคะแนน (Sum of Squares)
MS	แทน	ค่าเฉลี่ยของผลบวกกำ ลังสองของคะแนน (Mean Square)
df	แทน	ระดับชั้นของความเป็นอิสระ (degree of freedom)
Sig	แทน	ค่านัยสำคัญทางสถิติ .05 (Significant level)
*	แทน	ความมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4.2 ลำดับขั้นตอนการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 วิเคราะห์บทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดร้อยเอ็ด

ตอนที่ 3 วิเคราะห์เปรียบเทียบบทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามอายุ พรรษา และระดับการศึกษา โดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One way ANOVA) เมื่อพบว่ามีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติจะทำการทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่โดยวิธีของเชฟเฟ่ (Scheffe')

ตอนที่ 4 วิเคราะห์ข้อเสนอแนะบทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดร้อยเอ็ด

4.3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตาม อายุ พรรษา และระดับการศึกษา ใช้การแจกแจงหาค่าความถี่ (Frequency) และคำนวณร้อยละ (Percentage) แล้วนำเสนอในรูปตารางประกอบการบรรยาย ปรากฏดังตารางที่ 4.1

ตารางที่ 4.1 จำนวน และร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน	ร้อยละ
อายุ		
20-30 ปี	63	17.31
31-40 ปี	205	56.32
41 ปี ขึ้นไป	96	26.37
รวม	**364**	**100.00**
พรรษา		
1-10 พรรษา	126	34.62
11-20 พรรษา	110	30.22
21 พรรษาขึ้นไป	128	35.16
รวม	**364**	**100.00**
ระดับการศึกษา		
ต่ำกว่าปริญญาตรี	58	15.93
ปริญญาตรี	186	51.11
ปริญญาโท	92	25.27
ปริญญาเอก	28	7.69
รวม	**364**	**100.00**

จากตารางที่ 4.1 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่อายุ 31-40 ปี จำนวน 205 รูป คิดเป็นร้อยละ 56.32 อายุ 41 ปี ขึ้นไป จำนวน 96 คน คิดเป็นร้อยละ 26.37 อายุ 20-30 ปี จำนวน 63 คน

คิดเป็นร้อยละ 17.31, 21 พรรษา ขึ้นไป จำนวน 128 คน คิดเป็นร้อยละ 35.16, 1-10 พรรษา จำนวน 126 คน คิดเป็นร้อยละ 34.62, 11-20 พรรษา จำนวน 110 คน คิดเป็นร้อยละ 30.22 เป็นปริญญาตรี จำนวน 186 คน คิดเป็นร้อยละ 51.11 ปริญญาโท จำนวน 92 คน คิดเป็นร้อยละ 25.27 ต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน 58 คน คิดเป็นร้อยละ 15.93 และปริญญาเอก จำนวน 28 คน คิดเป็นร้อยละ 7.69

ตอนที่ 2 วิเคราะห์บทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมและรายด้าน

ตารางที่ 4.2 ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับบทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมและรายด้าน

บทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนา	ระดับบทบาท			
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	อันดับ
1) ด้านการปกครอง (ขันติ)	3.85	0.30	มาก	2
2) ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา (สัจจะ)	3.73	0.33	มาก	5
3) ด้านการศาสนศึกษา (ทมะ)	3.69	0.29	มาก	6
4) ด้านการสาธารณสงเคราะห์ (จาคะ)	3.84	0.25	มาก	3
5) ด้านการสาธารณูปการ (ขันติ)	3.82	0.32	มาก	4
6) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ (ทมะ)	3.95	0.23	มาก	1
รวม	**3.81**	**0.11**	**มาก**	**-**

จากตารางที่ 4.2 พบว่า บทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.81, S.D. = 0.11) เมื่อพิจารณารายด้านโดยเรียงจากด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงไปต่ำได้แก่ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ (ทมะ) ($\bar{X}$ = 3.95, S.D.= 0.23) รองลงมา ด้านการปกครอง (ขันติ) ($\bar{X}$ = 3.85, S.D. = 0.30) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ด้านการศาสนศึกษา (ทมะ) ($\bar{X}$ = 3.69, S.D. = 0.29)

ตารางที่ 4.3 ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับบทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดร้อยเอ็ด ด้านการปกครอง (ขันติ)

ด้านการปกครอง (ขันติ)	ระดับบทบาท			
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	อันดับ
1. การสร้างบุคลากรในองค์กรให้มีความสามารถในการบริหารจัดการ	3.74	0.50	มาก	3
2. มีการตรวจสอบประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอ	3.50	0.57	ปานกลาง	4
3. มีการพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของคณะผู้บริหาร สมาชิกในองค์กรให้มีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่	4.20	0.77	มาก	1
4. การสร้างทีมงานที่มีประสิทธิภาพ	3.94	0.54	มาก	2
รวมเฉลี่ย	**3.85**	**0.30**	**มาก**	**-**

จากตารางที่ 4.3 พบว่า บทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดร้อยเอ็ด ด้านการปกครอง (ขันติ) โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ =3.85, S.D.=0.30) เมื่อพิจารณารายข้อโดยเรียงจากข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงไปต่ำ ได้แก่ มีการพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของคณะผู้บริหาร สมาชิกในองค์กรให้มีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่ ($\bar{X}$ =4.20, S.D.=0.77) รองลงมา การสร้างทีมงานที่มีประสิทธิภาพ ($\bar{X}$ =3.94, S.D.=0.54) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ มีการตรวจสอบประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอ ($\bar{X}$ =3.50, S.D.= 0.57)

ตารางที่ 4.4 ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับบทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดร้อยเอ็ด ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา (สัจจะ)

ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา (สัจจะ)	ระดับบทบาท			
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	อันดับ
1. สนับสนุนให้พระสงฆ์เป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปเผยแผ่	3.65	0.70	มาก	3
2. สนับสนุนให้คณะสงฆ์นำหลักพระพุทธศาสนาไปบูรณาการในการดำเนินชีวิตให้อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข	3.85	0.64	มาก	2
3. สนับสนุนรูปแบบการสอนและเผยแผ่หลักธรรมคำสอนด้วยวิธีการที่ทันสมัยโดยผ่านสื่อออนไลน์ต่างๆ	3.37	0.55	ปานกลาง	4
4. สนับสนุนการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยเป็นเครื่องมือช่วยในการเผยแพร่พระพุทธศาสนา อาทิ จัดทำคลิป หรือภาพยนต์เรื่องสั้นที่แฝงแง่คิด มุมมอง สะท้อนสิ่งที่ต้องการนำเสนอให้ผู้รับสารแต่ละกลุ่มเป้าหมายเข้าใจได้ง่าย	4.08	0.86	มาก	1
รวมเฉลี่ย	**3.73**	**0.33**	**มาก**	**-**

จากตารางที่ 4.4 พบว่า บทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดร้อยเอ็ด ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา (สัจจะ) โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ =3.73, S.D.=0.33) เมื่อพิจารณารายข้อโดยเรียงจากข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงไปต่ำได้แก่ สนับสนุนการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยเป็นเครื่องมือช่วยในการเผยแพร่พระพุทธศาสนา อาทิ จัดทำคลิป หรือภาพยนต์เรื่องสั้นที่แฝงแง่คิด มุมมอง สะท้อนสิ่งที่ต้องการนำเสนอให้ผู้รับสารแต่ละกลุ่มเป้าหมายเข้าใจได้ง่าย ($\bar{X}$ =4.08, S.D.=0.86) รองลงมา สนับสนุนให้คณะสงฆ์นำหลักพระพุทธศาสนาไปบูรณาการในการดำเนินชีวิตให้อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ($\bar{X}$ =3.85, S.D.= 0.64) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ สนับสนุนรูปแบบการสอนและเผยแผ่หลักธรรมคำสอนด้วยวิธีการที่ทันสมัยโดยผ่านสื่อออนไลน์ต่างๆ ($\bar{X}$ =3.37, S.D.= 0.55)

ตารางที่ 4.5 ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับบทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดร้อยเอ็ด ด้านการศาสนศึกษา (ทมะ)

ด้านการศาสนศึกษา (ทมะ)	ระดับบทบาท			
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	อันดับ
1. ส่งเสริมการศาสนศึกษา ทั้งแผนกบาลีแผนกธรรมและปริยัติสามัญ ตลอดการช่วยเหลือเกื้อกูลสถาบันการศึกษา ต่างๆ	3.55	0.68	มาก	4
2. ส่งเสริมการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อสร้างความรู้ระดับต่าง ๆ ให้เกิดขึ้นรู้สัจจะธรรมเมื่อรู้แล้วจะได้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีและสร้างสรรค์ในตัวเองในคนอื่น	3.63	0.61	มาก	2
3. สนับสนุนการพัฒนาสถานศึกษาของคณะสงฆ์	3.63	0.64	มาก	3
4. สนับสนุนจัดหาอุปกรณ์การศึกษาของคณะสงฆ์	3.95	0.55	มาก	1
รวมเฉลี่ย	**3.69**	**0.29**	**มาก**	**-**

จากตารางที่ 4.5 พบว่า บทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดร้อยเอ็ด ด้านการศาสนศึกษา (ทมะ) โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ =3.69, S.D.=0.29) เมื่อพิจารณารายข้อโดยเรียงจากข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงไปต่ำได้แก่ สนับสนุนจัดหาอุปกรณ์การศึกษาของคณะสงฆ์ ($\bar{X}$ =3.95, S.D.=0.55) รองลงมา ส่งเสริมการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อสร้างความรู้ระดับต่าง ๆ ให้เกิดขึ้นรู้สัจจะธรรมเมื่อรู้แล้วจะได้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีและสร้างสรรค์ในตัวเองในคนอื่น ($\bar{X}$ =3.63, S.D.=0.61) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ส่งเสริมการศาสนศึกษา ทั้งแผนกบาลีแผนกธรรมและปริยัติสามัญ ตลอดการช่วยเหลือเกื้อกูลสถาบันการศึกษา ต่างๆ ($\bar{X}$ =-3.55, S.D.= 0.68)

ตารางที่ 4.6 ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับบทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดร้อยเอ็ด ด้านการสาธารณสงเคราะห์ (จาคะ)

ด้านการสาธารณสงเคราะห์ (จาคะ)	ระดับบทบาท			
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	อันดับ
1. การสร้างความเป็นธรรม ความเสมอภาคในองค์กร	3.65	0.77	มาก	3
2. การสร้างทีมงานที่มีประสิทธิภาพ	3.79	0.49	มาก	2
3. การช่วยเหลือเพื่อคณะสงฆ์ทั่วไปเป็นความสำคัญของการสาธารณสงเคราะห์ที่จะต้องให้ความช่วยเหลือคณะสงฆ์ ผู้ยากไร้และประสบภัย	3.58	0.60	มาก	4
4. การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารทางราชการเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้การฝึกอาชีพแก่คณะสงฆ์	4.34	0.79	มาก	1
รวมเฉลี่ย	**3.84**	**0.25**	**มาก**	**-**

จากตารางที่ 4.6 พบว่า บทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดร้อยเอ็ด ด้านการสาธารณสงเคราะห์ (จาคะ) โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ =3.84, S.D.=0.25) เมื่อพิจารณารายข้อโดยเรียงจากข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงไปต่ำ การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารทางราชการเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้การฝึกอาชีพแก่คณะสงฆ์ ($\bar{X}$ =4.34, S.D.=0.79) รองลงมา การสร้างทีมงานที่มีประสิทธิภาพ ($\bar{X}$ =3.79, S.D.=0.49) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การช่วยเหลือเพื่อคณะสงฆ์ทั่วไปเป็นความสำคัญของการสาธารณสงเคราะห์ที่จะต้องให้ความช่วยเหลือคณะสงฆ์ ผู้ยากไร้และประสบภัย ($\bar{X}$ =3.58, S.D.= 0.60)

ตารางที่ 4.7 ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับบทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดร้อยเอ็ด ด้านการสาธารณูปการ (ขันติ

ด้านการสาธารณูปการ (ขันติ)	ระดับบทบาท			
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	อันดับ
1. การก่อสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุภายในวัด	3.91	0.58	มาก	1
2. การรักษาความสะอาดภายในวัด	3.69	0.66	มาก	4
3. การขอความร่วมมือจากพระภิกษุสามเณรเกี่ยวกับการรักษาความสะอาด	3.79	0.65	มาก	3
4. การเก็บสิ่งของเครื่องใช้ให้เป็นระเบียบ	3.89	0.37	มาก	2
รวมเฉลี่ย	**3.82**	**0.32**	**มาก**	

จากตารางที่ 4.7 พบว่า บทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดร้อยเอ็ด ด้านการสาธารณูปการ (ขันติ) โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ =3.82, S.D.=0.32) เมื่อพิจารณารายข้อโดยเรียงจากข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงไปต่ำ ได้แก่ การก่อสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุภายในวัด ($\bar{X}$ =3.91, S.D.=0.58) รองลงมา การเก็บสิ่งของเครื่องใช้ให้เป็นระเบียบ ($\bar{X}$ =3.89, S.D.=0.37) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การรักษาความสะอาดภายในวัด ($\bar{X}$ =3.69, S.D.= 0.66)

ตารางที่ 4.8 ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับบทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดร้อยเอ็ด ด้านการศึกษาสงเคราะห์ (ทมะ)

ด้านการศึกษาสงเคราะห์ (ทมะ)	ระดับบทบาท			
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	อันดับ
1. สนับสนุนจัดตั้งกองทุนสงเคราะห์การศึกษาระดับ ประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษา	3.80	0.76	มาก	4
2. สนับสนุนเหตุปัจจัยอันนำไปสู่ความก้าวหน้าด้านการศึกษา สงเคราะห์	3.86	0.53	มาก	3
3. ส่งเสริมการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์และส่งเสริมการ ดำเนินการการจัดการศึกษาสงเคราะห์ของเจ้าอาวาส เจ้าคณะทุกส่วนทุกช่วงชั้น	4.02	0.42	มาก	2
4. ให้การสงเคราะห์ด้านการฝึกฝน อบรมแก่คณะสงฆ์ คณะสงฆ์ดำเนินการขึ้นตามนโยบายของรัฐบาล	4.12	0.73	มาก	1
รวมเฉลี่ย	**3.95**	**0.23**	**มาก**	**-**

จากตารางที่ 4.8 พบว่า บทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดร้อยเอ็ด ด้านการศึกษาสงเคราะห์ (ทมะ) โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ =3.95, S.D.=0.23) เมื่อพิจารณารายข้อโดยเรียงจากข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงไปต่ำ ได้แก่ ให้การสงเคราะห์ด้านการฝึกฝน อบรมแก่คณะสงฆ์ คณะสงฆ์ดำเนินการขึ้นตามนโยบายของรัฐบาล ($\bar{X}$ =4.12, S.D.=0.73) รองลงมา ส่งเสริมการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์และส่งเสริมการ ดำเนินการการจัดการศึกษาสงเคราะห์ของเจ้าอาวาส เจ้าคณะทุกส่วนทุกช่วงชั้น ($\bar{X}$ =4.02, S.D.=0.42) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ สนับสนุนจัดตั้งกองทุนสงเคราะห์การศึกษา ระดับ ประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษา ($\bar{X}$ =3.80, S.D.= 0.76)

ตอนที่ 3 วิเคราะห์เปรียบเทียบบทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามอายุ พรรษา และระดับการศึกษา โดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One way ANOVA) เมื่อพบว่ามีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติจะทำการทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่โดยวิธีของเชฟเฟ่ (Scheffe')

ผู้วิจัยได้ตั้งสมมติฐานการวิจัยไว้ว่า คณะสงฆ์ที่มีอายุ ต่างกันมีความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมของคณะสงฆ์ต่อบทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดร้อยเอ็ด แตกต่างกัน ผลการวิเคราะห์ปรากฏดังตารางที่ 4.9-4.24

ตารางที่ 4.9 ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับบทบาทการส่งเสริมกิจการพระ พุทธศาสนตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามอายุ

บทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาตามหลักฆราวาสธรรม 4	อายุ					
	20-30 ปี		31-40 ปี		41 ปี ขึ้นไป	
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.
1) ด้านการปกครอง (ขันติ)	3.90	0.32	3.87	0.31	3.75	0.27
2) ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา (สัจจะ)	3.66	0.32	3.74	0.34	3.78	0.33
3) ด้านการศาสนศึกษา (ทมะ)	3.68	0.26	3.69	0.31	3.68	0.27
4) ด้านการสาธารณสงเคราะห์ (จาคะ)	3.87	0.23	3.85	0.24	3.80	0.28
5) ด้านการสาธารณูปการ (ขันติ)	3.79	0.38	3.82	0.32	3.83	0.27
6) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ (ทมะ)	4.01	0.17	3.99	0.21	3.83	0.26
รวม	**3.82**	**0.10**	**3.83**	**0.11**	**3.78**	**0.11**

จากตารางที่ 4.9 พบว่า บทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามอายุ ดังนี้

1. 20-30 ปี โดยรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ =3.82, S.D.=0.10) ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ (ทมะ) ($\bar{X}$ =4.01, S.D.=0.17) รองลงมาคือ ด้านการปกครอง (ขันติ) ($\bar{X}$ =3.90, S.D.=0.32) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา (สัจจะ) ($\bar{X}$ =3.66, S.D.=0.32)

2. 31-40 ปี โดยรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.83, S.D.=0.11) ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ (ทมะ) ($\overline{X}$ =3.99, S.D.=0.21) รองลงมาคือ ด้านการปกครอง (ขันติ) ($\overline{X}$ =3.87, S.D.=0.31) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ด้านการศาสนศึกษา (ทมะ) ($\overline{X}$ =3.69, S.D.=0.31)

3. 41 ปี ขึ้นไป โดยรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ =3.78, S.D.=0.11) ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ (ทมะ) ($\overline{X}$ =3.83, S.D.=0.26) รองลงมาคือ ด้านการสาธารณูปการ (ขันติ) ($\overline{X}$ =3.83, S.D.=0.27) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ด้านการศาสนศึกษา (ทมะ) ($\overline{X}$ =3.68, S.D.=0.27)

ตารางที่ 4.10 การวิเคราะห์ความแปรปรวนความคิดเห็นที่มีต่อบทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามอายุ

บทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาตามหลักฆราวาสธรรม 4	ความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig
1) ด้านการปกครอง (ขันติ)	ระหว่างกลุ่ม	1.213	2	.606	6.780	.001*
	ภายในกลุ่ม	32.282	362	.089		
	รวม	**33.495**	**364**			
2) ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา (สัจจะ)	ระหว่างกลุ่ม	.596	2	.298	2.691	.069
	ภายในกลุ่ม	39.946	362	.111		
	รวม	**40.542**	**364**			
3) ด้านการศาสนศึกษา (ทมะ)	ระหว่างกลุ่ม	.012	2	.006	.070	.933
	ภายในกลุ่ม	30.691	362	.085		
	รวม	**30.703**	**364**			
4) ด้านการสาธารณสงเคราะห์ (จาคะ)	ระหว่างกลุ่ม	.231	2	.115	1.879	.154
	ภายในกลุ่ม	22.186	362	.061		
	รวม	**22.417**	**364**			
5) ด้านการสาธารณูปการ (ขันติ)	ระหว่างกลุ่ม	.074	2	.037	.364	.695
	ภายในกลุ่ม	36.959	362	.102		
	รวม	**37.033**	**364**			

ตารางที่ 4.10 (ต่อ)

บทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาตามหลักฆราวาสธรรม 4	ความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig
6) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ (ทมะ)	ระหว่างกลุ่ม	1.999	2	.999	20.978	.000*
	ภายในกลุ่ม	17.198	362	.048		
	รวม	**19.197**	**364**			
โดยรวม	**ระหว่างกลุ่ม**	**.151**	**2**	**.075**	**6.390**	**.002***
	ภายในกลุ่ม	**4.260**	**362**	**.012**		
	รวม	**4.411**	**364**			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4.10 พบว่า ความคิดเห็นที่มีต่อบทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามอายุ โดยรวมด้านการปกครอง(ขันติ) และด้านการศึกษาสงเคราะห์ (ทมะ) แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นอกนั้นไม่แตกต่างกัน เมื่อพบว่ามีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติจะทำการทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่โดยวิธีของเชฟเฟ่ (Scheffe')

ตารางที่ 4.11 ความคิดเห็นที่มีบทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนา ตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามอายุ ด้านการปกครอง (ขันติ)

อายุ	อายุ 20-30 ปี ($\overline{X}$ =3.90)	อายุ 31-40 ปี ($\overline{X}$ =3.87)	อายุ 41 ปี ขึ้นไป ($\overline{X}$ =3.75)
อายุ 20-30 ปี ($\overline{X}$ =3.90)	-	-	.14683*
อายุ 31-40 ปี ($\overline{X}$ =3.87)	-	-	.12439*
อายุ 41 ปี ขึ้นไป ($\overline{X}$ =3.75)	-	-	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4.11 ความคิดเห็นที่มีต่อบทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามอายุ โดยรวม ด้านการปกครอง (ขันติ) ผลการวิจัยพบว่า บุคคลอายุ 20-30 ปี มีความแตกต่างจากบุคคล อายุ 41 ปี ขึ้นไป, บุคคลอายุ 31-40 ปี มีความแตกต่างจากบุคคล อายุ 41 ปี ขึ้นไป

ตารางที่ 4.12 ความคิดเห็นที่มีบทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนา ตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามอายุ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ (ทมะ)

อายุ	อายุ 20-30 ปี ($\overline{X}$ =3.87)	อายุ 31-40 ปี ($\overline{X}$ =3.85)	อายุ 41 ปี ขึ้นไป ($\overline{X}$ =3.80)
อายุ 20-30 ปี($\overline{X}$ =3.87)	-	-	.18378*****
อายุ 31-40 ปี($\overline{X}$ =3.85)	-	-	.16212*****
อายุ 41 ปี ขึ้นไป($\overline{X}$ =3.80)	-	-	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4.12 ความคิดเห็นที่มีต่อบทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามอายุ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ (ทมะ) ผลการวิจัยพบว่า บุคคลอายุ 20-30 ปี มีความแตกต่างจากบุคคล อายุ 41 ปี ขึ้นไป , บุคคลอายุ 31-40 ปี มีความแตกต่างจากบุคคล อายุ 41 ปี ขึ้นไป

ตารางที่ 4.13 ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับบทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามพรรษา

บทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาตามหลักฆราวาสธรรม 4	พรรษา					
	1-10 พรรษา		11-20 พรรษา		21 พรรษาขึ้นไป	
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.
1) ด้านการปกครอง (ขันติ)	3.90	0.32	3.87	0.30	3.76	0.28
2) ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา (สัจจะ)	3.68	0.34	3.74	0.35	3.79	0.30
3) ด้านการศาสนศึกษา (ทมะ)	3.69	0.27	3.69	0.30	3.69	0.30
4) ด้านการสาธารณสงเคราะห์ (จาคะ)	3.89	0.21	3.85	0.23	3.78	0.29
5) ด้านการสาธารณูปการ (ขันติ)	3.77	0.36	3.82	0.31	3.87	0.26
6) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ (ทมะ)	4.04	0.16	3.99	0.21	3.82	0.25
รวม	**3.82**	**0.11**	**3.83**	**0.11**	**3.79**	**0.11**

จากตารางที่ 4.13 พบว่า บทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามพรรษา ดังนี้

1. 1-10 พรรษา โดยรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ =3.82, S.D.=0.11) ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ (ทมะ) ($\bar{X}$ =4.04, S.D.=0.16) รองลงมาคือ ด้านการปกครอง (ขันติ) ($\bar{X}$ =3.90, S.D.=0.32) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา (สัจจะ) ($\bar{X}$ =3.68, S.D.=0.34)

2. 11-20 พรรษา โดยรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.83, S.D.=0.11) ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ (ทมะ) ($\bar{X}$ =3.99, S.D.=0.21) รองลงมาคือ ด้านการปกครอง (ขันติ) ($\bar{X}$ =3.87, S.D.=0.30) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ด้านการศาสนศึกษา (ทมะ) ($\bar{X}$ =3.69, S.D.=0.30)

3. 21 พรรษาขึ้นไป โดยรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ =3.79, S.D.=0.11) ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านการสาธารณูปการ (ขันติ) ($\bar{X}$ =3.87, S.D.=0.26) รองลงมาคือ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ (ทมะ) ($\bar{X}$ =3.82, S.D.=0.25) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ด้านการศาสนศึกษา (ทมะ) ($\bar{X}$ =3.69, S.D.=0.30)

ตารางที่ 4.14 การวิเคราะห์ความแปรปรวนความคิดเห็นที่มีต่อบทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามพรรษา

บทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาตามหลักฆราวาสธรรม 4	ความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig
1) ด้านการปกครอง (ขันติ)	ระหว่างกลุ่ม	1.214	2	.607	6.788	.001*
	ภายในกลุ่ม	32.281	362	.089		
	รวม	**33.495**	**364**			
2) ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา (สัจจะ)	ระหว่างกลุ่ม	.743	2	.372	3.371	.035*
	ภายในกลุ่ม	39.799	362	.110		
	รวม	**40.542**	**364**			
3) ด้านการศาสนศึกษา (ทมะ)	ระหว่างกลุ่ม	.002	2	.001	.014	.986
	ภายในกลุ่ม	30.700	362	.085		
	รวม	**30.702**	**364**			
4) ด้านการสาธารณสงเคราะห์ (จาคะ)	ระหว่างกลุ่ม	.871	2	.435	7.296	.001*
	ภายในกลุ่ม	21.546	362	.060		
	รวม	**22.417**	**364**			
5) ด้านการสาธารณูปการ (ขันติ)	ระหว่างกลุ่ม	.622	2	.311	3.084	.047
	ภายในกลุ่ม	36.411	362	.101		
	รวม	**37.033**	**364**			
6) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ (ทมะ)	ระหว่างกลุ่ม	3.270	2	1.635	37.055	.000*
	ภายในกลุ่ม	15.927	362	.044		
	รวม	**19.197**	**364**			
โดยรวม	**ระหว่างกลุ่ม**	**.142**	**2**	**.071**	**5.984**	**.003***
	ภายในกลุ่ม	**4.270**	**362**	**.012**		
	รวม	**4.411**	**364**			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4.14 พบว่า ความคิดเห็นที่มีต่อบทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามพรรษา โดยรวม

ด้านการปกครอง (ขันติ) ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา (สัจจะ) ด้านการสาธารณสงเคราะห์ (จาคะ) และด้านการศึกษาสงเคราะห์ (ทมะ) แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นอกนั้นไม่แตกต่างกัน เมื่อพบว่ามีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติจะทำการทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่โดยวิธีของเชฟเฟ่ (Scheffe')

ตารางที่ 4.15 ความคิดเห็นที่มีบทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนา ตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามพรรษา ด้านการสาธารณูปการ (ขันติ)

พรรษา	1-10 พรรษา ($\overline{X}$ =3.90)	11-20 พรรษา ($\overline{X}$ =3.87)	21 พรรษาขึ้นไป ($\overline{X}$ =3.76)
1-10 พรรษา ($\overline{X}$ =3.90)	-	-	.13248*
11-20 พรรษา ($\overline{X}$ =3.87)	-	-	.10579*
21 พรรษาขึ้นไป ($\overline{X}$ =3.76)	-	-	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4.15 ความคิดเห็นที่มีต่อบทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามพรรษา โดยรวม ด้านการปกครอง (ขันติ) ผลการวิจัยพบว่า 1- 10 พรรษา มีความแตกต่างจาก 21 พรรษาขึ้นไป, 11 - 20 พรรษา มีความแตกต่างจาก 21 พรรษา ขึ้นไป

ตารางที่ 4.16 ความคิดเห็นที่มีบทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนา ตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามพรรษา ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา (สัจจะ)

พรรษา	1-10 พรรษา ($\overline{X}$ =3.68)	11-20 พรรษา ($\overline{X}$ =3.74)	21 พรรษาขึ้นไป ($\overline{X}$ =3.79)
1-10 พรรษา ($\overline{X}$ =3.68)	-	-	.10760*****
11-20 พรรษา ($\overline{X}$ =3.74)	-	-	-
21 พรรษาขึ้นไป ($\overline{X}$ =3.79)	-	-	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4.16 ความคิดเห็นที่มีต่อบทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามพรรษา โดยรวมด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา (สัจจะ) ผลการวิจัยพบว่า 1- 10 พรรษา มีความแตกต่างจาก 21 พรรษาขึ้นไป

ตารางที่ 4.17 ความคิดเห็นที่มีบทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนา ตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามพรรษา ด้านการสาธารณสงเคราะห์ (จาคะ)

พรรษา	1-10 พรรษา ($\overline{X}$ =3.89)	11-20 พรรษา ($\overline{X}$ =3.85)	21 พรรษาขึ้นไป ($\overline{X}$ =3.78)
1-10 พรรษา ($\overline{X}$ =3.89)	-	-	.11630*
11-20 พรรษา ($\overline{X}$ =3.85)	-	-	-
21 พรรษาขึ้นไป ($\overline{X}$ =3.78)	-	-	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4.17 ความคิดเห็นที่มีต่อบทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามพรรษา โดยรวมด้านการสาธารณสงเคราะห์ (จาคะ) ผลการวิจัยพบว่า 1-10 มีความแตกต่างจาก 21 พรรษาขึ้นไป

ตารางที่ 4.18 ความคิดเห็นที่มีบทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนา ตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามพรรษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ (ทมะ)

พรรษา	1-10 พรรษา ($\overline{X}$ =4.04)	11-20 พรรษา ($\overline{X}$ =3.99)	21 พรรษาขึ้นไป ($\overline{X}$ =3.82)
1-10 พรรษา ($\overline{X}$ =4.04)	-	-	.21801*
11-20 พรรษา ($\overline{X}$ =3.99)	-	-	.17199*
21 พรรษาขึ้นไป ($\overline{X}$ =3.82)	-	-	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4.18 ความคิดเห็นที่มีต่อบทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามพรรษา โดยรวมด้านการศึกษาสงเคราะห์ (ทมะ) ผลการวิจัยพบว่า 1-10 มีความแตกต่างจาก 21 พรรษาขึ้นไป, และ 11-20 มีความแตกต่างจาก 21 พรรษาขึ้นไป

ตารางที่ 4.19 ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับบทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดร้อยเอ็ด ด้านการสาธารณสงเคราะห์ (จาคะ)

บทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาตามหลักฆราวาสธรรม 4	ระดับการศึกษา							
	ต่ำกว่าปริญญาตรี		ปริญญาตรี		ปริญญาโท		ปริญญาเอก	
	$\overline{X}$	S.D.	$\overline{X}$	S.D.	$\overline{X}$	S.D.	$\overline{X}$	S.D.
1) ด้านการปกครอง (ขันติ)	3.91	0.32	3.88	0.31	3.73	0.26	3.89	0.28
2) ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา (สัจจะ)	3.64	0.30	3.73	0.36	3.83	0.27	3.66	0.36

ตารางที่ 4.19 (ต่อ)

บทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาตามหลักฆราวาสธรรม 4	ระดับการศึกษา							
	ต่ำกว่าปริญญาตรี		ปริญญาตรี		ปริญญาโท		ปริญญาเอก	
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.
3) ด้านการศาสนศึกษา (ทมะ)	3.69	0.27	3.69	0.29	3.68	0.30	3.72	0.29
4) ด้านการสาธารณสงเคราะห์(จาคะ)	3.87	0.24	3.88	0.22	3.73	0.30	3.92	0.20
5) ด้านการสาธารณูปการ (ขันติ)	3.78	0.39	3.80	0.33	3.91	0.22	3.74	0.32
6) ด้านการศึกษาสงเคราะห์(ทมะ)	4.00	0.17	4.02	0.19	3.80	0.21	3.88	0.35
รวม	**3.81**	**0.10**	**3.83**	**0.11**	**3.78**	**0.10**	**3.80**	**0.12**

จากตารางที่ 4.19 พบว่า บทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามระดับการศึกษา ปรากฏดังนี้

1. ต่ำกว่าปริญญาตรี โดยรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ =3.81, S.D.=0.10) พิจารณาด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดไปหาต่ำสุด ได้แก่ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ (ทมะ) ($\bar{X}$ =4.00, S.D.=0.17) รองลงมา ได้แก่ ด้านการปกครอง (ขันติ) ($\bar{X}$ =3.91, S.D.=0.32) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา (สัจจะ) ($\bar{X}$ =3.64, S.D.=0.30)

2. ปริญญาตรี โดยรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ =3.83, S.D.=0.11) พิจารณาด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดไปหาต่ำสุด ได้แก่ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ (ทมะ) ($\bar{X}$ =4.02, S.D.=0.19) รองลงมา ได้แก่ ด้านการสาธารณสงเคราะห์ (จาคะ) ($\bar{X}$ =3.88, S.D.=0.22) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ด้านการศาสนศึกษา (ทมะ) ($\bar{X}$ =3.69, S.D.=0.29)

3. ปริญญาโท โดยรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ =3.78, S.D.=0.10) พิจารณาด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดไปหาต่ำสุด ได้แก่ ด้านการสาธารณูปการ (ขันติ) ($\bar{X}$ =3.91, S.D.=0.22) รองลงมา

ได้แก่ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา (สัจจะ) ($\bar{X}$ =3.83, S.D.=0.27) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ด้านการศาสนศึกษา (ทมะ) ($\bar{X}$ =3.68, S.D.=0.30)

4. ปริญญาเอก ขึ้นไป โดยรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ =3.80, S.D.=0.12) พิจารณาด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดไปหาต่ำสุด ได้แก่ ด้านการสาธารณสงเคราะห์ (จาคะ) ($\bar{X}$ =3.92, S.D.=0.20) รองลงมา ได้แก่ ด้านการปกครอง (ขันติ) ($\bar{X}$ =3.89, S.D.=0.28) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา (สัจจะ) ($\bar{X}$ =3.66, S.D.=0.36)

ตารางที่ 4.20 การวิเคราะห์ความแปรปรวนความคิดเห็นที่มีต่อบทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามพรรษา

บทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาตามหลักฆราวาสธรรม 4	ความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig
1) ด้านการปกครอง (ขันติ)	ระหว่างกลุ่ม	1.802	3	.601	6.824	.000*
	ภายในกลุ่ม	31.693	361	.088		
	รวม	**33.495**	**364**			
2) ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา (สัจจะ)	ระหว่างกลุ่ม	1.471	3	.490	4.518	.004*
	ภายในกลุ่ม	39.071	361	.109		
	รวม	**40.542**	**364**			
3) ด้านการศาสนศึกษา (ทมะ)	ระหว่างกลุ่ม	.038	3	.013	.149	.930
	ภายในกลุ่ม	30.664	361	.085		
	รวม	**30.702**	**364**			
4) ด้านการสาธารณสงเคราะห์ (จาคะ)	ระหว่างกลุ่ม	1.498	3	.499	8.595	.000*
	ภายในกลุ่ม	20.919	361	.058		
	รวม	**22.417**	**364**			
5) ด้านการสาธารณูปการ (ขันติ)	ระหว่างกลุ่ม	1.114	3	.371	3.723	.012*
	ภายในกลุ่ม	35.919	361	.100		
	รวม	**37.033**	**364**			

ตารางที่ 4.20 (ต่อ)

บทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาตามหลักฆราวาสธรรม 4	ความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig
6) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ (ทมะ)	ระหว่างกลุ่ม	3.308	3	1.103	24.988	.000*
	ภายในกลุ่ม	15.888	361	.044		
	รวม	**19.196**	**364**			
โดยรวม	**ระหว่างกลุ่ม**	**.166**	**3**	**.055**	**4.687**	**.003***
	ภายในกลุ่ม	**4.245**	**361**	**.012**		
	รวม	**4.411**	**364**			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4.20 พบว่า ความคิดเห็นที่มีต่อ บทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามระดับการศึกษาด้านการศาสนศึกษา (ทมะ) ไม่แตกต่างกัน ส่วนนอกนั้นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพบว่ามีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติจะทำการทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่โดยวิธีของเชฟเฟ่ (Scheffe')

ตารางที่ 4.21 ความคิดเห็นที่มีต่อบทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามระดับการศึกษา ด้านการปกครอง (ขันติ)

ระดับการศึกษา	ต่ำกว่าปริญญาตรี ($\overline{X}$ =3.91)	ปริญญาตรี ($\overline{X}$ =3.88)	ปริญญาโท ($\overline{X}$ =3.73)	ปริญญาเอก ($\overline{X}$ =3.89)
ต่ำกว่าปริญญาตรี($\overline{X}$ =3.91)	-	-	.17963*	-
ปริญญาตรี($\overline{X}$ =3.88)	-	-	.15349*	-
ปริญญาโท ($\overline{X}$ =3.73)	-	-	-	-
ปริญญาเอก ($\overline{X}$ =3.89)	-	-	-	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4.21 ความคิดเห็นที่มีต่อบทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามระดับการศึกษา ด้านการปกครอง (ขันติ) ผลการวิจัยพบว่า โดยรวม ระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี มีความแตกต่างจากระดับการศึกษาปริญญาโท, ระดับการศึกษาปริญญาตรี มีความแตกต่างจากระดับการศึกษาปริญญาโท

ตารางที่ 4.22 ความคิดเห็นที่มีต่อบทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามระดับการศึกษา ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา (สัจจะ)

ระดับการศึกษา	ต่ำกว่าปริญญาตรี ($\overline{X}$ =3.64)	ปริญญาตรี ($\overline{X}$ =3.73)	ปริญญาโท ($\overline{X}$ =3.83)	ปริญญาเอก ($\overline{X}$ =3.66)
ต่ำกว่าปริญญาตรี($\overline{X}$ =3.64)	-	-	.18656*	-
ปริญญาตรี($\overline{X}$ =3.73)	-	-	-	-
ปริญญาโท ($\overline{X}$ =3.83)	-	-	-	-
ปริญญาเอก ($\overline{X}$ =3.66)	-	-	-	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4.22 ความคิดเห็นที่มีต่อบทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามระดับการศึกษา ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา (สัจจะ) ผลการวิจัยพบว่า ระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี มีความแตกต่างจากระดับการศึกษาปริญญาโท

ตารางที่ 4.23 ความคิดเห็นที่มีต่อบทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามระดับการศึกษา ด้านการสาธารณสงเคราะห์ (จาคะ)

ระดับการศึกษา	ต่ำกว่าปริญญาตรี ($\overline{X}$ =3.87)	ปริญญาตรี ($\overline{X}$ =3.88)	ปริญญาโท ($\overline{X}$ =3.73)	ปริญญาเอก ($\overline{X}$ =3.92)
ต่ำกว่าปริญญาตรี($\overline{X}$ =3.87)	-	-	.13699*	-
ปริญญาตรี($\overline{X}$ =3.88)	-	-	.14130*	-
ปริญญาโท ($\overline{X}$ =3.73)	.13699*****	.14130*****	-	.18595*
ปริญญาเอก ($\overline{X}$ =3.92)	-	-	.18595*	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4.23 ความคิดเห็นที่มีต่อบทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามระดับการศึกษา ด้านการด้านการสาธารณสงเคราะห์ (จาคะ) ผลการวิจัยพบว่า ระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี มีความแตกต่างจากระดับการศึกษาปริญญาโท, ระดับการศึกษาปริญญาตรี มีความแตกต่างจากระดับการศึกษาปริญญาโท, ระดับการศึกษาปริญญาโท มีความแตกต่างจากระดับการศึกษาต่ำปริญญาตรี ระดับการศึกษาปริญญาโท มีความแตกต่างจากระดับการศึกษา ระดับการศึกษาปริญญาตรี, ระดับการศึกษาปริญญาโท มีความแตกต่างจากระดับการศึกษาปริญญาเอก และระดับการศึกษาปริญญาเอก มีความแตกต่างจากระดับการศึกษาปริญญาโท

ตารางที่ 4.24 ความคิดเห็นที่มีต่อบทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามระดับการศึกษา ด้านการสาธารณูปการ (ขันติ)

ระดับการศึกษา	ต่ำกว่าปริญญาตรี ($\overline{X}$ =3.78)	ปริญญาตรี ($\overline{X}$ =3.80)	ปริญญาโท ($\overline{X}$ =3.91)	ปริญญาเอก ($\overline{X}$ =3.74)
ต่ำกว่าปริญญาตรี($\overline{X}$ =3.78)	-	-	-	-
ปริญญาตรี($\overline{X}$ =3.80)	-	-	.11328*	-
ปริญญาโท ($\overline{X}$ =3.91)	-	-	-	-
ปริญญาเอก ($\overline{X}$ =3.74)	-	-	-	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4.24 ความคิดเห็นที่มีต่อบทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามระดับการศึกษา ด้านการสาธารณูปการ (ขันติ) ผลการวิจัยพบว่า ระดับการศึกษาปริญญาตรี มีความแตกต่างจากระดับการศึกษาปริญญาโท

ตารางที่ 4.25 ความคิดเห็นที่มีต่อบทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามระดับการศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ (ทมะ)

ระดับการศึกษา	ต่ำกว่าปริญญาตรี ($\overline{X}$ =4.00)	ปริญญาตรี ($\overline{X}$ =4.02)	ปริญญาโท ($\overline{X}$ =3.80)	ปริญญาเอก ($\overline{X}$ =3.88)
ต่ำกว่าปริญญาตรี($\overline{X}$ =4.00)	-	-	.20540*	-
ปริญญาตรี($\overline{X}$ =4.02)	-	-	.22125 *	.13623*
ปริญญาโท ($\overline{X}$ =3.80)	-	-	-	-
ปริญญาเอก ($\overline{X}$ =3.88)	-	-	-	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4.25 ความคิดเห็นที่มีต่อบทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามระดับการศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ (ทมะ) ผลการวิจัยพบว่า ระดับการศึกษาปริญญาต่ำกว่าตรี มีความแตกต่างจากระดับการศึกษาปริญญาโท, ระดับการศึกษาปริญญาตรี มีความแตกต่างจากระดับการศึกษาปริญญาโท และระดับการศึกษาปริญญาตรี มีความแตกต่างจากระดับการศึกษาปริญญาเอก

ตอนที่ 4 วิเคราะห์ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดร้อยเอ็ด

1. ด้านการปกครอง (ขันติ) ควรมีการตรวจสอบประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้ทราบเกี่ยวกับปัญหา หรือจุดบกพร่อง เพื่อที่ในครั้งต่อไปจะได้ปรับปรุง พัฒนามากขึ้น

2. ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา (สัจจะ) ควรมีการร่วมมือกับ เข้าร่วมกับ หลายๆฝ่าย สนับสนุนรูปแบบการสอนและเผยแผ่หลักธรรมคำสอนด้วยวิธีการที่ทันสมัยโดยผ่านสื่อออนไลน์ต่างๆ เพื่อให้สามารถเข้าถึงทุกวัยได้ง่ายขึ้น

3. ด้านการศาสนศึกษา (ทมะ) ควรจัดให้มีกิจกรรมการส่งเสริมการศาสนศึกษา ทั้งแผนกบาลีแผนกธรรมและปริยัติสามัญ ตลอดการช่วยเหลือเกื้อกูลสถาบันการศึกษา ต่างๆ ให้มากขึ้น

4. ด้านการสาธารณสงเคราะห์ (จาคะ)ใ มีการช่วยเหลือเพื่อคณะสงฆ์ทั่วไปให้เป็นความสำคัญของการสาธารณสงเคราะห์ที่จะต้องให้ความช่วยเหลือคณะสงฆ์ และประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ช่วยเหลือผู้ยากไร้และประสบภัย

5. ด้านการสาธารณูปการ (ขันติ) ควรมีการจัดกิจกรรม การทำความสะอาดที่บ่อยครั้ง การรักษาความสะอาดภายในวัด

6. ด้านการศึกษาสงเคราะห์ (ทมะ) ควรมีการจัดการงบประมาณไปสนับสนุนจัดตั้งกองทุนสงเคราะห์การศึกษา ระดับ ประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษา เพื่อเป็นประโยชน์แก่ นักเรียนที่เป็นคนดี และเรียนดี แต่ด้อยโอกาสในการศึกษา

บทที่ 5
สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยในครั้งนี้ได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการวิจัย คือ 1) เพื่อศึกษาระดับบทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดร้อยเอ็ด 2) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบบทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตาม อายุ พรรษา และระดับการศึกษา 3) เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะแนวการพัฒนาบทบาทเพื่อส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดร้อยเอ็ด ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิจัยตามลำดับ ดังนี้

5.1 สรุปผล

5.2 อภิปรายผล

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผล

1. ระดับบทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.81, S.D. = 0.11) เมื่อพิจารณารายด้านโดยเรียงจากด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงไปต่ำ ได้แก่ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ (ทมะ) ($\overline{X}$ = 3.95, S.D.= 0.23) รองลงมา ด้านการปกครอง (ขันติ) ($\overline{X}$ = 3.85, S.D. = 0.30) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ด้านการศาสนศึกษา (ทมะ) ($\overline{X}$ = 3.69, S.D. = 0.29)

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านปรากฏดังนี้

1.1 ด้านการปกครอง (ขันติ) โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อโดยเรียงจากข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงไปต่ำ ได้แก่ มีการพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของคณะผู้บริหาร สมาชิกในองค์กรให้มีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่ รองลงมา การสร้างทีมงานที่มีประสิทธิภาพ และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ มีการตรวจสอบประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอ

1.2 ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา (สัจจะ) โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อโดยเรียงจากข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงไปต่ำ ได้แก่ สนับสนุนการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยเป็นเครื่องมือช่วยในการเผยแพร่พระพุทธศาสนา อาทิ จัดทำคลิป หรือภาพยนต์เรื่องสั้นที่แฝงแง่คิด มุมมอง สะท้อนสิ่งที่ต้องการนำเสนอให้ผู้รับสารแต่ละกลุ่มเป้าหมายเข้าใจได้ง่าย รองลงมา สนับสนุนให้ประชาชนนำหลักพระพุทธศาสนาไปบูรณาการในการดำเนินชีวิตให้อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข และข้อที่มีค่าเฉลี่ย

ต่ำสุด คือ สนับสนุนรูปแบบการสอนและเผยแผ่หลักธรรมคำสอนด้วยวิธีการที่ทันสมัยโดยผ่านสื่อออนไลน์ต่างๆ

1.3 ด้านการศาสนศึกษา (ทมะ) โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อโดยเรียงจากข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงไปต่ำ ได้แก่ สนับสนุนจัดหาอุปกรณ์การศึกษาของคณะสงฆ์ รองลงมา ส่งเสริมการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อสร้างความรู้ระดับต่าง ๆ ให้เกิดขึ้นรู้สัจจะธรรมเมื่อรู้แล้วจะได้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีและสร้างสรรค์ในตัวเองในคนอื่น และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ส่งเสริมการศาสนศึกษา ทั้งแผนกบาลีแผนกธรรมและปริยัติสามัญ ตลอดการช่วยเหลือเกื้อกูลสถาบันการศึกษาต่างๆ

1.4 ด้านการสาธารณสงเคราะห์ (จาคะ) โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อโดยเรียงจากข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงไปต่ำ การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารทางราชการเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้การฝึกอาชีพแก่ประชาชน รองลงมา การสร้างทีมงานที่มีประสิทธิภาพ และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การช่วยเหลือเพื่อประชาชนทั่วไปเป็นความสำคัญของการสาธารณสงเคราะห์ที่จะต้องให้ความช่วยเหลือประชาชน ผู้ยากไร้และประสบภัย

1.5 ด้านการสาธารณูปการ (ขันติ) โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อโดยเรียงจากข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงไปต่ำ ได้แก่ การก่อสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุภายในวัด รองลงมา การเก็บสิ่งของเครื่องใช้ให้เป็นระเบียบ และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การรักษาความสะอาดภายในวัด

1.6 ด้านการศึกษาสงเคราะห์ (ทมะ) โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อโดยเรียงจากข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงไปต่ำ ได้แก่ ให้การสงเคราะห์ ด้านการฝึกฝน อบรมแก่ประชาชน คณะสงฆ์ดำเนินการขึ้นตามนโยบายของรัฐบาล รองลงมา ส่งเสริมการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์และส่งเสริมการ ดำเนินการการจัดการศึกษาสงเคราะห์ของเจ้าอาวาส เจ้าคณะทุกส่วนทุกช่วงชั้น และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ สนับสนุนจัดตั้งกองทุนสงเคราะห์การศึกษา ระดับ ประถมศึกษา มัธยมศึกษาและอุดมศึกษา

2. ผลการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นที่มีต่อระดับบทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามอายุ พรรษา ระดับการศึกษา โดยรวม ด้านการปกครอง (ขันติ) และด้านการศึกษาสงเคราะห์ (ทมะ) คณะสงฆ์ที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรีกับระดับปริญญาตรีและปริญญาโทมีความคิดเห็นที่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นอกนั้นไม่แตกต่างกัน

3. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า ด้านการปกครอง (ขันติ) ควรมีการตรวจสอบประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้ทราบเกี่ยวกับปัญหา หรือจุดบกพร่อง เพื่อที่ในครั้งต่อไปจะได้ปรับปรุง พัฒนามากขึ้น ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา (สัจจะ) ควรมีการร่วมมือกับ เข้า

ร่วมกับ หลายๆฝ่ายสนับสนุนรูปแบบการสอนและเผยแผ่หลักธรรมคำสอนด้วยวิธีการที่ทันสมัยโดยผ่านสื่อออนไลน์ต่างๆ เพื่อให้สามารถเข้าถึงทุกวัยได้ง่ายขึ้น ด้านการศาสนศึกษา (ทมะ) ควรจัดให้มีกิจกรรมการส่งเสริมการศาสนศึกษา ทั้งแผนกบาลีแผนกธรรมและปริยัติสามัญ ตลอดการช่วยเหลือเกื้อกูลสถาบันการศึกษา ต่างๆ ให้มากขึ้น ด้านการสาธารณสงเคราะห์ (จาคะ) มีการช่วยเหลือเพื่อประชาชนทั่วไปให้เป็นความสำคัญของการสาธารณสงเคราะห์ที่จะต้องให้ความช่วยเหลือประชาชนและประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ช่วยเหลือผู้ยากไร้และประสบภัย ด้านการสาธารณูปการ (ขันติ) ควรมีการจัดกิจกรรม การทำความสะอาดที่บ่อยครั้ง การรักษาความสะอาดภายในวัด ด้านการศึกษาสงเคราะห์ (ทมะ) ควรมีการจัดการงบประมาณไปสนับสนุนจัดตั้งกองทุนสงเคราะห์การศึกษา ระดับ ประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษา เพื่อเป็นประโยชน์แก่ นักเรียนที่เป็นคนดีและเรียนดี แต่ด้อยโอกาสในการศึกษา

5.2 อภิปรายผล

จากผลการวิจัยครั้งนี้มีประเด็นที่น่าสนใจเพื่อนำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. ระดับบทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า อำนาจ หน้าที่ และความรับผิดชอบเกี่ยวกับการงานโดยตรงและงานพิเศษที่ควรจะต้องกระทำ หรือพฤติกรรมที่คาดหวังสำหรับผู้อยู่ในสถานภาพต่างๆ ว่าต้องปฏิบัติอย่างไร เป็นบทบาทที่คาดหวังโดยกลุ่มคนหรือสังคม ซึ่งบทบาทเป็นพฤติกรรมหรือการกระทำของบุคคล ซึ่งอยู่ในฐานะหรือตำแหน่งหรือมีสถานภาพอย่างใด อย่างหนึ่ง ซึ่งสังคมได้กำหนดให้มีหน้าที่ต้องปฏิบัติบทบาท และสถานภาพเป็นสิ่งที่ควบคู่กัน นั่นคือ สถานภาพจะกำหนดว่าบุคคลนั้น ๆ มีหน้าที่ต้องปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างไร ส่วนบทบาทเป็นการ ปฏิบัติตามหน้าที่สังคมได้กำหนดไว้ ในแต่ละสถานภาพ การแสดงบทบาทจะสอดคล้องกับบรรทัดฐานของสังคม ในสถานภาพหนึ่ง ๆ บุคคลอาจจะต้องแสดงบทบาทมากมายโดยบทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดร้อยเอ็ด ประกอบด้วย 6 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการปกครอง (ขันติ) 2) ด้านการเผยแพร่พระพุทธศาสนา (สัจจะ) 3) ด้านการศาสนศึกษา (ทมะ) 4) ด้านการสาธารณสงเคราะห์ (จาคะ) 5) ด้านการสาธารณูปการ (ขันติ) 6) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ (ทมะ) โดยการประยุกต์ใช้หลักฆราวาสธรรม 4 ได้แก่ 1) สัจจะ แปลว่า ความสัตย์ ความซื่อ 2) ทมะ แปลว่า ฝึกตน ข่มจิต และรักษาใจ บังคับตัวเองเพื่อลดและละกิเลส และรักษาสัจจะ 3) ขันติ แปลว่า อดทน ไม่ใช่แพียงแต่อดทนกับคำพูดหรือการกระทำของผู้อื่นที่เราไม่พอใจ แต่หมายถึงการอดทนอดกลั้นต่อการบีบบังคับของกิเลส 4) จาคะ แปลว่า เสียสละ บริจาคสิ่งที่ไม่ควรมีอยู่ในตน โดยเฉพาะกิเลสเพราะนั้นคือสิ่งที่ไม่ควรมีอยู่กับตน ละนิสัยไม่ดีต่างๆ (พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, 2548) สอดคล้องกับแนวคิด

ของ สุจิตรา สง่าเนตร (2529, หน้า 6) ได้กล่าวถึงบทบาทแนวโครงสร้างทางสังคมว่าบทบาทที่ถูกมองว่าเป็นสิ่งที่กำหนดขึ้นในสังคม ถูกคาดหวังว่าบุคคลในสถานภาพใดควรมีบทบาทอย่างไร เมื่อบุคคลเข้าดำรงในสภาพนั้น ก็จะมีบทบาทตามที่สังคมคาดหวังไว้เช่นนั้น และบุคคลอื่น ๆ ก็จะคาดหวังบทบาทของผู้ที่อยู่ในสถานภาพต่าง ๆ ตามที่คาดว่าเป็นค่านิยม บรรทัดฐานที่กำหนดให้มีบทบาทพฤติกรรมนั้น ส่วนบทบาทแนวปฏิสัมพันธ์ทางสังคมจะให้ความสำคัญกับกระบวนการที่บุคคลจะทำความหวังก็ได้ และสอดรับกับงานวิจัยของ พระมหาจรัญ ภูริโกวิโท (2563) ได้ศึกษาแนวทางการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการจังหวัดนนทบุรี เชิงพุทธบูรณาการ ผลจากการศึกษาพบว่า 1) ด้านการปกครอง ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎหมาย ข้อบังคับ มีหลักอปริหานิยธรรมเข้ามาบูรณาการ 2) ด้านการศาสนศึกษา จัดการศึกษา พระปริยัติธรรมให้กับพระภิกษุสามเณร มีหลักไตรสิกขาเข้ามาบูรณาการ 3) ด้านการศึกษา สงเคราะห์ ปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่เด็กเยาวชน มีหลักสังคหวัตถุเข้ามาบูรณาการ 4) ด้าน การเผยแผ่พระพุทธศาสนา ประกาศพระพุทธศาสนา มีหลักพุทธวิธีการสอนเข้ามาบูรณาการ 5) ด้านการสาธารณูปการ พัฒนาบูรณะวัด มีหลักพรหมวิหารและหลักภาวนาเข้ามาบูรณาการ 6) ด้านการสาธารณสงเคราะห์ ช่วยเหลือสังคมทางจิตใจและวัตถุ มีหลักสาราณียธรรมเข้ามาบูรณาการ

เมื่อพิจารณาจากผลการวิจัยผู้วิจัยได้นำผลการวิจัยที่โดดเด่นมาอภิปรายได้ดังนี้

ด้านการศึกษาสงเคราะห์ (ทมะ) โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ด้านการศึกษาสงเคราะห์เป็นการให้การสงเคราะห์ด้านการฝึกฝน อบรมแก่ประชาชน ความสำคัญของการศึกษาสงเคราะห์เป็นการจัดการศึกษาที่วัด คณะสงฆ์ดำเนินการขึ้นเพื่อสนองต่อนโยบายของภาครัฐ ในอันที่จะส่งเสริมให้ประชาชน เยาวชน ได้รับการศึกษา หลักการศึกษา สงเคราะห์เป็นภารกิจด้านการดำเนินการจัดการศึกษาที่เน้นการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่เด็กและ เยาวชน ให้มีความรู้ความเข้าใจหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เพื่อสามารถดำรงตนและดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุขและเป็นพลเมืองที่มีความรู้คู่คุณธรรม ส่งเสริมการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์และส่งเสริมการดำเนินการการจัดการศึกษาสงเคราะห์ของเจ้าอาวาส เจ้าคณะทุกส่วนทุกช่วงชั้น สนับสนุนเหตุปัจจัยอันนำไปสู่ความก้าวหน้าด้านการศึกษาสงเคราะห์ สนับสนุนจัดตั้งกองทุนสงเคราะห์การศึกษา ระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษา โดยการจัดการศึกษาเป็นโรงเรียนตามแผนการศึกษาแห่งชาติโดยมุ่งให้พระภิกษุ สามเณร นักเรียน ได้ศึกษาเพื่อชีวิตและสังคม ได้แก่ โรงเรียนราษฎร์การกุศลของวัด ศูนย์การเรียนรู้ศีลธรรมในวัด (ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์เดิม หรือวันหยุดอื่น ๆ) ศูนย์อบรมเด็ก ก่อนเกณฑ์ในวัด วิทยาลัยและมหาวิทยาลัยสงฆ์ การสงเคราะห์ให้เด็กและประชาชนได้รับการศึกษาในสถานศึกษาของรัฐหรือ เอกชน ตามแผนการศึกษาแห่งชาติ เช่น การเป็นผู้นำในการตั้งโรงเรียนในชนบทที่ตั้งวัดการให้สร้างสถานศึกษาในบริเวณวัด การให้ใช้หรือให้เช่าที่ดินวัด หรือที่ธรณีสงฆ์ในการสร้างสถานศึกษา ของรัฐ หรือท้องถิ่น การเป็นผู้

อุปการะโรงเรียนต่าง ๆ การให้ความอุปถัมภ์แก่เด็กวัด การสอนศีลธรรมแก่นักเรียน นักศึกษาในระบบโรงเรียนตามแผนการศึกษาชาติ เช่น การสอนธรรมศึกษา การสอนศีลธรรม หน่วยงานพระธรรมทูต และหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล ในการเผยแผ่ศีลธรรมใน โรงเรียน และสถานศึกษาต่าง ๆ สอดคล้องกับแนวคิดของ พระครูปลัดอาทิตย์ อตฺถเวทีซองดี (2546, หน้า 110) กล่าวว่า การสาธารณสงเคราะห์หมายถึงการดำเนินการช่วยเหลือสังคมทางวัตถุในรูปแบบ ต่างๆที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัยได้แก่การสงเคราะห์ภิกษุสงฆ์สามเณรการสร้างถนนเข้าหมู่บ้าน การให้ สถานที่เป็นแหล่งประปาหมู่บ้าน การสนับสนุนทุนการศึกษาแก่เด็กนักเรียน การช่วยเหลือผู้ป่วยผู้ยากไร้ การสร้างห้องสมุดโรงเรียนเป็นต้นการสาธารณสงเคราะห์นอกจากจะเป็นการช่วยเหลือชาวบ้าน ในสิ่งที่พวกเขาต้องการและมีความจำเป็นแล้ว ยังเป็นการสร้างความผูกพันระหว่างวัดกับบ้านอีกทางหนึ่งด้วย

2. ผลการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นที่มีต่อระดับบทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามอายุ พรรษา ระดับการศึกษา โดยรวม ด้านการปกครอง (ขันติ) และด้านการศึกษาสงเคราะห์ (ทมะ) แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า คณะสงฆ์ในเขตการปกครองของจังหวัดร้อยเอ็ด ที่มีอายุ พรรษา ระดับการศึกษา มีทัศนคติต่อบทบาทการส่งเสริมกิจกานพระพุทธศาสนาที่แตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัดเจน โดยเฉพาะในด้านการปกครอง(ขันติ) และด้านการศึกษาสงเคราะห์ (ทมะ) คณะสงฆ์ที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรีกับระดับปริญญาตรีและปริญญาโทมีความคิดเห็นที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระชนินสิทธิ์ สุทธิจิตฺโต (ภูเมศโปสยานนท์) (2560) บทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาของสำนักงานพระพุทธศาสนา ประจำจังหวัดสงขลา ผลการวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบบทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาของสำนักงาน พระพุทธศาสนา ประจำจังหวัดสงขลาจำแนกตามความเห็นของพระสงฆ์ที่มีอายุ พรรษาต่างกัน ไม่ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และพระสงฆ์ที่มี การศึกษาสามัญ การศึกษานักธรรม และ การศึกษาบาลีต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาของสำนักงาน พระพุทธศาสนา ประจำจังหวัดสงขลา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ข้อเสนอแนะนำไปใช้

ผู้วิจัยได้เสนอแนะจากผลการวิจัยได้ดังนี้

1) จากผลการวิจัยบทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า ด้านการศาสนศึกษา (ทมะ) มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ซึ่งสำนักงานพระพุทธศาสนา ประจำจังหวัดร้อยเอ็ด ควรให้ความสำคัญกับประเด็นดังกล่าวมากขึ้น โดย

การส่งเสริมการศาสนศึกษา ทั้งแผนกบาลีแผนกธรรมและปริยัติสามัญ ตลอดการช่วยเหลือเกื้อกูลสถาบันการศึกษาต่างๆ

2) จากผลการศึกษาบทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า ด้านการศึกษาสงเคราะห์ (ทมะ) สำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดร้อยเอ็ด ควรสนับสนุนให้การสงเคราะห์ด้านการฝึกฝน อบรมแก่คณะสงฆ์และดำเนินการตามนโยบายของรัฐบาล

3) สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดร้อยเอ็ด อาจนำเอาผลวิจัยที่พบในครั้งนี้ เสนอต่อคณะสงฆ์เพื่อนำมากำหนดเป็นนโยบายในการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาในทุกด้าน

5.3.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

1) ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการสร้างและพัฒนาบทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาของสำนักงานพระพุทธศาสนาประจำจังหวัดร้อยเอ็ดร่วมกับคณะสงฆ์

2) ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอย่างครบถ้วน ได้แก่คณะสงฆ์ ข้าราชการสำนักงานพระพุทธศาสนา และประชาชน

บรรณานุกรม

1) หนังสือ

กถิน อัตถโยธิน, หลวง. (2511). *อธิบายธรรมวิภาค น.ธ.ตรี,* กรุงเทพฯ: ธรรมบรรณาคาร.

งามพิศ สัตย์สงวน. (2547). *การวิจัยเชิงคุณภาพทางมานุษยวิทยา* (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

งามพิศ สัตว์สงวน. (2532). *หลักมานุษย์วิทยา.* กรุงเทพฯ: เจ้าพยาการพิมพ์.

คณะสังคมศาสตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร.

จำนง อดิวัฒนสิทธิ์ และคณะ. (2551). *สังคมวิทยา.* กรุงเทพฯ: ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา

จีรพรรณ กาญจนะจิตรา. (2523). *การพัฒนาชุมชน.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ชัยวัฒน์ อัตพัฒน์ และทวี ผลสมภพ. (2529). *หลักพระพุทธศาสนา.* กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ชุดา จิตพิทักษ์. (2525). *พฤติกรรมศาสตร์เบื้องต้น.* กรุงเทพฯ: สารมวลชน.

ณัฐฐาพร จินดาสวัสดิ์. (2558). *การปกครองคณะสงฆ์ในประเทศไทยกรณีศึกษา มหาเถรสมาคม*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

เดโช สวนานนท์. (2552). *จิตวิทยาการศึกษา*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

ทัตตชีโวภิกขุ. (2529). *ฆราวาสธรรม*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์นิวไวเต็ก.

ทิตยา สุวรรณชฎ. (2527). *สังคมวิทยา*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

ธานินทร์ ศิลป์จารุ. (2563). *การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS และ AMOS.* กรุงเทพฯ: บิสซิเนสอาร์แอนด์ดี.

นิภา เมธาวีชัย. (2543). *วิทยาการวิจัย*. กรุงเทพฯ: สถาบันราชภัฏธนบุรี.

บุญชม ศรีสะอาด. (2553). *การวิจัยเบื้องต้น* (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.

บุญชม ศรีสะอาด. (2560). *การวิจัยเบื้องต้น* (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.

บุญศรี พานะจิตต์. (2545). *ความสำเร็จในการปฏิบัติภารกิจของวัด : ศึกษาเฉพาะกรณีวัดสวนแก้ว อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ปรีชา สุวังบุตร (2547). *ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านความรู้*. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น. กรุ๊พ.

พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงฺคปญฺโญ). (2546). *การคณะสงฆ์และการพระศาสนา*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยกรณราชวิทยาลัย.

พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2546). *ทิศทางการศึกษาไทย.* กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยุร ธมฺมจิตฺโต). (2537). *พุทธวิธีบริหาร / พระคุณโกศาจารย์*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรม.

พระธรรมปริยัติโสภณ (วรวิทย์ คงฺคปญฺโญ). (2550). *การพัฒนาพระสังฆาธิการ ภาค 2 ภาคปฏิบัติการ.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระธรรมปริยัติโสภณ (วรวิทย์ คงฺคปญฺโญ). (2553). *วิทยาพระสังฆาธิการ เล่ม 1* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: บริษัท สหธรรมิก จำกัด.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2543). *พุทธศาสน์กับการแนะแนว* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรม.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2548). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม* (พิมพ์ครั้งที่ 13). มูลนิธิการศึกษาเพื่อสันติภาพ พระธรรมปฎก (ป. อ. ปยุตฺโต).

พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), (2554). *พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์* (พิมพ์ครั้งที่ 16). (ชำระ-เพิ่มเติม ช่วงที่ 1/ยุติ). กรุงเทพฯ: สหธรรมิก.

พระพรหมโมลี (สมศักดิ์ อุปสโม). (2549). *พิธีมอบประกาศนียบัตรหลักสูตรประกาศนียบัตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยุร ธมฺมจิตฺโต). (2537). *การปกครองคณะสงฆ์ไทย*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรม.

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับ พ.ศ. 2484 ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 58,หน้า 1391-1410.

พระราชรัตนมุนี (ชัยวัฒน์ ปญฺญาสิริ). (2538). *การจัดสาธารณูปการและสาธารณะสงเคราะห์ของวัด*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.

พระราชวรมุนี (ประยุทธ์ ปยุตฺโต). (2528). *คุณธรรมและจริยธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนรุ่นใหม่* กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พระราชวรมุนี (ประยุทธ์ ปยุตฺโต). (2528). คุณธรรมและจริยธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนรุ่นใหม่. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พระราชวรมุนี (ประยุทธ์ ปยุตฺโต). (2530). *ทางสายกลางของการศึกษาไทย.* กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้ง

พัชนี วรกวนิ. (2522). *จิตวิทยาสังคม.* นนทบุรี: โรงพิมพสถานสงเคราะห์หญิง.

พุทธทาสภิกขุ. (2523). *ฆราวาสธรรม.* กรุงเทพฯ: การพิมพ์พระนคร.

ไพบูลย์ ช่างเรียน. (2546). *สารานุกรมศัพท์ทางสังคมวิทยา*. กรุงเทพฯ: แพร่พิทยาการพิมพ์.

ราชบัณฑิตยสถาน (2542) *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 / ราชบัณฑิตยสถาน*. กรุงเทพฯ.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2525). *พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2525* (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: บริษัท อักษรเจริญทัศน์ อจท. จำกัด.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542*. กรุงเทพฯ: นานมีบุคสพับลิเคชั่นส์. ราชบัณฑิตยสถาน.

ศรีไพร ศักดิ์รุ่งพงษ์สกุล. (2548). *คอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสารสนเทศ*. กรุงเทพฯ: บริษัท ซีเอดูเคชั่น จำกัด (มหาชน)

สงวนศรี วิรัชชัย. (2527). *จิตวิทยาสังคมเพื่อการศึกษา.* กรุงเทพฯ: ศึกษาพร.

สนธยา พลศรี. (2545). *ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน.* กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2542). *ทฤษฎีสังคมวิทยา* : เนื้อหาและแนวการใช้ประโยชน์เบื้องต้น. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กรมการศาสนา.

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ พ.ศ. 2557 ประกาศในราชกิจจานุเบกษา หน้า 4 เล่ม 131.

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ พ.ศ.2549 ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 123 ตอน 25 ก หน้า 11

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2560). *แผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา* กรุงเทพฯ: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

สุพัตรา สุภาพ. (2536). *เทคนิคการบริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพยุคใหม่: เน้นพฤติกรรมมนุษย์.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพธรรมนิติ.

Berkowitz, L.(1972). *Social Psychology*. Illinois: Scott Foresman.

Broom, L. and P. Selznick. (1973). *Sociology*. Singapore: Harper & Row.

George Herbert Mead. (1962). *self and society: from the stand-point of a social behaviorist*. Chicago: The University of Chicago Press.

Getzels, J.W. & Guba, E & Lipham, J.M. & Campbell, R.F. (1968). *Educational Administration as a Social Process*: *Theory, Practice.* New York: Harper & Publishers.

Sarbin, T. and Jurnur, R.H. (1955). *Role the Encyclopedia of social Science*. New York: Gordon and Breach Science Publishers.

Schermerhorn, J. R., Hunt, J. G., & Osborn, R. N. (2003). *Organizational Behavior* (9th ed.). New York: John Wiley & Sons, Inc.

Tomey, C. (1992). *Analog VLSI and neural systems*. New York: Addison Wesley.

2) ดุษฎีนิพนธ์ วิทยานิพนธ์และ/สารนิพนธ์

กรรณิกา ขวัญอารีย์. (2535). *บทบาทผู้นำท้องถิ่นต่อการแก้ไขปัญหาแรงงานเด็กในชุมชนที่มีระดับการพัฒนาต่างกัน : ศึกษาเฉพาะกรณจังหวัดสุรินทร์*. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

จันทร์ฉาย ปันแก้ว. (2546). *การปฏิบัติบทบาทหัวหน้าหอผู้ป่วยตามการรับรู้ของหัวหน้าหอ ผู้ป่วยและพยาบาลประจำการโรงพยาบาลชุมชน จังหวัดกำแพงเพชร*. วิทยานิพนธ์ปริญญาพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาการบริหารการพยาบาล, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ชุมพร แสงมณี. (2540). *บทบาทสตรีในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบล : กรณีศึกษาอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่*. วิทยานิพนธ์สังคมศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาการเมืองและการปกครอง, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ณัฏฐพร ชินบุตร. (2547). *การรับรู้ในบทบาทหน้าที่และความต้องการในการพัฒนาตนเองของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในเขตอำเภอกระนวน จังหวัดขอนแก่น*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ทวี เขจรกุล. (2547). *บทบาทเจ้าอาวาสในการบริหารจัดการวัดในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมืองจังหวัดหนองคาย*. วิทยานิพนธมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

นิตย์ ประจงแต่ง. (2548). *บทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี เขต 2.* วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.

บุญตา ไล้เลิศ. (2550). *บทบาทของผู้บริหารในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3*. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.

พระครูปลัดอาทิตย์ อตฺถเวที (ซองดี). (2546). *การศึกษาแนวคิด และวิธีการปกครองคณะสงฆ์ของพระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) : ศึกษาเฉพาะกรณี พระสังฆาธิการในเขตปกครองภาค 2*. วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระชนินสิทธิ์ สุทฺธิจิตฺโต (ภูเมศโปสยานนท์). (2560). *บทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาของสำนักงานพระพุทธศาสนา ประจำจังหวัดสงขลา.* วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาพนมนคร มีราคา. (2549). *การดำรงสมณเพศของสามเณรโรงเรียนมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร.

พระมหาไพสิทธิ์ สัตยาวุธ. (2542). *บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาชนบท : กรณีศึกษาพระเทพสีมาภรณกับการพัฒนาชนบทจังหวัดนครราชสีมา*. วิทยานิพนธปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหิดล.

พระมหาสุวิทย์ คงช่วย. (2543). *บทบาทของวัดและพระสงฆ์ด้านสวัสดิการสังคม เปรียบเทียบก่อนและหลังวิกฤตเศรษฐกิจ*. ภาคนิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเกริก.

พระยุทธนา รมณียธมฺโม (แก้วกันหา). (2547). *การศึกษาเชิงวิเคราะห์การจัดองค์กรคณะสงฆ์ในสมัยพุทธกาล*. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระยุทธนา รมณียธมฺโม (แก้วกันหา). (2548). *การศึกษาเชิงวิเคราะห์การจัดองค์กรคณะสงฆ์ในสมัยพุทธกาล*. วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พิทยา เพชรรักษ์. (2539). *บทบาทของคณะกรรมการศึกษา การศาสนาและการวัฒนธรรมจังหวัดในเขตการศึกษา 2*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

พิทยา เพชรรักษ์. (2541). *บทบาทของคณะกรรมการการศึกษา การศาสนา และการวัฒนธรรมจังหวัด ในเขตการศึกษา 2.* วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

รุงทิวา แสงหิรัญ. (2541). *บทบาทของผู้นำสตรีทางการเมืองในเขตกรุงเทพมหานคร.* งานนิพนธรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาบริหารทั่วไป, มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต.

วรรณณี ภานุวัฒน์สุข. (2543). *บทบาทของชุมชนในการมีส่วนร่วมจัดการศึกษาตามการรับรู้ของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาเขตกรุงเทพมหานคร.* วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

สมคิด เพ็งอุดม. (2535). *การศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชนตามทัศนะของพระสงฆ์และเจ้าหน้าที่กระทรวงหลักระดับตำบลในจังหวัดสุมทรสงคราม.* วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.

สำเริง กล้าหาญ. (2549). *สภาพการปฏิบัติงานตามบทบาทของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3*. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.

สินธร คำเหมือน. (2550). *บทบาทผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา ตามทรรศนะของครูและผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1*. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.

สุจิตรา สง่าเนตร (2529). *การยอมรับทางการปกครองของสตี ศึกษาข้าราชการในจังหวัดนครพนม*. วิทยานิพน์สังคมวิทยามหาบัณฑิต, คณะสังคมวิทยาและมนุษย์วิทยา, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สุนทร กุญชร. (2545). *บทบาทของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษาจังหวัดชัยภูมิ*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

3) บทความในวารสาร

ณัฏฐกิตติ์ อินต๊ะเสนา,เกรียงกมล ศรีมา (2560) ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงานของข้าราชการ สำนักงานพระพุทธศาสนา 17 จังหวัดภาคเหนือของประเทศไทย สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์และศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยนอร์ท-เชียงใหม่ 13(1)

เบญจมาศ สุวรรณวงศ์, ประสพฤกษ์ รัตนยงค์, และชุติมา นาคประสิทธิ์. (2561). บทบาทการส่งเสริมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาของชมรมผู้รักษาอุโบสถศีล อำเภอหนองบุญมาก. *วารสารศิลปการจัดการ*, 2(1), 11-20.

พระครูปริยัติกิจจารักษ์. (2562). บทบาทการส่งเสริมพระพุทธศาสนาขององค์การบริหารส่วนตำบลนาใหญ่อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด. *วารสารรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา,* 2(1), 32-39.

พระใบฎีกาศราวุฒิ หงษ์คา, ภักดี โพธิ์สิงห์ และเสาวลักษณ์ โกศลกิตติอัมพร. (2562). การเสริมสร้างประสิทธิผลการบริหารงานของพระสังฆาธิการ ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 11. *วารสารวิชาการแพรวากาฬสินธุ์มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์,* 6(1), 97-117.

พระปลัดวรรณไชย มะยงค์. (2558). การบริหารกิจการคณะสงฆ์โดยหลักทศพิธราชธรรม ในจังหวัดชุมพร. *วาสารมนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์และศิลปะ,* 8(1), 351-366.

พระมหาจรัญ ภูริโกวิโท. (2563). แนวทางการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการจังหวัดนนทบุรี เชิงพุทธบูรณาการ. *วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์,* 16(1), 104-117.

พระมหานพดล นวคุโณ (ถ่อนสันเทียะ). (2560). รูปแบบการบริหารกิจการคณะสงฆ์สู่ความเป็นเลิศของพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาส. *วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์,* 13(3), 138-146.

พระมหาวันดี กนฺตวีโร (ปะวะเส). (2558). รูปแบบการปกครองของพระเจ้าปเสนทิโกศล ด้วยแนวคิดทางพุทธปรัชญาเถรวาท. *วารสารมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด,* 4(2), 89-97.

พระราชปริยัติวิมล (ศรีสุระ), พระมหาประภาส ปริชาโน และพระครูปลัดรังสรรค์ คุณสาโร. (2560). การบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ธรรมยุต จังหวัดร้อยเอ็ด. *วารสารวิชาการธรรมทรรศน์,* 17(2), 187-197.

พระศักรินทร์ ไชยโพธิ์. (2559). การบริหารกิจการคณะสงฆ์ฝ่ายธรรมยุต ในอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์. *วารสารวิจัยและพัฒนา วไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์* 11(2) 39-47.

พระสุระ สนิทชัย และรชพล ศรีขาวรส. (2562). บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการ คณะสงฆ์ในเขต อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา. *การประชุมวิชาการระดับชาติ วิทยาลัยนครราชสีมา, 6*, 325-335.

สหชัยรุ่งเรือง ม.(2564). การมีส่วนร่วมของคนรุ่นใหม่ในการจัดกิจกรรมส่งเสริมพระพุทธศาสนา วารสาร *มจร. นครธัช* , *8*(7), 27–39.

Charles Cooley. (1929). The Life-Study Method as Applied to Rural Social Research. *Publications of the American Sociological Society, 23*, 248–254.

Cohen, E. (1979). A Phenomenology of Tourist Experience. *Sociology, 13,* 179-201.

Johnston, C. and Caldwell, B. (2001). Leadership and organizational learning in the quest world class schools International. *Journal of Educational Management.* 15(2), p. 94-103.

Klinted, A. (2021). THINIKING IN SECULAR WAYS WITH WHITE-COLLAR CRIME. Journal of MCU Social Science Review, 10(3), 416–425.

Linton. (1978). Centrality in social networks conceptual clarification. *Social networks,* 1(3), p. 215-239.

Nadel, L. (1988). Landmarks: Neurobiological perspectives. British *Journal of Developmental Psychology,* 6(4), p. 383-385.

Prasanchum, P. ., & Tongpun, S. (2020). GHARÀVÀSA-DHAMMA AND LIFESTYLE OF HEALTH. *Journal of Graduate MCU KhonKaen Campus*, *7*(4), 84–100.

4) เอกสารสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์

กระทรวงวัฒนธรรม. (2560). *การจัดกิจกรรมงานส่งเสริมพระพุทธศาสนา.* สืบค้นเมื่อ 6 มีนาคม 2565, จาก https://www.m-culture.go.th/th/article_view.php?nid=4915

พระมหาจรรยา สุทธิญาโณ (2562). *ดูโลก ดูธรรม และดูใจ*. สืบค้นเมื่อ 4 มีนาคม 2565, จาก http://www.siamtownus.com/2016/New-1905000028-1.aspx

มูลนิธิศึกษาและเผยแพร่พระพุทธศาสนา. (2565). *ส่งเสริมศาสนาคือเข้าใจศาสนา.* สืบค้นเมื่อ 6 มีนาคม 2565, จาก https://www.dhammahome.com/audio/topic/7990

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.(2559). สืบค้นเมื่อ 27 กุมภาพันธ์ 2565, จาก http://bbs.onab.go.th/th/content/category/detail/id/1/iid/1

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2565). *ประวัติสำนักงานพระพุทธศาสนาแหงชาติ*. สืบค้นเมื่อ 27 กุมภาพันธ์ 2565, จาก https://bbc.onab.go.th/th/content/ category/detail/id/1/iid/1

ทมะ วิกิพีเดีย+สารานุกรมเสรี (2565) สืบค้นเมื่อ 27 กุมภาพันธ์ 2565Google&sxsrf=APwXEdckMu1y_ageyNosDBASTT9zb6Uhg%3A1687862208779&source=hp&ei=wLuaZKG4Ldai-QazrZy4Dg&iflsig=AOEireoAAAAAZJrJ0H_ryBAa-7itlFnk7eiKQAzW3QRx

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือเพื่อการวิจัย

1) พระครูสีลสราธิคุณ, ดร.
พธ.ด. (ปรัชญา)
พธ.ม. (ปรัชญา)
พธ.บ. (ศาสนา)
ตำแหน่ง : อาจารย์ผู้รับหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา

2) พระครูปลัด สุริยะ ชวนปญฺโญ (ศรีสุระ), ดร.
Ph.D. in Sociology
ศน.ม. ศาสนศาตรมหาบัณฑิต สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา
ศน.บ. ศาสนศาตรบัณฑิต สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา
ตำแหน่ง : นักวิจัยอิสระ

3) นายประยูร จรเจริญ
(พธ.บ.) พุทธศาสตรบัณฑิต มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
(ศษ.บ.) ศึกษาศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
(รม.) รัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง
ตำแหน่ง : ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดร้อยเอ็ด

ภาคผนวก ข
หนังสือความอนุเคราะห์ตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตร้อยเอ็ด
ถนนเลียงเมือง ตำบลสงลาน
อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด ๔๕๐๐๐
โทร. ๐-๔๓๕๑-๘๓๖๔ โทรสาร. ๐-๔๓๕๑-๔๖๑๘
www.rec.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๗/ว ๒๐๖๕

๑๑ มีนาคม ๒๕๖๕

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ (IOC)

เรียน พระสุริยะ ชวนปญฺโญ (ศรีสุระ), ดร.

ด้วย นางสาวเกษสุดา นามปัญญา เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๓๒๐๗๕๐๖๓๒๐๐๘ นักศึกษาหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่นตามแนวพุทธศาสตร์ ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ได้รับอนุมัติหัวข้อสารนิพนธ์ เรื่อง "บทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาตามหลักฆราวาสธรรม ๔ ของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดร้อยเอ็ด" มีความประสงค์ขอให้ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือ (IOC) เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบการเขียนงานสารนิพนธ์

ดังนั้น บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด จึงเรียนมายังท่านได้ให้ความอนุเคราะห์ สำหรับวันและเวลานั้น นักศึกษาจะเป็นผู้ติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณา

เรียนมาด้วยความนับถือ

(พระครูวิจิตรปัญญาภรณ์, ผศ.ดร.)
รองอธิการบดี
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด
ปฏิบัติการแทนอธิการบดี

ด้วยความ
และขอแสดงความนับถือ
พระสุริยะ ชวนปญฺโญ, ดร.

บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด
โทร. ๐-๔๓๕๑-๘๓๖๔ ต่อ ๑๒๔, โทรสาร ๐-๔๓๕๑-๔๖๑๘
ผู้ประสานงาน นางรัชณีย์ เจริญนนท์ โทร ๐๘-๑๐๔๗-๒๐๐๑
นักศึกษา ๐๘-๗๑๒๖-๕๖๓๕

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน วิทยาเขตร้อยเอ็ด โทร. ๐-๔๓๕๑-๘๓๖๔ ต่อ ๑๒๔

ที่ อว ๗๙๑๗/ ๐๒๐๗ **วันที่** ๓๐ มีนาคม ๒๕๖๕

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย (IOC)

เรียน พระใบฎีกา นรินทร์ สีลเตโช (สาไชยันต์), ดร.

ด้วย นางสาวเกษสุดา นามปัญญา เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๓๒๐๗๕๐๖๓๒๐๐๘ นักศึกษาหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่นตามแนวพุทธศาสตร์ ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ได้รับอนุมัติหัวข้อสารนิพนธ์ เรื่อง "บทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาตามหลักฆราวาสธรรม ๔ ของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดร้อยเอ็ด" มีความประสงค์ขอให้ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือ (IOC) เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบการเขียนงานสารนิพนธ์

ดังนั้น มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด จึงเรียนมายังท่านได้ให้ความอนุเคราะห์ดังรายละเอียดที่แนบมาพร้อมนี้

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณา

(พระครูวิจิตรปัญญาภรณ์, ผศ.ดร.)
รองอธิการบดี วิทยาเขตร้อยเอ็ด

ด้วยความ
ยินดีเป็นผู้เชี่ยวชาญ
ในการตรวจเครื่องมือวิจัย

พระใบฎีกานรินทร์ สีลเตโช, ดร.

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตร้อยเอ็ด
ถนนเลี่ยงเมือง ตำบลดงลาน
อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด ๔๕๐๐๐
โทร. ๐-๔๓๕๑-๘๓๖๔ โทรสาร. ๐-๔๓๕๑-๔๖๑๘
www.rec.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๗/ว ๐๑๖๔

๓๐ มีนาคม ๒๕๖๕

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ (IOC)

เจริญพร นายประยูร จรเจริญ

ด้วย นางสาวเกษสุดา นามปัญญา เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๓๒๐๗๕๐๖๓๒๐๐๘ นักศึกษาหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่นตามแนวพุทธศาสตร์ ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ได้รับอนุมัติหัวข้อสารนิพนธ์ เรื่อง "บทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาตามหลักฆราวาสธรรม ๔ ของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดร้อยเอ็ด" มีความประสงค์ขอให้ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือ (IOC) เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบการเขียนงานสารนิพนธ์

ดังนั้น บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด จึงเจริญพรมายังท่านได้ให้ความอนุเคราะห์ สำหรับวันและเวลานั้น นักศึกษาจะเป็นผู้ติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อพิจารณา

ขอเจริญพร

(พระครูวิจิตรปัญญาภรณ์, ผศ.ดร.)
รองอธิการบดี
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด
ปฏิบัติการแทนอธิการบดี

บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด
โทร. ๐-๔๓๕๑-๘๓๖๔ ต่อ ๑๒๔, โทรสาร ๐-๔๓๕๑-๔๖๑๘
ผู้ประสานงาน นางรัชณีย์ เจริญนนท์ โทร ๐๘-๑๐๔๗-๒๐๐๑
นักศึกษา ๐๘-๗๑๒๖-๕๖๓๕

๑๗ มี.ค. ๖๕
(นายประยูร จรเจริญ)
ผู้จำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดร้อยเอ็ด

ภาคผนวก ค
หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูล

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตร้อยเอ็ด
ถนนเลี่ยงเมือง ตำบลดงลาน
อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด ๔๕๐๐๐
โทร. ๐-๔๓๕๑-๘๓๖๔ โทรสาร. ๐-๔๓๕๑-๔๖๑๘
www.rec.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๗/ว ๐ ๓๐๖

๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๕

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูลเบื้องต้น

กราบเรียน พระราชปริยัติวิมล, ดร. เจ้าคณะจังหวัดร้อยเอ็ด (ธ)

ด้วย นางสาวเกษสุดา นามปัญญา เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๓๒๐๗๕๐๖๓๒๐๐๘ นักศึกษาหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่นตามแนวพุทธศาสตร์ ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ได้รับอนุมัติหัวข้อสารนิพนธ์ เรื่อง “บทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาตามหลักฆราวาสธรรม ๔ ของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดร้อยเอ็ด” มีความประสงค์ขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นในเขตปกครองของพระเดชพระคุณ เพื่อใช้ข้อมูลประกอบการเขียนงานสารนิพนธ์

ดังนั้น บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด จึงกราบเรียนมายังพระเดชพระคุณได้ให้ความอนุเคราะห์ สำหรับวันและเวลานั้น นักศึกษาจะเป็นผู้ติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงกราบเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์และขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

กราบเรียนมาด้วยความเคราพ

(พระครูวิจิตรปัญญาภรณ์, ผศ.ดร.)
รองอธิการบดี
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด
ปฏิบัติงานแทนอธิการบดี

บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด
โทร. ๐-๔๓๕๑-๘๓๖๔ ต่อ ๑๒๔, โทรสาร ๐-๔๓๕๑-๔๖๑๘
ผู้ประสานงาน นางรัชณีย์ เจริญนนท์ โทร ๐๘-๑๐๔๗-๒๐๐๑
นักศึกษา ๐๘๗-๑๒๖๕๖๓๕

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตร้อยเอ็ด
ถนนเลี่ยงเมือง ตำบลดงลาน
อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด ๔๕๐๐๐
โทร. ๐-๔๓๕๑-๘๓๖๔ โทรสาร. ๐-๔๓๕๑-๔๖๑๘
www.rec.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๗/ว ๐๓๐๖

๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๕

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูลเบื้องต้น

กราบเรียน พระราชพรหมจริยคุณ เจ้าคณะจังหวัดร้อยเอ็ด

ด้วย นางสาวเกษสุดา นามปัญญา เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๓๒๐๗๕๐๖๓๒๐๐๘ นักศึกษาหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่นตามแนวพุทธศาสตร์ ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ได้รับอนุมัติหัวข้อสารนิพนธ์ เรื่อง “บทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาตามหลักฆราวาสธรรม ๔ ของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดร้อยเอ็ด” มีความประสงค์ขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นในเขตปกครองของพระเดชพระคุณ เพื่อใช้ข้อมูลประกอบการเขียนงานสารนิพนธ์

ดังนั้น บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด จึงกราบเรียนมายังพระเดชพระคุณได้ให้ความอนุเคราะห์ สำหรับวันและเวลานั้น นักศึกษาจะเป็นผู้ติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงกราบเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์และขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

กราบเรียนมาด้วยความเคราพ

(พระครูวิจิตรปัญญาภรณ์, ผศ.ดร.)
รองอธิการบดี
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด
ปฏิบัติงานแทนอธิการบดี

ปรับทาบ

๑๗ มิ.ย ๖๕

บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด
โทร. ๐-๔๓๕๑-๘๓๖๔ ต่อ ๑๒๔, โทรสาร ๐-๔๓๕๑-๔๖๑๘
ผู้ประสานงาน นางรัชณีย์ เจริญนนท์ โทร ๐๘-๑๐๔๗-๒๐๐๑
นักศึกษา ๐๘๗-๑๒๖๕๖๓๕

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตร้อยเอ็ด
ถนนเลี่ยงเมือง ตำบลดงลาน
อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด ๔๕๐๐๐
โทร. ๐-๔๓๕๑-๘๓๖๔ โทรสาร. ๐-๔๓๕๑-๔๖๑๘
www.rec.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๗/ว ๐๓๐๔

๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๕

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ทดลองใช้เครื่องมือ (Try-out)

กราบเรียน พระราชปริยัติวิมล, ดร. เจ้าคณะจังหวัดร้อยเอ็ด (ธ)

ด้วย นางสาวเกษสุดา นามปัญญา เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๓๒๐๗๕๐๖๓๒๐๐๘ นักศึกษาหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่นตามแนวพุทธศาสตร์ ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ได้รับอนุมัติหัวข้อสารนิพนธ์ เรื่อง “บทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาตามหลักฆราวาสธรรม ๔ ของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดร้อยเอ็ด” มีความประสงค์ขอความอนุเคราะห์ทดลองใช้เครื่องมือ (Try-out) ในเขตปกครองของพระเดชพระคุณ เพื่อใช้ข้อมูลประกอบการเขียนงานสารนิพนธ์

ดังนั้น บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด จึงกราบเรียนมายังพระเดชพระคุณได้ให้ความอนุเคราะห์ สำหรับวันและเวลานั้น นักศึกษาจะเป็นผู้ติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงกราบเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์และขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

กราบเรียนมาด้วยความเคราพ

(พระครูวิจิตรปัญญาภรณ์, ผศ.ดร.)
รองอธิการบดี
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด
ปฏิบัติงานแทนอธิการบดี

บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด
โทร. ๐-๔๓๕๑-๘๓๖๔ ต่อ ๑๒๔, โทรสาร ๐-๔๓๕๑-๔๖๑๘
ผู้ประสานงาน นางรัชณีย์ เจริญนนท์ โทร ๐๘-๑๐๔๗-๒๐๐๑
นักศึกษา ๐๘๗-๑๒๖๕๖๓๕

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตร้อยเอ็ด
ถนนเลี่ยงเมือง ตำบลดงลาน
อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด ๔๕๐๐๐
โทร. ๐-๔๓๕๑-๘๓๖๔ โทรสาร. ๐-๔๓๕๑-๔๖๑๘
www.rec.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๗/ว ๐๗๐๔

๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๕

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ทดลองใช้เครื่องมือ (Try-out)

กราบเรียน พระราชพรหมจริยคุณ เจ้าคณะจังหวัดร้อยเอ็ด

ด้วย นางสาวเกษสุดา นามปัญญา เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๓๒๐๗๕๐๖๓๒๐๐๘ นักศึกษาหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่นตามแนวพุทธศาสตร์ ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ได้รับอนุมัติหัวข้อสารนิพนธ์ เรื่อง “บทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาตามหลักฆราวาสธรรม ๔ ของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดร้อยเอ็ด” มีความประสงค์ขอความอนุเคราะห์ทดลองใช้เครื่องมือ (Try-out) ในเขตปกครองของพระเดชพระคุณ เพื่อใช้ข้อมูลประกอบการเขียนงานสารนิพนธ์

ดังนั้น บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด จึงกราบเรียนมายังพระเดชพระคุณได้ให้ความอนุเคราะห์ สำหรับวันและเวลานั้น นักศึกษาจะเป็นผู้ติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงกราบเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์และขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

กราบเรียนมาด้วยความเคารพ

(พระครูวิจิตรปัญญาภรณ์, ผศ.ดร.)
รองอธิการบดี
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด
ปฏิบัติงานแทนอธิการบดี

บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด
โทร. ๐-๔๓๕๑-๘๓๖๔ ต่อ ๑๒๔, โทรสาร ๐-๔๓๕๑-๔๖๑๘
ผู้ประสานงาน นางรัชณีย์ เจริญนนท์ โทร ๐๘-๑๐๔๗-๒๐๐๑
นักศึกษา ๐๘๗-๑๒๖๕๖๓๕

ภาคผนวก ง
หนังสือขอความอนุเคราะห์แจกแบบสอบถาม

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตร้อยเอ็ด
ถนนเลี่ยงเมือง ตำบลดงลาน
อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด ๔๕๐๐๐
โทร. ๐-๔๓๕๑-๘๓๖๔ โทรสาร. ๐-๔๓๕๑-๔๖๑๘
www.rec.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๗/ว ๐ ๓๑ ๗

๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๕

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์แจกแบบสอบถาม

กราบเรียน พระราชปริยัติวิมล, ดร. เจ้าคณะจังหวัดร้อยเอ็ด (ธ)

ด้วย นางสาวเกษสุดา นามปัญญา เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๓๒๐๗๕๐๖๓๒๐๐๘ นักศึกษาหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่นตามแนวพุทธศาสตร์ ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ได้รับอนุมัติหัวข้อสารนิพนธ์ เรื่อง “บทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาตามหลักฆราวาสธรรม ๔ ของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดร้อยเอ็ด” มีความประสงค์ขอความอนุเคราะห์แจกแบบสอบถามในเขตปกครองของพระเดชพระคุณ เพื่อใช้ข้อมูลประกอบการเขียนงานสารนิพนธ์

ดังนั้น บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด จึงกราบเรียนมายังพระเดชพระคุณได้ให้ความอนุเคราะห์ สำหรับวันและเวลานั้น นักศึกษาจะเป็นผู้ติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงกราบเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์และขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

กราบเรียนมาด้วยความเคราพ

(พระครูวิจิตรปัญญาภรณ์, ผศ.ดร.)
รองอธิการบดี
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด
ปฏิบัติงานแทนอธิการบดี

บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด
โทร. ๐-๔๓๕๑-๘๓๖๔ ต่อ ๑๒๔, โทรสาร ๐-๔๓๕๑-๔๖๑๘
ผู้ประสานงาน นางรัชณีย์ เจริญนนท์ โทร ๐๘-๑๐๔๗-๒๐๐๑
นักศึกษา ๐๘๗-๑๒๖๕๖๓๕

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตร้อยเอ็ด
เกษเลี่ยงเมือง ตำบลดงลาน
อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด ๔๕๐๐๐
โทร. ๐-๔๓๕๑-๘๓๖๔ โทรสาร ๐-๔๓๕๑-๔๖๑๘
www.rec.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๗/ว ๐๓๐๗

๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๕

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์แจกแบบสอบถาม

กราบเรียน พระราชพรหมจริยคุณ เจ้าคณะจังหวัดร้อยเอ็ด

ด้วย นางสาวเกษสุดา นามปัญญา เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๓๒๐๗๕๐๖๓๒๐๐๘ นักศึกษาหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่นตามแนวพุทธศาสตร์ ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ได้รับอนุมัติหัวข้อสารนิพนธ์ เรื่อง “บทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาตามหลักฆราวาสธรรม ๔ ของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดร้อยเอ็ด” มีความประสงค์ขอความอนุเคราะห์แจกแบบสอบถามในเขตปกครองของพระเดชพระคุณ เพื่อใช้ข้อมูลประกอบการเขียนงานสารนิพนธ์

ดังนั้น บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด จึงกราบเรียนมายังพระเดชพระคุณได้ให้ความอนุเคราะห์ สำหรับวันและเวลานั้น นักศึกษาจะเป็นผู้ติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงกราบเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์และขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

กราบเรียนมาด้วยความเคราพ

(พระครูวิจิตรปัญญาภรณ์, ผศ.ดร.)
รองอธิการบดี
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด
ปฏิบัติงานแทนอธิการบดี

บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด
โทร. ๐-๔๓๕๑-๘๓๖๔ ต่อ ๑๒๔, โทรสาร ๐-๔๓๕๑-๔๖๑๘
ผู้ประสานงาน นางรัชณีย์ เจริญนนท์ โทร ๐๘-๑๐๔๗-๒๐๐๑
นักศึกษา ๐๘๗-๑๒๖๕๖๓๕

ภาคผนวก จ
แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง บทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาตามหลักฆราวาสธรรม 4

ของสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดร้อยเอ็ด

****

<u>คำชี้แจง</u>

1.แบบสอบถามฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อการศึกษาบทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดร้อยเอ็ด

2. แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ข้อคำถามเกี่ยวกับบทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดร้อยเอ็ด

ตอนที่ 3 แบบสอบถามปลายเปิด (Open) ให้แสดงความคิดเห็นที่เกี่ยวกับปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะบทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดร้อยเอ็ด

3. โปรดตอบแบบสอบถามตามความเป็นจริง ให้ครบทุกข้อเพื่องานวิจัยครั้งนี้จะได้มีความสมบูรณ์และมีคุณภาพสามารถนำผลมาใช้เป็นผลประโยชน์ในการพัฒนาชุมชนต่อไป

4. แบบสอบถามนี้มีวัตถุประสงค์นำมาใช้ในการศึกษาวิจัยเท่านั้น จะไม่มีการเปิดเผยข้อมูลเป็นรายบุคคลแต่อย่างใด ซึ่งจะไม่มีผลกระทบใดๆ ต่อท่านผู้ตอบแบบสอบถาม หรือหน่วยงานของท่านโดยประการใด

ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงจะได้รับความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถามด้วยดี และขอบคุณในความร่วมมือให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัย

ขอขอบคุณทุกท่านที่ให้ความร่วมมือด้วยดี

นางสาวเกษสุดา นามปัญญา

นิสิตปริญญาโท หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครองท้องถิ่นตามแนวพุทธศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด

ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไป

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง ☐ ตามความเป็นจริง

1. อายุ
    - ☐ 1. 20-30 ปี
    - ☐ 2. 31-40 ปี
    - ☐ 3. 41 ปี ขึ้นไป
2. พรรษา
    - ☐ 1. 1-10 พรรษา
    - ☐ 2. 11-20 พรรษา
    - ☐ 3. 21 พรรษาขึ้นไป
3. ระดับการศึกษา
    - ☐ 1. ต่ำกว่าปริญญาตรี
    - ☐ 2. ปริญญาตรี
    - ☐ 3. ปริญญาโท
    - ☐ 4. ปริญญาเอก

มหามกุฏราชวิทยาลัย

ตอนที่ 2 บทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดร้อยเอ็ด

ขอความอนุเคราะห์ท่านแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการบทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดร้อยเอ็ด โดยทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน

ที่	การส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาตามหลัก ฆราวาสธรรม 4	ระดับบทบาท				
		5	4	3	2	1
1) ด้านการปกครอง (ขันติ)						
1	การสร้างบุคลากรในองค์กรให้มีความสามารถในการบริหารจัดการ					
2	มีการตรวจสอบประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอ					
3	มีการพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของคณะผู้บริหารสมาชิกในองค์กรให้มีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่					
4	การสร้างทีมงานที่มีประสิทธิภาพ					
2) ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา (สัจจะ)						
5	สนับสนุนให้พระสงฆ์เป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปเผยแผ่					
6	สนับสนุนให้ประชาชนนำหลักพระพุทธศาสนาไปบูรณาการในการดำเนินชีวิตให้อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข					
7	สนับสนุนรูปแบบการสอนและเผยแผ่หลักธรรมคำสอนด้วยวิธีการที่ทันสมัยโดยผ่านสื่อออนไลน์ต่างๆ					
8	สนับสนุนการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยเป็นเครื่องมือช่วยในการเผยแพร่พระพุทธศาสนา อาทิ จัดทำคลิป หรือภาพยนต์เรื่องสั้นที่แฝงแง่คิด มุมมอง สะท้อนสิ่งที่ต้องการนำเสนอให้ผู้รับสารแต่ละกลุ่มเป้าหมายเข้าใจได้ง่าย					

3) ด้านการศาสนศึกษา (ทมะ)						
9	ส่งเสริมการศาสนศึกษา ทั้งแผนกบาลีแผนกธรรมและปริยัติสามัญ ตลอดการช่วยเหลือเกื้อกูลสถาบันการศึกษา ต่างๆ					
10	ส่งเสริมการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อสร้างความรู้ระดับต่างๆ ให้เกิดขึ้นรู้สัจจะธรรมเมื่อรู้แล้วจะได้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีและสร้างสรรค์ในตัวเองในคนอื่น					
11	สนับสนุนการพัฒนาสถานศึกษาของคณะสงฆ์					
12	สนับสนุนจัดหาอุปกรณ์การศึกษาของคณะสงฆ์					
ที่	**การส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาตามหลักฆราวาสธรรม 4**	**ระดับบทบาท**				
		5	**4**	**3**	**2**	**1**
4) ด้านการสาธารณสงเคราะห์ (จาคะ)						
13	การสร้างความเป็นธรรม ความเสมอภาคในองค์กร					
14	การสร้างทีมงานที่มีประสิทธิภาพ					
15	การช่วยเหลือเพื่อประชาชนทั่วไปเป็นความสำคัญของการสาธารณสงเคราะห์ที่จะต้องให้ความช่วยเหลือประชาชน ผู้ยากไร้และประสบภัย					
16	การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารทางราชการเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้การฝึกอาชีพแก่ประชาชน					
5) ด้านการสาธารณูปการ(ขันติ)						
17	การก่อสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุภายในวัด					
18	การรักษาความสะอาดภายในวัด					
19	การขอความร่วมมือจากพระภิกษุสามเณรเกี่ยวกับการรักษาความสะอาด					
20	การเก็บสิ่งของเครื่องใช้ให้เป็นระเบียบ					
6) ด้านการศึกษาสงเคราะห์(ทมะ)						
21	สนับสนุนจัดตั้งกองทุนสงเคราะห์การศึกษา ระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษา					

22	สนับสนุนเหตุปัจจัยอันนำไปสู่ความก้าวหน้าด้านการศึกษาสงเคราะห์					
23	ส่งเสริมการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์และส่งเสริมการดำเนินการการจัดการศึกษาสงเคราะห์ของเจ้าอาวาส เจ้าคณะทุกส่วนทุกช่วงชั้น					
24	ให้การสงเคราะห์ด้านการฝึกฝน อบรมแก่ประชาชน คณะสงฆ์ดำเนินการขึ้นตามนโยบายของรัฐบาล					

ตอนที่ 3

1. ท่านมีข้อเสนอแนะด้านการการปกครอง (ขันติ) บทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดร้อยเอ็ด อย่างไร

.....

.....

.....

2. ท่านมีข้อเสนอแนะด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา (สัจจะ) บทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดร้อยเอ็ด อย่างไร

.....

.....

.....

3. ท่านมีข้อเสนอแนะด้านการศาสนศึกษา (ทมะ) บทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดร้อยเอ็ด อย่างไร

.....

.....

.....

.....

4. ท่านมีข้อเสนอแนะด้านการสาธารณสงเคราะห์ (จาคะ) บทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดร้อยเอ็ด อย่างไร

.....

.....

.....

5. ท่านมีข้อเสนอแนะด้านการสาธารณูปการ (ขันติ) บทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดร้อยเอ็ด อย่างไร

.....

.....

.....

6. ท่านมีข้อเสนอแนะด้านการศึกษาสงเคราะห์ (ทมะ) มีบทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดร้อยเอ็ด อย่างไร

.....

.....

.....

นางสาวเกษสุดา นามปัญญา

ขอขอบคุณเป็นอย่างสูงที่ให้ความร่วมมือตอบแบบสอบถาม

ภาคผนวก ฉ
ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบสอบถาม

สรุปประเมินค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบสอบถาม

การส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาตามหลักฆราวาสธรรม 4		คะแนนความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ			$\sum R$	IOC	เทียบกับเกณฑ์
		1	2	3			
1) ด้านการปกครอง							
1	การสร้างบุคลากรในองค์กรให้มีความสามารถในการบริหารจัดการ	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
2	มีการตรวจสอบประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอ	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
3	มีการพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของคณะผู้บริหาร สมาชิกในองค์กรให้มีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
4	การสร้างทีมงานที่มีประสิทธิภาพ	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
2) ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา							
5	สนับสนุนให้พระสงฆ์เป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปเผยแผ่	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
6	สนับสนุนให้ประชาชนนำหลักพระพุทธศาสนาไปบูรณาการในการดำเนินชีวิตให้อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
7	สนับสนุนรูปแบบการสอนและเผยแผ่หลักธรรมคำสอนด้วยวิธีการที่ทันสมัยโดยผ่านสื่อออนไลน์ต่างๆ	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
8	สนับสนุนการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยเป็นเครื่องมือช่วยในการเผยแพร่พระพุทธศาสนา อาทิ จัดทำคลิปหรือภาพยนต์เรื่องสั้นที่แฝงแง่คิด มุมมอง สะท้อน	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้

การส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาตามหลักฆราวาสธรรม 4		คะแนนความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ			$\sum R$	IOC	เทียบกับเกณฑ์
		1	2	3			
	สิ่งที่ต้องการนำเสนอให้ผู้รับสารแต่ละกลุ่มเป้าหมายเข้าใจได้ง่าย						
3) ด้านการศาสนศึกษา							
9	ส่งเสริมการศาสนศึกษา ทั้งแผนกบาลีแผนกธรรมและปริยัติสามัญ ตลอดการช่วยเหลือเกื้อกูลสถาบันการศึกษา ต่างๆ	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
10	ส่งเสริมการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อสร้างความรู้ระดับต่าง ๆ ให้เกิดขึ้นรู้สัจจะธรรมเมื่อรู้แล้วจะได้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีและสร้างสรรค์ในตัวเองในคนอื่น	0	+1	+1	2	0.67	ใช้ได้
11	สนับสนุนการพัฒนาสถานศึกษาของคณะสงฆ์	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
12	สนับสนุนจัดหาอุปกรณ์การศึกษาของคณะสงฆ์	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
4) ด้านการสาธารณสงเคราะห์							
13	การสร้างความเป็นธรรม ความเสมอภาคในองค์กร	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
14	การสร้างทีมงานที่มีประสิทธิภาพ	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
15	การช่วยเหลือเพื่อประชาชนทั่วไปเป็นความสำคัญของการสาธารณสงเคราะห์ที่จะต้องให้ความช่วยเหลือประชาชนผู้ยากไร้และประสบภัย	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
16	การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารทางราชการเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้การฝึกอาชีพแก่ประชาชน	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้

การส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาตามหลักฆราวาสธรรม 4		คะแนนความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ			$\sum R$	IOC	เทียบกับเกณฑ์
		1	2	3			
5) ด้านการสาธารณูปการ							
17	การก่อสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุภายในวัด	0	+1	+1	2	0.67	ใช้ได้
18	การรักษาความสะอาดภายในวัด	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
19	การขอความร่วมมือจากพระภิกษุสามเณรเกี่ยวกับการรักษาความสะอาด	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
20	การเก็บสิ่งของเครื่องใช้ให้เป็นระเบียบ	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
6) ด้านการศึกษาสงเคราะห์							
21	สนับสนุนจัดตั้งกองทุนสงเคราะห์การศึกษา ระดับ ประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษา	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
22	สนับสนุนเหตุปัจจัยอันนำไปสู่ความก้าวหน้าด้านการศึกษา สงเคราะห์	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
23	ส่งเสริมการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์และส่งเสริมการ ดำเนินการการจัดการศึกษาสงเคราะห์ของเจ้าอาวาส เจ้าคณะทุกส่วนทุกช่วงชั้น	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
24	ให้การสงเคราะห์ด้านการฝึกฝน อบรมแก่ประชาชน คณะสงฆ์ดำเนินการขึ้นตามนโยบายของรัฐบาล	+1	+1	0	2	0.67	ใช้ได้

สูตร $\sum R = \frac{IOC}{N}$

IOC แทน ค่าดัชนีความสอดคล้อง

N แทน ผลรวมของคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ

หมายเหตุ: ข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.50 – 1.00 คัดเลือกไว้ใช้ได้

ข้อคำถามที่มีค่า IOC ต่ำกว่า 0.50 ควรพิจารณาปรับปรุงหรือตัดทิ้ง

สรุปค่า IOC เท่ากับ 0.67 - 1.00

Case Processing Summary

		N	%
Cases	Valid	30	100.0
	Excluded[a]	0	.0
	Total	30	100.0

a. Listwise deletion based on all variables in the procedure.

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	N of Items
.942	24

Item-Total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
x1	105.47	80.740	.726	.938
x2	105.53	81.154	.743	.938
x3	105.77	78.875	.660	.939
x4	105.50	84.121	.450	.942
x5	105.60	83.076	.539	.941
x6	105.67	79.678	.675	.939
x7	105.50	80.121	.706	.938
x8	105.70	78.355	.786	.937
x9	105.40	84.386	.455	.941
x10	105.57	81.564	.624	.939
x11	105.43	82.185	.675	.939
x12	105.67	79.678	.797	.937
x13	105.47	86.189	.292	.943
x14	105.67	82.368	.548	.941
x15	105.60	81.834	.596	.940
x16	105.53	80.947	.687	.939
x17	105.37	87.689	.549	.942
x18	105.60	81.972	.649	.939
x19	105.53	80.533	.726	.938
x20	105.53	81.223	.661	.939
x21	105.50	83.224	.621	.940
x22	105.57	81.495	.631	.939
x23	105.50	82.810	.583	.940
x24	105.40	82.800	.735	.939

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-สกุล : นางสาวเกษสุดา นามปัญญา

วัน/เดือน/ปีเกิด : 27 ธันวาคม พ.ศ. 2519

ชาติภูมิ : 34 หมู่ที่ 10 ตำบลตาโกน อำเภอเมืองจันทร์ จังหวัดศรีสะเกษ

ที่อยู่ปัจจุบัน : 34 หมู่ที่ 10 ตำบลตาโกน อำเภอเมืองจันทร์ จังหวัดศรีสะเกษ

วุฒิการศึกษา

พ.ศ. 2536 ระดับมัธยมศึกษา โรงเรียนวรคุณอุปถัมภ์ อำเภอเมืองจันทร์ จังหวัดศรีสะเกษ

พ.ศ. 2542 ระดับปริญญาตรี สาขาวิชา การจัดการทั่วไป มหาวิทยาลัยราชมงคลอีสาน อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

หน้าที่การงานปัจจุบัน

: นักวิชาการศาสนาปฏิบัติการ สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดร้อยเอ็ด

E-mail : ketsuda.narmpanya1976@gmail.com

โทรศัพท์ : 087-1265635

ID line : ketsuda_id